

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Goran Tešić

**Strategije za reševanja konfliktov v Afriki:
*primer konfliktov v Ruandi in DR Kongo***

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Goran Tešić
Mentor: red. prof. dr. Mitja Žagar

Strategije za reševanja konfliktov v Afriki:
primer konfliktov v Ruandi in DR Kongo

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

Hvala vsem, ki so mi v času podiplomskega študija nudili podporo in ljubezen. V znak zahvale jim posvečam svojo magistrsko nalogo. Te osebe so: Luka, Rosa, Alen, Sanela, Lana in Marko. Zahvalil bi se tudi ostalim prijateljem, ki so mi bili v pomoč.

Prav posebej se želim zahvaliti prof. dr. Mitji Žagarju, ki je v veliki meri zaslužen, da ima moja naloga vsebinski in oblikovni značaj, dostojen svojemu nazivu.

Goran Tešić

Strategije za reševanja konfliktov v Afriki: primer konfliktov v Ruandi in DR Kongo

Naloga je nastala v luči vse večjega števila konfliktov med etničnimi skupinami v Afriki oziroma kot odgovor na vse bolj šibko politično voljo mednarodnih (vele)sil, da bi odločneje ukrepale v smeri upravljanja oz. reševanja omenjenih konfliktov. Po teoretični opredelitvi družbenih pojavov, ki jih obravnavam na začetku, sem en del naloge posvetil razlagi kolonialnih pristopov, ki so se med seboj bolj ali manj razlikovali in ki so vplivali na nastanek etničnih skupin, narodov in konfliktov ter predstavljajo okvir za njihovo razumevanje. V nalogi sem se omejil na konflikt med Hutujci in Tutsiji, ki je pripeljal celo do genocida, ki ga tudi omenjam v nalogi. Podrobno sem analiziral obe etnični skupini, podobnosti med njima in razlike. Kljub naporu, da bi se omejil le na en konflikt v svoji nalogi, nisem mogel izpustiti vojne med DR Kongo in Ruando, ki je v veliki meri povezana s samim konfliktom med Hutujci in Tutsiji in je kot taka obvezen in pomemben člen pri razumevanju konflikta med obema etničnima skupinama. Nastanek etničnih skupin in konfliktov v Afriki so v nalogi analizirani z upoštevanjem procesov kolonizacije in dekolonizacije. Poleg iskanja vzrokov za nastanek konfliktov med etničnimi skupinami v Afriki, se mi je zdelo pomembno predstaviti nekatere najpomembnejše strategije in mehanizme za njihovo upravljanje oz. reševanje. Posebno poglavje je namenjeno tudi predstavitvi mednarodnih organizacij, ki so posredno in neposredno prisotne v procesih reševanja in upravljanja konfliktov v Afriki. V nalogi sem analiziral bolj enostavne kot tiste bolj kompleksne strategije. Analiziral sem strategije ki temeljijo na »teoriji iger«, ARI in ARIME strategijo ter strategije, ki so dela drugih priznanih strokovnjakov na omenjenem področju. Moram poudariti, da je iskanje ustreznih strategij za reševanje in upravljanje konfliktov prav tako zahtevno, kot iskanje vzrokov za njihov nastanek. Kljub zahtevnemu cilju, sem v nalogi analiziral nekaj poglobitvenih strategij za razreševanje in upravljanje konfliktov ter jih med seboj primerjal in nenazadnje poskusil izbrati tisto, ki bi bila najbolj primerna za razreševanje oz. upravljanje konfliktov med Hutujci in Tutsiji. Moj osrednji cilj v nalogi je poudariti pomembnost mednarodno priznane strategije in mehanizmov za upravljanje in reševanje konfliktov v Afriki.

Ključne besede: konflikt / Ruanda / DR Kongo / strategije.

Strategies for Conflict Resolution in Afrika: Case Study of Rwanda and DR of Congo

The thesis resulted due to the growing number of conflicts between ethnic groups in Africa. It is a response to an increasingly weak political will of the international political (super) powers to act decisively in the direction of management and solving of the mentioned conflicts. After the theoretical definition of social phenomena, which are subject to the thesis, initial part of the thesis is focused on the interpretation of the different colonial approaches that more or less differ and which have resulted in ethnic groups, nations and eventually conflicts. Nevertheless they constitute the framework for their understanding. In this thesis, I dedicated main emphasis to the conflict between Hutus and Tutsis, which resulted in genocide that I have mentioned in the thesis. I have analyzed in detail the two ethnic groups, their similarities and differences. Despite the effort to confine to a single conflict, I could not leave out war between the DRC and Rwanda, which is largely linked with the conflict between Hutus and Tutsis, and as such represents an important link in understanding conflict between the two ethnic groups. The emergence of ethnic groups and conflicts in Africa are analyzed through the processes of colonization and decolonization. In addition to finding the causes of conflict between ethnic groups in Africa, I thought it was important to present some of the most important strategies and mechanisms for their management and resolution. A special chapter is devoted to the presentation of international organizations which are directly and indirectly present in the process of resolving and managing conflicts in Africa. I have analyzed some basic and some more complex strategies. Analyzed are strategies based on “game theory”, ARI and ARIME strategies and strategies of other acknowledged experts. In addition to finding the causes of conflict between ethnic groups in Africa, I had to analyze the strategies and methods for their management and resolution. I must point out that the search for suitable strategies to resolve and manage conflicts was as challenging as finding causes for their creation. However, I have analyzed some of the main strategies for conflict management and resolution and have compared them with each other in order to choose the one that would be most suitable for management and resolution of conflict between Hutus and Tutsis. Main goal of the thesis is to highlight the importance of internationally recognized strategy mechanisms for management and resolution of conflicts in Africa.

Key words: conflict / Rwanda / DR Congo / strategies

KAZALO

1 Uvod.....	09
2 Teoretična opredelitev pojmov.....	13
2. 1 Etničnost, etnična skupina in narod.....	13
2. 2 Nacionalizem in njegov nastanek.....	16
2. 2. 1 Etnične skupine v DR Kongo in Ruandi.....	18
2. 2. 2 Afriški nacionalizem in Pan – Afrikanizem.....	19
2. 3 Narod in njegov nastanek.....	20
2. 3. 1 Nastanek narodov v Afriki.....	21
2. 4 Kolonializem.....	24
2. 4. 1 Različni pristopi kolonizatorjev.....	25
2. 4. 2 Potek kolonizacije in obdobje kolonializma v DR Kongo in Ruandi.....	26
2. 4. 3 Vloga in pomen katoliške in protestantske cerkve v Kongu in Ruandi v času kolonializma.....	27
2. 4. 4 Vpliv kolonializma na etnično sestavo in etnične skupine v DR Kongo in Ruandi.....	28
2. 5 Dekolonizacija.....	31
2. 6 Genocid.....	34
2. 7 Konflikti med etničnimi skupinami.....	36
2. 7. 1 Ekonomski vzroki za nastanek konfliktov.....	40
2. 7. 2 Politični vzroki za nastanek konfliktov.....	41
2. 7. 3 Kulturna dimenzija konfliktov.....	43
2. 7. 4 Drugi vzroki za nastanek konfliktov.....	46
2. 7. 5 Interesi velesil v Afriki.....	48
2. 7. 6 Vzroki za nastanek konfliktov v DR Kongo in Ruandi.....	50
3 Konflikti med DR Kongo in Ruando.....	60

3. 1 Časovna in vsebinska opredelitev konfliktov med DR Kongo in Ruando.....	60
3. 2 Vzroki za nastanek konfliktov med DR Kongo in Ruando.....	65
3. 3 Specifične značilnosti mednarodnih konfliktov med DR Kongo in Ruando.....	67
4 Strategije in mehanizmi za preprečevanje in upravljanje konfliktov.....	68
4. 1 Mehanizmi preprečevanja in razreševanja konfliktov v okviru OZN, EU in AU.....	72
4. 2 Antagonistične strategije.....	76
4. 3 Neantagonistične strategije.....	78
4. 4 ARI, ARIME in konsociativna strategija.....	80
4. 4. 1 ARI strategija.....	80
4. 4. 2 ARIME strategija.....	84
4. 4. 3 Konsociativna strategija.....	86
5 Analiza konflikta v DR Kongo z ARI strategijo.....	88
6 Zaključek.....	94
7 Literatura.....	97
Priloge	
Priloga A: Podjetja, ki uvažajo naravne vire iz DR Kongo prek Ruande.....	107
Priloga B: Seznam podjetij, proti katerim je Odbor predlagal uveljavitev finančno kazen.....	108
Priloga C: Seznam podjetij, ki so po mnenju Odbora kršila smernice OECD za multinacionalke.....	109
Priloga Č: Seznam podjetij glede na smernice OECD.....	113

SEZNAM KRATIC:

AFDL – Zveza demokratičnih sil za osvoboditev Konga (Zaira) (*Alliance of Democratic Forces for the Liberation of Congo-Zaire*)

AIDS – Akvivirusni imunski deficitni sindrom (*Acquired immune deficiency syndrome*)

AOF – Francoska zahodna Afrika (*Afrique occidentale française*)

ARI – Konfliktni, Refektivni in Integrativni model (*Adversial–Reflexive– Integrative*)

ARIME – Konfliktni, Refektivni, Integrativni, Monitoring in Evalvacija model (*Adversial–Reflexive–Integrative–Monitoring–Evaluation*)

AU – Afriška unija (*African Union*)

BDP – Bruto domači proizvod (*Gross domestic product*)

CAP – Skupna kmetijska politika Evropske unije (*Common Agricultural Policy*)

CDR – Koalicija za obrambo republike (*Coalition pour la défense de la republique*)

CFSP – Skupna zunanja in varnostna politika EU (*The common foreign and security policy*)

CIME – Odbor za mednarodne investicije in multinacionalke (*Committee on International Investment and Multinational Enterprises*)

CNLS – Državna komisija za nadzor nad aidsom (*The National AIDS Control Commission*)

CPP – Kongresna narodna stranka (*Convention People's Party*)

DR Kongo – Demokratična republika Kongo (*Democratic Republic of the Congo*)

ESDP – Evropska varnostna in obrambna politika (*The European security and defense policy*)

EU – Evropska unija (*European Union*)

EUPOL RD CONGO – Policijska misija EU v DR Kongo (*European Union Police Mission in the Democratic Republic of the Congo*)

EUSEC RD CONGO – Varnostna misija EU v DR Kongo (*European Union Security Sector Reform Mission in the Democratic Republic of the Congo*)

ICTR – Mednarodno kazensko sodišče za Ruando (*International Criminal Tribunal for Rwanda*)

FAPC – Oborožene sile naroda Konga (*Forces Armées du Peoples Congolais*)

FAR – Ruandska vojska (*Force Armee Rwandese*)

FNI – Nacionalistična in Združitvena Fronta (*Front des Nationalistes et Intégrationnistes*)

HIV – Virus humane imunске pomanjkljivosti (*Human immunodeficiency virus*)

JPMC – Skupna politično-vojaška komisija (*Joint Political Military Commission*)

MLC – Gibanje za osvoboditev Konga (*Le Mouvement de libération du Congo*)

MONUC – Misija Združenih narodov v DR Kongo (*Mission of the United Nations Organisation in the Democratic Republic of the Congo*)

MRND – Republikansko in nacionalno gibanje za demokracijo in razvoj (*Mouvement républicain national pour la démocratie et le développement*)

NCNC – Narodni svet za Nigerijo in Kamerun (*National Council of Nigeria and the Cameroons*)

NPC – Nacionalni predstavniki za sodelovanje (*National Contact Points*)

OECD – Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj (*Organisation for Economic Co – operation and Development*)

OAE – Organizacija afriške enotnosti (*Organization of African Union*)

ONUC – Mirovna misija Združenih narodov v Kongu (*United Nations Operation in the Congo*)

OZN – Organizacija združenih narodov ali Združeni narodi (*United Nations*)

PARMEHUTU (*The Hutu Party for the Emancipation of Hutu*)

RCD – Združenja Konga za demokracijo (*Le Rassemblement congolais pour la démocratie*)

RDF – Obrambne sile Ruande (*Rwandan Defence Forces*)

RPA – Ruandska patriotska armada (*Rwandan Patriotic Army*)

RPF – Patriotska fronta Ruande (*Rwandan Patriotic Front*)

SADC – Južno-afriška skupnost za razvoj (*Southern African Development Community*)

UL OZN – Ustanovna listina Združenih narodov (*United Nations Charter*)

UNAIDS – Agencija Združenih narodov za boj proti aidsu (*Joint United Nations Programme on HIV/AIDS*)

UNAMIR – Mirovna misija Združenih narodov za pomoč Ruandi (*United Nations Assistance Mission for Rwanda*)

UNITA – Nacionalna unija za totalno neodvisnost Angole (*União Nacional para a Independência Total de Angola*)

UPDF – Ljudske obrambne sile Ugande (*Ugandan People's Defence Forces*)

UPC – Unija patriotov DR Konga (*Union des Patriotes Congolais*)

WHO – Svetovna zdravstvena organizacija (*World Health Organization*)

ZDA – Združene države Amerike (*United States of America*)

1 Uvod

V pluralnih družbah in v mednarodnih odnosih predstavljajo konflikti običajen in pogost družbeni pojav. Konflikti so različnih oblik in intenzivnosti, kakor so različni tudi razlogi zanje. Tako poznamo konflikte med posameznikoma, med posameznikom in skupino ter med skupinami. Z ozirom na poglobitnega akterja v mednarodnih odnosih, to je država, ločimo konflikte na tiste znotraj držav in konflikte med državami. V nalogi se bom osredotočil predvsem na konflikte med skupinami, tako znotraj držav kot med državami. Pozornost bom usmeril na konflikte med etničnimi skupinami v Afriki, na vzroke zanje in na strategije za njihovo reševanje. Poseben poudarek bo na nastanku in poteku konfliktov v Ruandi in DR Kongu ter na poskusih za preprečitev in zaustavitev oboroženih spopadov oz. za upravljanje teh konfliktov. Poleg tega bom analiziral tudi meddržavni konflikt, in sicer med Ruando in DR Kongo. V tem okviru bom preučil strategije in mehanizme upravljanja in reševanja konfliktov. Z nalogo želim predvsem opozoriti na pomembnost globalne mednarodne strategije in na mehanizme za preprečevanje in upravljanje konfliktov, še posebej na tiste, v katere so posredno ali neposredno vpletene tudi svetovne velesile.

Vsebinsko in strukturno bom razdelil magistrsko nalogo na uvod, štiri vsebinska poglavja in zaključek. V uvodu, ki predstavlja tudi prvo poglavje, bom na kratko opredelil vsebino in namen naloge. V uvodu bom opredelil temeljno hipotezo, vendar pa bom zaradi obsežne tematike primoran izpeljati dve dodatni izpeljani hipotezi. V uvodu bom prav tako opredelil metodološke pristope, ki jih bom uporabljal. V drugem poglavju bom opredelil pojem »konflikt« in druge družbene fenomene, kot so etnična skupina, narod, nacionalizem, genocid in kolonializem. V istem poglavju bom predstavil vzroke za konflikte med etničnimi skupinami v Afriki, predvsem pa v Ruandi in DR Kongu. V tretjem poglavju bom navedel razloge za vojni med Ruando in DR Kongo v letih 1996 in 1998. Vendar se je pregon Tutsijev začel že mnogo prej. Leta 1994 je bilo v sosednjih državah približno štiri milijone prebeglih Tutsijev. Grozodejstva Hutujcev so bila vzrok za štiri vale beguncev, in sicer v letih: 1959, 1963, 1966 in 1973. V tem obdobju se ocenjuje, da je bilo ubitih približno 600 000 Tutsijev. V teh štirinajstih letih je v Kongo zbežalo 3 milijone, v Ugando milijon, v Burundi 120 000 in v Tanzanijo približno 40 000 Tutsijev (Bell–Falkoff v Ball 1999, 160). Tutsiji, ki so v času spopadov v Ruandi zbežali v DR Kongo, so bili deležni pritiskov s strani Hutujcev, saj mnogim niso bile priznane državljanske pravice. Na drugi strani pa so Tutsiji v Ruandi hoteli obračunati s pobeglimi Hutujci, ki so si poiskali zatočišče v DR Kongu. Obračun je v letih

1996 in 1998 prerasel v vojni med Ruando in DR Kongo. Tretji del naloge bo torej prikazoval vsebinsko in časovno opredelitev tega kompleksnega konflikta. V četrtem poglavju bom analiziral strategije in mehanizme reševanja in upravljanja konfliktov. Predstavil bom strategije in mehanizme Združenih narodov, Evropske unije in Afriške unije ter njihove misije v Ruandi in DR Kongo. Še posebej bom preučil razlike med antagonističnimi in neantagonističnimi strategijami ter v ta namen analiziral ARI (ang. *Adversial–Reflexive–Integrative*), ARIME (ang. *Adversial–Reflexive–Integrative–Monitoring–Evaluation*) in konsociativno strategijo. Rdeča nit moje analize bo preučiti ustreznost ARI strategije za rešitev oziroma upravljanje konfliktov med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in Ruandi. V petem poglavju bom poskusil analizirati konflikt v DR Kongo s pomočjo ARI strategije in potrdil oziroma zavrgel hipoteze. Vse ugotovitve bom podal v zaključku ter na kratko predstavil testiranje temeljne in obeh izpeljanih hipotez.

Glede na dejstvo, da je Afrika občutila kolonializem, kar je posledično vplivalo na določitev in potek mej med afriškimi državami in verjetno tudi na etnično raznoliko strukturo prebivalstva teh držav, lahko sklepam, da so vzroki za konflikte med etničnimi skupinami povezani tudi z interesi bivših kolonialnih sil v času njihove dominacije in z njihovo zapuščino na tem kontinentu. Prav zaradi tega menim, da je konflikte med etničnimi skupinami v Afriki potrebno proučevati tako, da se upošteva njihove specifičnosti in specifičnosti okolja – od mikro ravni do ravni kontinenta. Potemtakem je pristop k upravljanju konfliktov najbolje prilagoditi tako, da obravnava potrebe in izražene interese ter razmerja med njimi. Jay Rothman in pred njim Burton omenjata fenomen »ravnotežja moči« (ang. *balance of power*). Ravnotežje moči po njunem mnenju ne izhaja iz prisile in ustrahovanja, temveč iz vzajemnega sodelovanja različnih skupin (Burton v Rothman 1992, 45). Rothmanov ARI pristop k upravljanju konfliktov zajema kritično analiziranje dejanj, analizo motivacijskih dejavnikov in okoliščin teh dejanj ter razumevanje teh dejanj. Posledično moramo poskusiti razumeti konflikte in se lotiti njihovega reševanja v kontekstu različnih vrednostnih sistemov, kultur, okoliščin in idej (Rothman 1992, 70–78). Vendar pa interesi nekdanjih kolonialnih sil in velesil niso izginili s procesom dekolonizacije (Wiegel 2006), saj velesile še danes izkoriščajo in ščitijo svoj dominantni ekonomski in politični položaj v odnosu do afriških držav, kar povečuje razlike med bogatimi in revnimi ter predstavlja grožnjo stabilnosti in miru v Afriki in svetu (Pudgar 2004c, 4). Zaradi tega bo temeljna hipoteza (H1), ki jo bom testiral: »ARI pristop k upravljanju konfliktov je politično nesprejemljiv instrument za upravljanje konfliktov med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in

Ruandi, ker tuje sile še vedno delujejo v obeh državah in hkrati elite v teh državah menijo, da je nadaljevanje konflikta najboljši način, da se prikrije oz. podaljša njihovo ekonomsko izkoriščanje naravnih in ekonomskih virov in širjenje političnega vpliva v osrednjem delu Afrike». Formulacija hipoteze zajema kompleksne družbene pojave, kot so konflikti in etnične skupine oziroma narodi, ki potrebujejo dodatno razlago. Značilnosti konfliktov in nastanek etničnih skupin ter narodov v Afriki nasploh in posebej v DR Kongo in v Ruandi zahtevajo dodatno analizo in pojasnila, ki jih uokvirjata dodatni hipotezi.

Vpetost bivših kolonizatorjev in današnjih svetovnih velesil v politično, kulturno in predvsem ekonomsko dogajanje v afriških državah vpliva tudi na nastanek in razvoj konfliktov (Mbembe v Beissinger in Crawford 2002, 72). To vzročnost bom poskusil ugotoviti na podlagi izpeljane hipoteze (H2): »Konflikti med Hutujci in Tutsiji v DR Kongu in Ruandi odražajo tudi interese nekdanjih kolonialnih sil in današnjih velesil ter ključnih ekonomskih dejavnikov«. Pri tem izhajam iz ocene, da je kolonializem pomenil spremembe v družbeni, ekonomski, kulturni in politični ureditvi držav v Afriki. Potrditev hipoteze (H2) bi pokazala in ovrednotila vzročno-posledični odnos med interesi nekdanjih kolonialnih velesil in današnjih velikih sil, pa tudi njihov vpliv na konflikte med Tutsiji in Hutujci v DR Kongo in Ruandi. Pri tem se je potrebno zavedati, da to obenem ne pomeni, da imajo ti konflikti izključno mednarodno dimenzijo, ampak je mednarodna dimenzija le ena od njihovih relevantnih dimenzij.

Nastanek modernih narodov v Afriki se v mnogočem razlikuje od nastanka narodov kot specifičnih etničnih skupnosti drugod po svetu. V Afriki oblikovanje držav ni bilo odvisno od obstoja modernih narodov (Smith 2001, 70–76). Pogosto so države nastale kot posledica raznih dogovorov, predvsem na podlagi predlogov bivših evropskih kolonialnih sil, in ne kot posledica odločitve nekega že oblikovanega afriškega naroda, da bi imel svojo državo. Posledično poskuša vladajoča elita v Afriki še danes zgraditi narode (kot specifične in notranje relativno homogene etnične skupnosti) znotraj »umetno« določenih držav, da bi jih vzpostavili kot nacionalne države teh narodov. Zaradi tega bom postavil dodatno izpeljano hipotezo (H3), in sicer: »Kolonializem in proces dekolonizacije sta pogočila tako nastanek držav kot način nastajanja narodov v DR Kongo in Ruandi, hkrati pa ti zgodovinski procesi opredeljujejo tudi okvir za razreševanje konfliktov«.

Hipoteze bom preveril predvsem tako, da bom predstavil oblikovanje modernih narodov ter analiziral: vzroke za nastanek konfliktov med etničnima skupinama, spreminjanje politike kolonialnih sil in velesil v času, značilnosti etnične strukture, državnih ureditev in

političnih procesov ter drugih družbenih dogodkov, ki so zaznamovali razvoj v Afriki in predvsem v DR Kongo in Ruandi v zadnjih desetletjih. Ker bom hipoteze preverjal na podlagi študij primerov v Ruandi in DR Kongu, to pomeni, da ugotovitev ne bo moč posploševati na druga okolja, okoliščine in konflikte, ki pestijo Afriko. Vseeno pričakujem, da bodo rezultati analize koristni tudi za širši kontekst analize odnosov in konfliktov v Afriki. Raziskovanje, ki bo bodisi potrdilo bodisi ovrglo drugo izpeljano delovno hipotezo (H3), bo predstavilo vpliv kolonializma, pa tudi procesa dekolonizacije na nastanek narodov v DR Kongu in Ruandi. Te ugotovitve ne bodo reprezentativne za območje celotne Afrike.

V nalogi bom uporabil naslednje metodološke pristope: opisna metoda, analiza primarnih in sekundarnih virov, primerjalno raziskovanje in analizo uradnih statistik (Bučar 2002, 22–37). Ključne pojme in predmet poučevanja bom opredelil z uporabo konceptualne analize. Zgodovinsko-razvojna analiza, ki jo bom uporabil, bo temeljila na uporabi in analizi primarnih in sekundarnih virov. Primerjalno raziskovanje, ki bo temeljilo na študiji primerov, bom izvedel na podlagi obstoječih študij in predvsem s pomočjo poročil nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo z upravljanjem medetničnih konfliktov. Analizo uradnih statistik bom izpeljal na osnovi poročil in raziskovalnih rezultatov analitičnih oddelkov različnih mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij ter na podlagi obstoječe literature. Hipoteze sem izpeljal iz teorije, vendar bom rezultate raziskave uporabil za morebitno širjenje in preoblikovanje idej in konceptov iz katerih sem izpeljal delovne hipoteze, zato bo raziskovanje tako deduktivno kot induktivno. Raziskovanje bo pretežno kvalitativno zaradi določene mere odprtosti do raziskovanja, morebitnega spreminjanja analitičnega okvirja in zaradi interpretacije zgodovinskih in kulturnih pojavov ter majhnega števila enot raziskovanja (Ragin 1994, 88–106). Osnovni cilji zgodovinsko-primerjalne metode bodo iskanje podobnosti in razlik v razvoju družb ter preučevanje podobnosti vplivov in vzročnih odnosov v družbenih odnosih. (Toš 1976, 36–37)

2 Opredelitev pojmov

Danes se v okviru številnih političnih diskusij na državni ali meddržavni ravni pogosto dotaknemo družbenih pojavov in konceptov, kot so država, etnična skupina, nacionalizem, narod in, ne nazadnje, konflikt. Vsi omenjeni fenomeni so tesno povezani s procesi nastajanja držav in narodov, oblikovanjem ustav in pravnih sistemov v teh državah, vzpostavljanjem in varovanjem pravic manjšin, meddržavnimi odnosi in z drugimi družbeno-političnimi sklopi vprašanj. Seveda pa so družbeni pojavi v različnih kontekstih različno interpretirani. Preden se lotim kakršnekoli analize teh pojavov in konceptov, je potrebno omeniti, da ne obstajajo enotne definicije za pojave in koncepte, kot so etničnost, nacionalizem in drugi. Avtorji uporabljajo omenjene pojme v različnih kontekstih, tako da imajo le-ti v prispevkih različnih avtorjev različen pomen. Potrebno je tudi poudariti, da poleg omenjenih različnih konceptov in definicij obstajajo mnoge variante omenjenih pojavov in socialnih konstruktov. Vsi ti družbeni pojavi se v različnih okoljih, pa tudi v istih okoljih in različnih časovnih obdobjih med sabo razlikujejo, še bolj pa se razlikujejo različni koncepti in socialni konstrukti. To velja tudi za Afriko.

2. 1 Etničnost, etnična skupina in narod

Glede pojmovanja etničnosti se avtorji delijo v dve glavni skupini, in sicer primordialiste na eni in funkcionaliste oziroma instrumentaliste na drugi strani. Primordialisti zatrjujejo, da imajo etnične skupine in narodi skupni izvor. Težava je v tem, da je težko potrditi skupni izvor (Rizman 1991, 16). Instrumentalisti pa gledajo na etničnost kot na vir kolektivne mobilizacije s strani elit (Smith 2001, 145–165). Primordialisti poudarjajo pomembnost primordialnih vezi, kot so: religiozne, rasne, plemenske in jezikovne vezi (Rizman 1991, 19). Tako primordialisti kot instrumentalisti poudarjajo pomembnost objektivnih (dejstvo, da ima določena skupina specifične etnične, verske ali jezikovne značilnosti) in subjektivnih elementov (zavedanje posameznika o pripadnosti skupini in skupine o svojem obstoju) pri opredelitvi etničnih skupin. Hobsbawm v svojem delu *Nacije in nacionalizem po letu 1780* (2007, 12–16) opozarja, da tako objektivni kot subjektivni elementi zavajajo. Menim, da so za opredelitev etnične skupine in naroda, kot posebne etnično opredeljene entitete, potrebni objektivni in subjektivni elementi. Ne nazadnje menim, da etnična oz. narodna identiteta ni statična in dokončna.

James G. Kellas navaja, da je narod skupina ljudi, ki jih vežejo skupna zgodovina, kultura in skupni predniki. Narodi imajo objektivne značilnosti, kot so ozemlje, jezik, vera, skupni predniki ter subjektivne značilnosti, med katerimi je najpomembnejši človekovo zavedanje svoje narodnosti oz. etnične pripadnosti. Etnične skupine se po njegovem prepričanju ločijo od narodov v tem, da so manjše po obsegu in bolj očitno temeljijo na skupnem izvoru ter imajo daljšo zgodovino (Kellas 1991, 2–5). Izraz etničnost uporablja, kot ga je označil Anthony D. Smith, in sicer »biti etničen ali pripadati etnični skupini«. Po njegovem mnenju je etničnost bolj nevtralne narave od etnocentrizma (Smith v Kellas 1991, 5–6). Skratka, Kellas klasificira različne vrste etničnih skupin na podlagi objektivnih in subjektivnih elementov.

Hugh Seton Watson (1980, 25) trdi, da je narod skupnost ljudi, ki jih povezujejo občutek solidarnosti, skupna kultura in nacionalna zavest. V svojem delu se je ukvarjal predvsem z zavestjo skupine ljudi, ki je ključna za njihovo (etnično in državljansko) identiteto in za oblikovanje naroda. Zanimal ga je subjektivni identifikacijski element, ki je po njegovem mnenju osnova za politično delovanje državljankega telesa (ljudstva) in naroda, čeprav je v svojih razlagah označeval etnične skupine tudi na podlagi objektivnih razločevalnih značilnosti, kot sta jezik in vera.

Horowitzev pristop se bistveno ne razlikuje od predstavljenih pogledov glede etnične pripadnosti. Avtor soglaša, da obstajajo mnogi elementi, kot so jezik, vera, regija, barva kože in predvsem miti kolektivnega izvora itd., po katerih je mogoče objektivizirano opredeliti etnično razmejitve. Avtor priznava, da je etnična pripadnost lahko prostovoljna na podlagi elementov, kot so vera, regija in drugi, ter dana na podlagi (objektivnih) elementov, kot so barva kože in sorodstvo. Kar Horowitz izpostavlja, je identifikacija na podlagi barve kože. Ta element identifikacije je dan in je najbolj viden. Horowitz zaključuje, da niso pomembne razlike same, temveč dejstvo, da so te razlike uporabljene v namen, da razlikujemo eno skupino od druge (Horowitz 1985, 41–50).

Rudi Rizman definira narod (nacijo) kot politično ozaveščeno etnijo oz. etnijo, ki si lasti pravico do države (Rizman 1991, 18). Rizman je poudaril predvsem pomembnost subjektivnega elementa etničnosti.

Po Žagarju (1993, 155–166) ima angleški termin »ethnicity« predvsem dva temeljna pomena, ko ga prevajamo v slovenski jezik. V prvem primeru se pojem »ethnicity« prevaja kot »etničnost« oz. »biti etničen« / imeti etnično pripadnost/identiteto. Etničnost definirajo objektivne etnične značilnosti, kot so jezik, vera, zgodovina, ozemlje in običaji, ter subjektivne etnične karakteristike, kot so občutki pripadnosti, solidarnosti, skupnega izvora ter zgodovine. V drugem primeru pa se termin »ethnicity« prevaja kot »etnična skupina/skupnost«. V drugem primeru predstavlja pojem »ethnicity« etnično pripadnost posameznika ali skupine in ne nazadnje kolektivno identiteto. V tem kontekstu predstavlja (etnični) narod obliko etnične skupnosti, ki je nastala v moderni dobi, ki sovpada z nastankom in razvojem kapitalistične ekonomije in ideologije. Po njegovem mnenju narodi niso samo etnične, temveč so tudi politične in ekonomske skupnosti.

Skratka, strokovnjaki se še vedno niso zedinili glede enotne definicije etničnosti in etnične skupine ter naroda. Po mojem mnenju predstavlja etnična skupina skupnost ljudi, ki ima skupno: barvo kože, jezik, vero, običaje in zgodovino (*objektivne etnične elemente*). Poleg tega se skupina teh elementov zaveda in se vsaj v enem elementu loči oz. razločuje od drugih etničnih skupin (*subjektivni etnični element*). Etničnost je, kot sem prej omenil pri Žagarju, družbeni pojem, ki predstavlja etnično identifikacijo in pripadnost etnični skupini.

Narod je skupina ljudi, ki jo bolj ali manj definirajo objektivni etnični elementi in med katerimi obstaja zavest/ideja o obstoju naroda. Koncept naroda nedvomno izhaja iz moderne zgodovine in sovpada s konceptom nacionalizma. Avtorji, kot so Ernest Gellner (1983, 18–61), Anthony Smith (2001, 1–7), Anthony Giddens (1985, 116–121) in Benedict Anderson (1998, 12), soglašajo, da je nacionalizem kot politično gibanje in ideologija nastal v 18. in 19. stoletju. Nastal je v obdobju spreminjanja in novega oblikovanja političnih skupnosti, t. j. v času prehoda iz fevdalizma v kapitalizem oz. iz absolutistične monarhije v demokracijo. Kot je povzel Eric Hobsbawm :»Držav in nacionalizmov ne ustvarjajo nacije, temveč prav obratno« (2007, 17–18).

2. 2 Nacionalizem in njegov nastanek

Avtorji niso enotni v določanju obdobj, v katerih se je oblikoval nacionalizem, in glede razlogov za njegov nastanek. Za Jamesa G. Kellasa je nacionalizem ideologija in oblika vedenja. Avtor meni, da ideologija nacionalizma temelji na zavedanju ljudi o pripadnosti neki specifični etnični skupnosti, ki se oblikuje kot narod (Kellas 1991, 3).

Po mnenju Kellasa (prav tam, 37) spodbujanje nacionalističnih idej sovпада z ekonomskimi, socialnimi in političnimi spremembami, ki zaznamujejo določeno zgodovinsko obdobje. Prihod multinacionalnih podjetij v državo velikokrat spremlja neodobravanje s strani množic, katere motivira strah pred neznanim oz. potencialno ekonomsko deprivacijo. V tem primeru množice povezuje občutek pripadnosti svojemu narodu. Tudi nerešena ozemeljska in druga vprašanja med dvema sosednjima državama lahko predstavljajo pomemben dejavnik generiranja in eskalacije nacionalizma, ki lahko prispeva k polarizaciji znotraj posamezne skupnosti in k zaostrovanju v odnosih med državami pri čemer je druga stran pogosto definirana kot nevarnost ali celo kot sovražnik!

Politična vzroka za nastanek oz. razvoj nacionalizma sta zamenjava oblasti ali državne ureditve (prav tam, 54–60). Prevzema oblasti Miloševića v Srbiji in Tuđmana na Hrvaškem ob koncu osemdesetih in začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja sta primera, ko je prihod omenjenih politikov na oblast spremljal okrepljen nacionalizem (Little in Silber 1996, 24–25). Nedvomno se je nacionalizem v Srbiji in na Hrvaškem, bivših socialističnih republikah nekdanje Jugoslavije, pojavil že pred prihodom obeh omenjenih politikov na oblast (prav tam, 29–35). Oba sta ga s svojim ravnanjem še okrepila in izkoristila za dosego svojih ciljev (prav tam, 60–97). Politične elite lahko okrepijo nacionalistične občutke pri državljanih, lahko pa so novoizvoljeni predstavniki oblasti odraz nacionalističnih občutkov med državljani. V osrednji Afriki ljudje z demokratičnimi institucijami, kot so volitve in večstrankarski politični sistem, nimajo dolgoletnih izkušenj. Politični režimi so v večini držav osrednje Afrike dejansko avtoritarni, civilna družba je slabo organizirana, politične stranke in tudi državne institucije pa so velikokrat samo poskus legitimizacije oblasti. Tako so politične elite v Sudanu, Angoli, Namibiji, Zimbabveju in kot bomo videli kasneje tudi v Kamerunu, Keniji, Nigeriji, Togu, Kongu, Gani ter Ugandi manipulirale z etničnimi skupinami samo, da bi ostale na oblasti (Holloway in Stedman v Beissinger in Crawford 2002, 165–166). Avtorja ugotavljata, da so poglavitni vzroki za izbruh konfliktov v Afriki »šibke« postkolonialne države, kot posledica

kolonializma (prav tam, 170). Poudariti moram, da pojav nacionalizma ob političnih spremembah v državah osrednje Afrike spada v obdobje moderne zgodovine.

Ekonomski vzroki za nastanek nacionalizmov v Afriki se večinoma navezujejo na kolonializem (Kellas 1991, 60–66). Holandci so bili med prvimi kolonizatorji na Afriških tleh. V svojih prizadevanjih, da bi se polastili afriškega ozemlja in naravnih bogastev, so naleteli na odpor afriških ljudstev, ki se je velikokrat sprevrgel v nasilni konflikt (Jaenecke 1979, 7–36). Če govorimo o nacionalizmu kot o pojavu moderne zgodovine, se je potrebno osredotočiti predvsem na obdobje, ko je bilo v osrednji Afriki največ konfliktov po dekolonizaciji. Val politične nestabilnosti je zajel osrednjo Afriko v osemdesetih letih dvajsetega stoletja zaradi pritiskov mednarodnih finančnih institucij (Holloway in Stedman v Beissinger in Crawford 2002, 174–175). Slednje so bile zaskrbljene zaradi razmaha skorumpiranih afriških vlad. Tako so vladajoče elite v Keniji, Liberiji, Sudanu, Somaliji, Etiopiji, Kamerunu, Togu, Gani, Ugandi in Nigeriji začele manipulirati z etničnimi in nacionalističnimi obeležji oz. so nadaljevale s skorumpiranim načinom vladanja. V teh državah je prišlo do izbruha nasilja med etničnimi skupinami in do pojava oz. okrepitve nacionalizma (prav tam, 175–176). Le države kot so Benin, Malavi in Zambija, kjer so politične elite predale oblast demokratično izvoljenim predstavnikom, so se izognile izbruhom nasilja in pojavu okrepljenega nacionalizma (prav tam, 176).

Nastanek nacionalizma spodbujajo tudi diskriminacija v izobraževanju in omejevanje uporabe jezika etnične skupine s strani države ali druge skupine (Kellas 1991, 66–71). V Ruandi sta belgijska kolonialna administracija in katoliška cerkev na podlagi mita o hamitskem prebivalstvu uspeli ločiti Tutsije od Hutujcev. Tutsije so naščuvali proti Hutujcem in obratno. Poudarjali so neenakopraven položaj ene etnične skupine v primerjavi z drugo. Administracija je neprestano dajala podatke o številčni prevladi Tutsijev v upravi, cerkev pa o socialnih neenakostih v svojih šolah. *Bahutu Manifesto* ali Manifest Hutujcev, objavljen 24. marca 1957, izrazi zahtevo po sistemu kvot, ki bi nadomestil krivice, ki so jih utrpeli Hutujci v preteklosti (Berry, A. J. in Berry, P. C. 1999, 39–43). Kmalu zatem se pričneta diskriminacija in izključevanje Tutsijev, tako v gospodarstvu kot v javni upravi in izobraževanju.

2. 2. 1 Etnične skupine v DR Kongo in Ruandi

Vsaka etnična skupina – seveda tudi narod – ima svojo zgodovino in tako je tudi v Afriki, ki predstavlja zibelko človeštva, od koder so ljudje migrirali po vsem svetu. Kljub pomanjkljivo dokumentirani zgodovini v primerjavi z evropsko in svetovno se tudi Afrika ponaša s kulturami in civilizacijami, ki so prispevale k razvoju mednarodne skupnosti, kot jo poznamo danes.¹ V severnem delu Afrike sta muslimanska vera in arabski jezik predstavljala bistvena elementa etničnosti in identifikacije, saj sta prispevala k relativno veliki kulturni, verski ter lingvistični enotnosti in občutku skupne pripadnosti. Preostali del Afrike, z izjemo Somalije, je etnično bolj fragmentiran, kar je predstavljalo in še danes predstavlja težavo in specifične okoliščine pri procesih nastajanja narodov.

Etnične skupine v DR Kongo in Ruandi so se nedvomno spreminjale skozi zgodovino, in sicer z združevanjem dveh ali več skupin v eno² ali pa z razpadom ene skupine na dve ali več manjših skupin³ (Horowitz 1985, 71–72). Prva stoletja našega štetja so za področje Črne Afrike pomenila stoletja množičnih preseljevanj. Preseljevanja so dodatno otežila določitev skupnega izvora, kar je po mnenju primordialistov ključnega pomena za določitev etnične oz. narodnostne strukture. Po mojem mnenju je težko potrditi skupni izvor (oz. mite o skupnem izvoru) ter se mi ta ne zdi bistven pri določanju etničnih skupin.

John in Carol Berry ugotavljata, da ni nobene morfološke razlike med Tutsiji in Hutujci (Berry, A. J. in Berry, P. C. 1999, 30–33). Avtorja nadaljujeta, da etnično skupino tvorijo ljudje, ki imajo skupne kulturne, jezikovne in včasih verske značilnosti (prav tam, 72). John in Carol Berry, ki sta predvsem raziskovala pojav genocida v Ruandi, sta ugotovila, da so Tutsiji, Hutujci in Twajci pred prihodom kolonizatorjev delili skupni jezik, običaje in verovanja. Tutsiji so bili tisti, ki so imeli več kot deset krav, Hutujci pa tisti, ki so imeli manj kot deset krav. Twajce so predstavljali lončarji in lovci. Dejstvo, da so današnji pripadniki različnih etničnih skupin delili pretežno iste značilnosti, potrjuje mojo domnevo, da je bila v določenem obdobju etnična identiteta, kakršno poznamo danes posledica dinamične opredelitve posameznika, ki je bila pogojena predvsem z njegovim ekonomskim in socialnim statusom/položajem.

1 Npr.: Egipčanska civilizacija (Ki-Zerbo 1977, 59-78).

2 Z združevanjem več etničnih skupin v eno so med drugimi nastale skupine: Yoruba v Nigeriji, Lozi v Zambiji in Bakongo v Zairu.

3 Iz etnične skupine Batoro v zahodni Ugandi se je odcepila skupina Bakonjo.

Medtem ko so bili Tutsiji živinorejci, so bili Hutujci večinoma poljedelci, ugotavljata Chalk in Jonassohn (1990, 385–386). Sčasoma so si Tutsiji podredili Hutujce v zameno za varovanje pred roparskimi pohodi drugih plemen. V 16. stoletju so Portugalci kolonizirali območje ob jezerih Kivu in Tanganjika. Sledili so jim Nizozemci, Nemci in Belgijci. Danes sta DR Kongo in Ruanda neodvisni in samostojni državi.⁴ V DR Kongu živi danes nekaj več kot 200 različnih etničnih skupin, med katerimi je največja skupina Bantu. Mongo, Luba, Kongo (vsi Bantu) in Mangbetu-Azande (Hamiti) so štiri največja plemena, ki predstavljajo približno polovico vsega prebivalstva (Central Intelligence Agency 2015b). V Ruandi pa predstavljajo Hutujci (Bantu) 84 %, Tutsiji (Hamiti) 15 % in Pigmejci 1 % celotne populacije (Central Intelligence Agency 2015d). Kako je na sestavo etničnih skupin v DR Kongo in Ruandi vplival kolonializem, bom predstavil v posebnem poglavju.

2. 2. 2 Afriški nacionalizem in Pan–Afrikanizem

Elie Kedourie (1994, 68–69) navaja, da je nacionalizem družbeni pojav, ki ima svoj izvor na evropskih tleh in ga kot takega ne moremo enačiti s tribalizmom⁵ v Afriki, ker samoodločba kot koncept in načelo ter bistvo nacionalizma, ni prisotna v tradicionalni plemenski ureditvi. Tribalizem je oblika etnocentrizma, ki postavlja v središče težnjo po uveljavljanju koristi plemena, rodu itd. (Javornik 1998, 4458). Kolonialne sile so zato že na samem začetku kolonialnega pohoda v Afriki poskušale spremeniti tradicionalno družbo in družbene odnose. Plemenske in medplemenske ureditve⁶ so hoteli nadomestiti s kolonialnimi administracijami, ki so bile zasnovane tako, kot jih poznamo v »zahodnem« svetu. Take zahteve so velikokrat naletele posebej na odpor starejših, konzervativnejših struj, ki so vladale na despotski način, kar je pomenilo, da so obvladovale celotno družbo. Kljub uporniškim gibanjem v Afriki so politične elite, ki so prevzele oblast od kolonizatorjev, stremele k politični in administrativni ureditvi, ki so jo praticirali evropski kolonizatorji pred njimi, ter so takšno ureditev tudi uveljavile. Prav zaradi neobstoja narodov so elite pri spodbujanju nacionalizma v Afriki poudarjale vlogo religije, saj so na ta način spodbudili čustva širše množice (Kedourie 1994, 107). Na afriški nacionalizem so vplivali tako evropski kolonializem kot interni dejavniki in

4 Več o značilnostih kolonizacije, kolonialne oblasti ter njenega razvoja in nenazadnje o dekolonizaciji v poglavjih o kolonizaciji (2.4) in dekolonizaciji (2.5).

5 Tribalizem je v veliki meri evropska oz. kolonialna interpretacija tradicionalni družbenih odnosov v Afriki.

6 Odnosi med dvema oz. več plemeni.

okoliščine, kot so religija, obstoječi odnosi ter izkušnja izkoriščanja s strani kolonizatorjev. Bistvena značilnost nacionalizma v Afriki je, da nacionalizem ne temelji na narodu kot »gonilni sili«, saj le-ti nimajo dolge zgodovine in imajo zelo šibko identifikacijsko moč. Večina ljudi se prej poistoveti z določeno (ožjo) skupino ljudi (Smith 2001, 101–116), lokalno skupnostjo ali regijo, kjer živijo. Zanimiv koncept je »Pan-afriški nacionalizem«, o katerem bom spregovoril nekoliko kasneje.

2. 3 Narod in njegov nastanek

Pojav nacionalizma je tesno povezan s pojavom narodov⁷ in držav. Glavne paradigme, ki raziskujejo odnos med nacionalizmom, narodi in državami so: perenializem, modernizem, postmodernizem, etnosimbolizem in primordializem (Smith 2001, 221–225). Primordialisti v svojih raziskavah nacionalizmov in narodov poudarjajo pomembnost osnovnih družbenih pojavov, kot so: jezik, vera, ozemlje in skupni izvor. Avtorji iz te skupine so: Geertz, van den Berghe in Grosby. Etnosimbolizem raziskuje predvsem pomen simbolov, mitov, spominov in zgodovine v procesu nastajanja narodov in nacionalizma. Med vidnejše predstavnike etnosimbolizma spadajo Armstrong, Hutchinson in Smith. Perenialisti, kot so Hugh Seton-Watson, Horowitz in Armstrong, razlagajo nastanek modernih narodov predvsem na osnovi etničnih vezi. Omenjeni avtorji v svojih delih prispevajo k razumevanju vloge jezika, etničnih vezi in mitov ob nastanku nacionalizma. Modernisti nasprotujejo perenialistom in primordialistom ter poudarjajo politično vlogo držav.⁸ Vidnejši modernisti so: Anderson, Giddens, Gellner in Kedourie. Postmodernisti raziskujejo predvsem družbene pojave, kot sta feminizem in globalizacija. V to skupino avtorjev spadajo: Bhabha, Kandiyoti, Chatterjee in Yuval-Davis.

Narodi nastajajo na različne načine in v povezavi s številnimi dejavniki, med katerimi sta zelo pomembna komunikacija in izobraževanje. Komunikacija je tako eden izmed dejavnikov, ki vpliva na nastanek narodov in nacionalizmov (Anderson 1998, 44–46). Po mojem mnenju je dostopnost sredstev javnega komuniciranja, kot so radio, časopis, internet in televizija, čim večjemu številu ljudi eden izmed predpogojev za uspešno mobilizacijo množic. To med drugim pomeni, da so sredstva javnega komuniciranja pomembni akterji širjenja nacionalnih idej in posledično nastajanja (modernih) narodov. Drugi dejavnik, ki omogoča državljanom oziroma pripadnikom določenih etničnih skupin izoblikovanje identitete, je izobraževanje. Izobraževanje predstavlja poglobljen dejavnik socializacije in je sredstvo za

⁷ Etnične skupine se ločijo od narodov v tem, da so manjše, bolj očitno temeljijo na skupnem izvoru ter imajo daljšo zgodovino. Etnične skupine so bolj ekskluzivne (članstvo v etničnih skupinah je omejeno z določenimi skupnimi rojstnimi značilnostmi), narodi pa so bolj inkluzivne narave in so kulturno in politično označene (Kohn 1994; Smith v Kellas 1991, 4). Rekli bi lahko, da so narodi kot specifične etnične kolektivne entitete po svoji naravi politične skupnosti.

⁸ Perenialisti smatrajo etnične vezi in skupne prednike za poglobljena dejavnika, ki tvorita narode in države. V skladu s tem tudi zatrjujejo, da so države same po sebi dane in imajo dolgo zgodovino. Modernisti pa v skladu s svojim prepričanjem, da so države relativno nov družbeni pojav, menijo, da so države – zlasti, kadar govorimo o modernih nacionalnih državah – produkt pripadnikov določenega naroda (Smith 2001, 22–23) oz. politično organiziranega naroda.

krepitev ideje o obstoju naroda.

2. 3. 1 Nastanek narodov v Afriki

Države v Afriki so pogosto nastale kot posledica dogovorov bivših evropskih kolonialnih sil in ne kot posledica odločitev afriških narodov in ljudstev, da bi imeli svojo državo. Pogosto pri tem sploh niso upoštevali etnične sestave in morebitnih etničnih mej. Posledično poskušajo vladajoče elite v posameznih afriških državah še danes ustvariti (enotne) narode znotraj teh »umetno« določenih držav. To prakso oblikovanja modernih narodov bi lahko opredelili kot t. i. model odnosa med narodom in državo »od države k narodu« (ang. *state to nation*).

Model »od države k narodu« je eden od dveh temeljnih modelov nastanka nacionalne države, značilen za evropski zgodovinski razvoj. Različni avtorji modela različno opredeljujejo in pojasnjujejo. V Evropi izhajajo iz modernih narodov kot specifičnih etničnih in političnih skupnosti. Kot tipični primer države, ki se je oblikovala pred oblikovanjem modernega naroda in je bila potem ključna za njegovo oblikovanje in razvoj, bi lahko navedli Francijo. Za drug model oblikovanja nacionalnih držav v Evropi, ki ga lahko označimo kot model »od naroda k državi«, bi kot tipična primera lahko navedli npr. Nemčijo in Italijo in njuno združevanje. Za ta model je značilno, da so se moderni narodi začeli oblikovati in so se uveljavili kot pomembni družbeni in politični dejavniki, njihove (etnične) elite pa so odigrale ključno vlogo pri oblikovanju nacionalnih držav (Smith 2001, 70–76). Države v Afriki, z izjemo Egipta in Somaliije in do določene mere Etiopije, nimajo jasno razvidnega etničnega jedra (Rizman 1991, 23). Odsotnost etnične kongruence po mojem mnenju v afriških državah predstavlja grožnjo obstoju afriških držav, saj odsotnost etničnega jedra, ki se oblikuje s pomočjo mita o skupnem izvoru, jeziku in zgodovini, otežuje politični nadzor nad državo in odpira možnosti za zahteve posameznih skupnosti in/ali območij/regij po samoodločbi.

Države članice Afriške unije (AU) so se sestale leta 2007 v Adis Abebi in spomnile na resolucijo AHG/Res. 16.(1), ki so jo sprejeli na prvem srečanju Organizacije Afriške enotnosti (OAE) leta 1964 v Kairu, v skladu s katero naj se meje med afriškimi državami ne spremenijo, saj bi njihovo spreminjanje verjetno prineslo več škode kot koristi (African Union 2009). Spreminjanje mej bi pomenilo ponovno delitev etničnih skupin, obstoječih držav in teritorijev, ki so bogati z naravnimi bogastvi, kar bi predstavljalo veliko nevarnost za izbruh in eskalacijo potencialnih konfliktov. Meje se tako niso spremenile, čeprav so zahteve po spremembi mej obstajale tako znotraj kot zunaj teh držav. Kot primer naj omenim poskus

odcepitve Katange od Zaira leta 1960 in Biafre od Nigerije leta 1967.⁹

Poleg »umetno« določenih mej v Afriki je po umiku kolonialnih sil ključen projekt in poglavitno težavo vodilnim elitam predstavljalo oblikovanje (modernih) narodov in nacionalnih držav (»*nation building*«) iz pripadnikov različnih plemen, ver in jezikov. Če izhajamo iz trditve H. Seton-Watsona (1980, 25): »da je narod skupnost ljudi, ki jih povezujejo občutek solidarnosti, skupna kultura in narodna zavest«, lahko – kot sem že navedel – sklenemo, da je danes v Afriki, ko tam države že obstajajo, pomanjkanje državne in narodne zavesti bistvena ovira pri procesu nastajanja modernih držav in narodov. Elementi samoidentifikacije, ki so bili v evropskem kontekstu ključni v procesu oblikovanja modernih narodov in držav, so bili predvsem zgodovina, kultura in vera (kot ključni elementi konstitutivnih mitov). V črni Afriki je bilo te elemente težko opredeliti in še težje med seboj povezati v antikolonialno iniciativo in v konstitutivni mit dekolonizirane države in modernega naroda. Morda je bila na tem področju nekako najbolj primerna identifikacijska sila prav »negritude«¹⁰, ki je položila temelje Panafriškemu gibanju (Južnič 1980, 195). Prav zato bi lahko rekli, da nastanek gibanja »negritude«, ki je ključni dejavnik tudi za nastanek panafriškega gibanja in nacionalizma, lahko do določene mere potrjuje izpeljano hipotezo H3, saj je gibanje odgovor na dolgoletno kolonizacijo.

9 Danes še vedno obstajajo poskusi odcepitve v Senegalu (Casamance), Kamerunu (angleško govoreča provinca), Angoli (Cabinda), Namibiji (Caprivi Strip) in na Komorih (otok Anjouan).

10 »Negritude« je literarno in politično gibanje v tridesetih letih 20. stoletja, katere član je bil tudi kasnejši predsednik Senegala Léopold Sédar Senghor. Gibanje je nasprotovalo francoskemu kolonialnemu rasizmu. Pripadnike gibanja je v boju zoper francosko politično in intelektualno nadvlado povezoval boj za enakost in na njegovi podlagi občutek enakosti, ki jo je najbolje predstavljala črna barva kože. (Carlberg 2008)

2. 4 Kolonializem

Afriko je v veliki meri zaznamoval kolonializem. Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske, Francija, Portugalska, Belgija, Španija, Nizozemska, Nemčija in Italija so tiste evropske države, ki so imele svoje kolonije v Afriki. Poglavitni interesi za kolonizacijo Afrike so bili strateške (ekonomske, politične in vojaške) narave. Britanci so hoteli predvsem okrepiti svojo (nad)oblast nad Egiptom ter pomorske poti v Indijo. Belgijci so svoje interese usmerili v kraljevino Kongo, prav tako tudi Portugalci, ki so imeli svoje postojanke tudi v drugih predelih Afrike. Portugalci so prišli v osrednjo Afriko leta 1482 z namenom pokristjaniti čim več črncev in zaradi blagovne menjave (Ki-Zerbo 1977, 175–176). Širjenje religije, trgovina s sužnji in ekonomsko okoriščanje so poglavitni vzroki tudi za kolonizacijo drugih kolonizatorjev.

Združeno Kraljestvo, Francija, Portugalska, Belgija, Španija, Nizozemska, Nemčija in Italija so si z različnimi dogovori razdelile Afriko (Seton-Watson 1980, 306–309). Francozi so ustvarili veliko kolonijo od Atlantskega oceana, prek Sahare do Konga. Francoska kolonija je zajemala tudi Maroko in Alžirijo, britansko premoč pa je morala Francija priznati v Nigeriji. Nemčija je svoje kolonije ustvarila predvsem v južnem in jugovzhodnem delu, vendar se jim je morala odreči po koncu prve svetovne vojne. Britanci so dobili Tanganjiko in polovico Kameruna, Južnoafriška Unija je dobila jugozahodni del Afrike, Francozi so dobili Togo ter polovico Kameruna, Belgijci pa Ruando in Burundi. Italijani so se skoncentrirali v Eritreji in Somaliji, kar so po drugi svetovni vojni izgubili.

Kolonizacija se je začela že v 15. stoletju. Pomembna prelomnica je bilo leto 1815, ko je bila v Angliji odpravljena trgovina s sužnji. Druga pomembna prelomnica je bila prva svetovna vojna, ko so Nemci in Italijani izgubili velik del kolonij, ki so jih od njih pridobili Francozi in Britanci. Tretje obdobje kolonizacije je obdobje med obema svetovnima vojnama. Kmalu po drugi svetovni vojni se je začel proces dekolonizacije. Proces kolonizacije in njen potek sta pomembna za mojo nalogo, ker olajšata razumevanje vpliva, ki so ga imele bivše kolonialne sile na kulturno, politično, ekonomsko in družbeno sfero življenja ljudi v Afriki. Prav tako nam kolonizacija pojasni, zakaj so nastale nekatere etnične skupine oz. kako so se le-te spreminjale zaradi procesa kolonizacije.

2. 4. 1 Različni pristopi kolonizatorjev

Kljub nekaterim podobnostim med kolonialnimi politikami so obstajale tudi mnoge razlike med njimi. Hugh Seton-Watson (1980, 310–311) je opozoril na naslednje razlike med glavnimi kolonialnimi silami v Afriki.

Francozi so širili svojo kulturo v upanju, da bodo Afričani postali »črni Francozi«. Lokalno prebivalstvo so smatrali za kulturno inferiorne, vendar so številni Afričani pridobili svojo izobrazbo na francoskih univerzah. Francozi so si prizadevali širiti ideje demokracije in oblikovati politične stranke, obenem pa so obsojali vsako politično gibanje, ki bi imelo za svoj cilj neodvisnost ter bi zavračalo francoske kulturne in politične ideje v francoskih kolonijah. Odnos Francozov do svojih kolonij je bil pokroviteljski. Kolonialno prevlado so uveljavljali s kombinacijo represije in asimilacije.

V kolonijah, ki so bile pod portugalsko oblastjo, so obstajale manjše možnosti, da bi se Afričani šolali na njihovih univerzah. Odnos Portugalcev do Afričanov je bil kot pri Francozih izraz prepričanja o njihovi večvrednosti in dominantnosti. Prav tako so bili nestrpni do osvobodilnih idej in gibanj, ki so se zavzemala za neodvisnost in uveljavljanje demokratične državne ureditve. Demokracija in prizadevanja za demokratizacijo do druge polovice 20. stoletja niso naleteli na pozitiven odziv niti na Portugalskem.

Po drugi svetovni vojni sta v Veliki Britaniji tako kultura kot izobraževanje uživala manjši ugled kot v Franciji. To ne pomeni, da so Britanci v tem času zanemarjali izobraževanje, vendar so svoje interese v Afriki usmerjali na druga področja, predvsem na ekonomijo. Angleži si niso toliko prizadevali za izobraževanje Afričanov, saj so vpis Afričanov na britanske univerze omogočili kasneje kot Francozi za ljudi iz svojih kolonij. Britanci načeloma niso nasprotovali zahtevam po neodvisnosti, če so politične elite sledile demokratičnim načelom. Tako je Južnoafriška Unija leta 1910 dobila status dominiona Velike Britanije. Britanci pa so bili manj tolerantni v odnosu do radikalnih struj.

Belgijski kolonialni režim je bil bolj podoben angleškemu kot francoskemu. Tako kot Portugalci tudi Belgijci niso bili pripravljeni prisluhniti afriškim željam po neodvisnosti in demokraciji. Belgija je leta 1908 priključila Kongo in ga poimenovala Belgijski Kongo.

Zaveznice so se po zmagi nad Nemci v prvi svetovni vojni odločile Nemčiji odvzeti njene kolonije in si jih prilastiti. Belgija je tako leta 1924 z Versajsko pogodbo dobila protektorat nad ozemljem današnje Ruande in Burundija. Omenjeno ozemlje je upravljala pod

okriljem Društva narodov in kasneje Združenih narodov do leta 1962, ko sta obe državi postali neodvisni.

2. 4. 2 Potek kolonizacije in obdobje kolonializma v DR Kongo in Ruandi

Portugalci so prišli v osrednjo Afriko leta 1482. Kraljestvu Nzaídi, kasneje Zaíre, je takrat vladal kralj Nimia Lukeni. Posledici sodelovanja s Portugalci sta bili sprejem katoliške vere in portugalskih zakonov. Kraljestva Kuba, Lunda in Luba so se na območju današnje DR Kongo najverjetneje razvila v 17. stoletju (Ki–Zerbo 1977, 175–317). V 19. stoletju je začela moč Portugalcev v Kongu usihati. Poleg Portugalcev so na območje in njegov razvoj vplivali tudi Holandci, Nemci, Belgijci in Francozi.

Nemci so prišli v kraljestvo Ruando maja 1894, saj jim je bil na Berlinski konferenci leta 1884 podeljen protektorat nad Ruando, Burundijem in Tanzanijo. Sistem indirektna nemške vladavine je bil ukinjen po prvi svetovni vojni, ko je 1918. območje Ruand – Burundi prešlo pod protektorat Belgije. Belgijci so bili mnenja, da so Tutsiji primernejši za vladanje kot Hutujci, kar so Tutsiji tudi začeli verjeti. Leta 1931 so Belgijci dokončno uvedli sistem etnične delitve. Oblast je prevzel kralj Rudahigwa, ki je zamenjal dotedanjega kralja Musingo. Rudahigwa je sprejel belgijsko kolonialno oblast in politiko in Tutsiji so postali vladajoč razred v kraljestvu. Velja omeniti, da so bili Nemci tisti, ki so začeli z etnično delitvijo plemen v Ruandi. Belgijci pa so leta 1933 uvedli identifikacijske izkaznice, v katerih je bila zapisana tudi etnična pripadnost: Tutsi, Hutu in Twa (Berry, A. J. in Berry, P. C. 1999, 30–33).

Kolonizacija je vplivala na spremembe v ekonomiji, politiki in kulturi. Prihod evropskih kolonizatorjev je v ekonomiji predstavljal velike spremembe. Kolonizatorji so uvedli plantažno gospodarstvo, ki se je razlikovalo od dotedanje obdelave zemlje. Plantažno gospodarstvo je temeljilo na privatnem lastništvu zemlje, ki je bila do tedaj last skupnosti. Dobiček iz obdelave zemeljskih površin in lastništvo le-teh sta v Afriki pomenila genezo kapitalizma (Južnič 1980, 124–128). Leta 1910 so v Kongu uvedli davke v denarju in nastale so nove gospodarske družbe. Pod okriljem Kongoške družbe za trgovino in industrijo in Splošne bančne družbe so v Kongu začeli izkoriščati področja bogata z naravnimi viri (Ki–Zerbo 1977, 451). S pojavom zasebnega lastništva v 19. in 20. stoletju in povečano trgovino s sužnji so se začeli spreminjati tudi odnosi med ljudmi. Evropski misijonarji so s svojim delovanjem uničevali tradicionalne verske sisteme, ki so bili prepleteni z avtohtonimi

političnimi sistemi, ki so jih največkrat predstavljali različne plemenske ureditve. Tako so misijonarji uničili politično tkivo, ki bi se bilo zmožno upreti kolonizatorjem. Šolstvo je bilo prav tako zaupano misijonarjem, ki so poučevali v lokalnem jeziku. Politični in upravni sistem Konga je bil določen z upravno listino iz leta 1908. Sistem je bil podoben francoskemu, zato je zakone sprejemal in razglašal kralj Leopold II z ministrom za kolonije in kolonialnim svetom, medtem ko je lokalna oblast pripadala generalnemu guvernerju. Dežela je bila razdeljena na šest provinc, te so se delile na okrožja, osnovne enote pa so bile okraji (prav tam, 453).

Ruanda–Burundi je bila nemška kolonija do leta 1918, ko so jo dobili v upravo Belgijci. Slednji so uveljavili enako upravo kot v Kongu, le da je bila bolj posredna. Belgijske oblasti so svoje odločitve usklajevale s posvetovalnim telesom, ki so ga sestavljali Afričani. Kot ugotavlja Francis M. Deng (Deng v Beissinger in Crawford 2002, 359–362), je evropski kolonializem pomenil degradacijo avtohtonih kultur in kulturnih institucij v celotni Afriki. Izjemi nista bili niti takratni Kongo niti Ruanda.

2. 4. 3 Vloga in pomen katoliške in protestantske cerkve v Kongu in Ruandi v času kolonializma

Katoliški misijonarji so predstavljali ključne agente kolonizacije (Ki–Zerbo 1977, 432–434). Misijonarji so prišli v Ruando leta 1900, v Kongo pa že pred koncem 15. stoletja. Misijonarji so prišli v tako različnih obdobjih, ker so bili povezani s kolonizacijo. Navadno so bili iste narodnosti kot kolonizatorji. Misijonarji so pogosto pomagali kmetom na poljih, da bi vzpostavili prijateljski odnos. Ko jim je to uspelo, so poskusili čim več kmetov spreobrniti v katoliško in protestantsko veroizpoved. Katoliki so prišli pred protestanti in kmalu so imeli prevlado nad šolskim sistemom v Ruandi. Misijonarji so izobraževali predvsem tiste, ki naj bi jim pomagali širiti njihovo vero. Prav katoliška Cerkev in belgijska kolonialna birokracija sta med leti 1955 in 1958 pomagali na oblast ekstremističnim Hutujcem (Berry, A. J. in Berry, P. C. 1999, 34–37). Hutujci so se kmalu začeli zavedati svoje moči in so tradicionalno zagovarjali politiko sodelovanja z Tutsiji, ki jo je predstavljal »mwami«¹¹, zamenjali s sovražnostjo in diktaturo. Leta 1957 so Hutujci izdali »*Bahutu Manifest*«, program, ki je predstavljal segregacijsko politiko, ki bi se izvajala skozi sistem kvot na osnovi etničnih

11 Mwami je predstavljal vrhovno oblast Tutsijev (prav tam, 38).

obeležij. Hutujci so zagovarjali sistem kvot, ker so menili, da je to način, da se jim Tutsiji oddolžijo za storjeno krivico iz preteklosti (prav tam, 39–41). Sprejetje programa in njegovo izvajanje je šlo tako daleč, da so Tutsiji začeli upirati. Kar je na začetku izgledalo kot nedolžen manifest na papirju, je kmalu preraslo v strah zbujač konflikta med obema etničnima skupinama. Verbalni prepiri so prerasli v fizične obračune in Hutujci so leta 1959 začeli s pobijanjem Tutsijev.

2. 4. 4 Vpliv kolonializma na etnično sestavo in etnične skupine v DR Kongo in Ruandi

Crawford Young in Mark Beissinger sta zagovarjala tezo, da so etnične skupine v Afriki, kot jih poznamo danes, v veliki meri rezultat kolonialnih režimov (Crawford in Beissinger 2002, 34). S to tezo se strinjam, saj so kolonialne sile vplivale na spremembe in razvoj jezika, verovanj oz. kulture in drugih sestavnih elementov etničnosti, tako objektivnih kot subjektivnih.

Ena izmed pomembnejših zapuščin kolonializma je zagotovo jezik. V Afriki obstaja približno 2000 jezikov; skoraj 70 odstotkov vseh afriških jezikov se nahaja v osrednjem delu Afrike, kamor spadata tudi DR Kongo in Ruanda.¹² Težko je z natančnostjo povedati, koliko jezikov obstaja v obeh državah, vendar so jeziki v DR Kongo in Ruandi uvrščeni v jezikovni skupini Adamowa-Ubangi in Benue-Congo (Heine in Nurse 2000, 1–31). Belgijci so bili tisti, ki so v DR Kongo, Ruandi in Burundiju vpeljali francoščino (Mazrui in Mazrui 1995, 10–11). Poleg francoščine in angleščine so danes v vseh treh državah pomembni jeziki še lingala, kikongo, swahili in kinyarwanda. V DR Kongo je francoščina uradni jezik (Central Intelligence Agency 2015b). Angleščina in francoščina sta, poleg kinyarwanda, uradna jezika v Ruandi (Central Intelligence Agency 2015d). Jezikovna situacija v DR Kongo in Ruandi se je spremenila s prihodom kolonizatorjev. Religija je naslednji objektivni element etničnosti, ki se je spremenil na ozemlju DR Kongo in Ruande s prihodom kolonizatorjev. Že Hegel (1998, 169–174) je opozoril, da religija v Afriki predstavlja predvsem odnos človeka do narave - animizem. Krščanstvo in islam sta s prihodom kolonizatorjev izpodrinila animizem. Islam se je prvič pojavil v Afriki leta 640 in sicer v Egiptu (Robinson 2004, 27–29). Od tu se je širil

¹² Težko je potrditi natančno število jezikov. Po nekaterih podatkih je v osrednjem delu Afrike (v to skupino držav spadata tudi Ruanda in DR Kongo) nekaj več kot 1 400 različnih jezikov (Grims v Heine in Nuse 2000, 12).

prek celotne severne obale do Sahare in prek vzhodne obale proti notranjosti do Ruande in DR Kongo. Krščanstvo se je v Afriki, še posebej na ozemlju današnje DR Kongo in Ruande, širilo s pomočjo misijonarjev in predstavlja danes po številu vernikov najštevilčnejšo vero v obeh državah. Tako krščanstvo kot islam sta v procesih pridobivanja novih vernikov v Afriki začela prevzemati mnoge lokalne mite in rituale v svoj sistem verovanja, da bi se s tem približala Afričanom (Charles-Picard 1954, 256). Danes se nekaj več kot 56 % vseh prebivalcev Ruande razglša za katolike, 26 % za protestante, 11.1 % za adventiste, 4.6 % za muslimane in 0.1 % ohranja tradicionalna verovanja, vključno z animizmom (Central Intelligence Agency 2015d). V DR Kongo pa živi danes 50 % katolikov, 20 % protestantov, 10 % kimbanguistov¹³, 10 % muslimanov in 10 % vsega prebivalstva je članov različnih sekt in animističnih verovanj (Central Intelligence Agency 2015b). Tudi Ki-Zerbo (1977, 432–434) je opozoril na spreminjanje običajev kot eno izmed posledic pokristjanjevanja in delovanja misijonarjev.

Kolonialisti so vplivali tudi na zavedanje ljudi o njihovi etnični pripadnosti, kot so to v svojih raziskavah ugotovili John in Carol Berry (1999, 39–43), Howard Ball (1999, 155–158) ter Franh Chalk in Jonassohn (1990, 385–386). Na ozemlju Ruande in v DR Kongo sta belgijska administracija in katoliška cerkev na podlagi mita o hamitskem prebivalstvu uspela ločiti Tutsije od Hutujcev. Tutsije so naščuvali proti Hutujcem in obratno. Tako Tutsiji kot Hutujci so s pomočjo kolonizatorjev oblikovali zavest o obstoju obeh skupin.

Kolonializem je torej vplival tako na objektivne kot na subjektivne elemente etničnosti. Kolonizatorji so v Afriki v veliki meri oblikovali etnične skupine in odnose, vključno s konflikti, ter države, kot jih poznamo danes. Na podlagi navedenega menim, da lahko potrdim izpeljano hipotezo H3: »Kolonializem in proces dekolonizacije sta pogojila tako nastanek držav kot način nastajanja etničnih skupin in narodov v DR Kongo in Ruandi, hkrati pa ti zgodovinski procesi opredeljujejo tudi okvir za razreševanje konfliktov«. Kljub vplivu kolonializma na spremembo etnične sestave prebivalstva v DR Kongo in Ruandi pa ne gre zanikati dejstva, da so in bi v Afriki etnične skupine obstajale in se razvijale tudi brez prisotnosti kolonialnih velesil in kolonializma. Prihod Evropejcev v Afriko je spodbudil številne spremembe v afriški kulturi in načinu življenja ter posledično spremembe glede etnične sestave in pojava različnih oblik etnij, etničnih identitet in nacionalizmov v posameznih okoljih. Verski in politični vladarji v Afriki, ki so jih v mnogih primerih

¹³ Kimbanguizem je religija, ki je nastala iz krščanstva. Njen ustanovitelj je bil Simon Kimbangu, ki se je zavzemal za osvoboditev izpod kolonialne oblasti. Deloval je na območju DR Kongo (Louis-Vincent 1969, 362).

predstavljali plemenski vrači, so spoznali nove ideje in institucije, ki so jim jih predstavili kolonizatorji in so pomenile zasuk v dotedanjem načinu vladanja. Vpeljane so bile tudi nekatere institucije, ki so bile značilne za razvite zahodne demokracije, in sicer država, volitve, parlament, državna uprava oz. administracija/birokracija in druge. Tradicionalne afriške skupnosti so naletale na nove družbene fenomene, ki so predstavljali zasuk od dotedanjih oblik družbenega organiziranja v Afriki.

S procesom kolonizacije se je izoblikovala nova vrsta politične, kulturne in verske elite, ki je bila pripravljena sodelovati s kolonizatorji. Predstavniki nove elite so največkrat pridobili izobrazbo na evropskih univerzah in so bili po drugi svetovni vojni glavni zagovorniki antikolonialnega nacionalizma. Afriški nacionalizem je naletel na majhen odpor s strani evropskih kolonialnih sil, javnost pa ga je pogosto celo podpirala ter je relativno hitro dosegel svoj cilj – osvoboditev izpod kolonizatorjev.

2. 5 Dekolonizacija

Portugalci so prvi kolonizirali območje današnje Gane, in sicer leta 1482 ter jo poimenovali Portugalska zlata obala. Za njimi so to območje kolonizirali tudi Nizozemci, Švedi, Danci in Angleži leta 1871 (Ki–Zerbo 1977, 262–270). Prvi val dekolonizacije se je začel v britanskih kolonijah. Tem so sledile francoske kolonije in kolonije drugih kolonizatorjev. Leta zatiranja, neenakopravnosti in izkoriščanja črnega ljudstva so prispevala k razvoju ideje o upor, ki je bil posledica organiziranega političnega delovanja in razvoja »narodnoosvobodilne« ideologije in gibanj.

Pan–Afrikanizem je bila prva oblika nacionalističnega gibanja, ki si je prizadevala za osvoboditev izpod kolonialne oblasti. Ideja Marcusa Garveyja o Pan–Afrikanizmu je naletela na pozitiven odziv med mnogimi afriškimi intelektualci ter aktivisti, kot so Nnamdi Azikiwe iz Nigerije, Hastings Banda iz Njase in Kwame Nkrumah iz Zlate Obale. Gibanja za osvoboditev izpod kolonialne oblasti so v glavnem vodili pripadniki elit, ki so se izobraževali v Evropi. (Seton-Watson 1980, 312)

Na Zlati Obali se je pojavilo prvo nacionalistično gibanje. Kwame Nkrumah je bil eden prvih, ki se je odločil uresničiti idejo o Pan–Afrikanizmu. Leta 1948 je prišlo do upora v Akri in Kwame Nkrumah je oblikoval Kongresno narodno stranko CPP (*Convention People's Party*) ter postal predsednik vlade. Zlata Obala se je leta 1957 preimenovala v Gano (Južnič 1980, 221–222). Gana je kot prva dekolonizirana država v »Črni« Afriki postala zgled ostalim gibanjem v regiji, ki so ji sledila.

V Nigeriji je pomembno vlogo odigrala politična stranka Narodni svet za Nigerijo in Kamerun (NCNC — *National Council of Nigeria and the Cameroons*), ki jo je ustanovil Nnamdi Azikiwe. Največjo podporo je skupina dobila s strani Ibojev. Ljudstvo Joruba je leta 1951 ustanovilo stranko z imenom »*Action Group*«, ki jo je vodil Obafemija Awolowo. Pripadniki ljudstva Fulani pa so se organizirali v stranko Severni narodni kongres. Da bi dosegli cilje, ki so si jih stranke zastavile, so morale sodelovati. Sodelovanje je kmalu obrodilo sadove in leta 1960 je Nigerija dobila težko pričakovano neodvisnost (Seton–Watson 1980, 313). Sodelovanje navedenih strank v boju za neodvisnost Nigerije je po mojem mnenju nazoren primer, kako lahko stranke iz pripadnikov različnih ljudstev uspešno sodelujejo.

Francosko zahodno Afriko (AOF — *Afrique occidentale française*) je sestavljalo osem držav: Mavretanija, Senegambija in Niger, Francoski Sudan (današnji Mali), Francoska Gvineja (današnja Gvineja), Slonokoščena obala, Zgornja Volta (današnja Burkina Faso) in

Dahomey (današnji Benin) (L'Afrique Occidentale Française 2008). Po drugi svetovni vojni je Francija podelila francosko državljanstvo vsem prebivalcem, ki so živeli v državah, ki so bile francoske kolonije, uvedla institucijo skupščine v vseh osmih državah ter neposredno voljeno skupščino za celotno francosko zahodno Afriko. Nova francoska ustava (1958), ki je bila sprejeta leta 4. oktobra 1958, je odprla možnost francoskim kolonijam izbirati med popolno neodvisnostjo in članstvom v Francoski skupnosti narodov. Sudan je postal neodvisna država leta 1956, Gvineja leta 1958, Mavretanija, Senegal, Niger, Slonokoščena obala, Čad in Benin pa leta 1960 (Seton-Watson 1980, 313–314). AOF je bila po mojem mnenju samo poskus kolonizatorjev nadaljevati s svojim vplivom v bivših kolonijah. Tako AOF kot Britanska skupnost narodov (ang. *Commonwealth*) sta poskusa pravnega in organizacijskega preoblikovanja bivših angleških in francoskih kolonij, s katerima sta tako Velika Britanija kot Francija ohranjali bивše kolonije v odvisnem položaju. Kolonije so si zagotovile denarno pomoč, varnost in politične ugodnosti v zameno za izkoriščanje naravnih bogastev in strateških vojaških baz.

Zahteve po neodvisnosti so se kmalu po drugi svetovni vojni pojavile tudi v angleških kolonijah na vzhodu in v ostalih predelih Afrike. V Keniji se je leta 1952 začela gverilska osvobodilna vojna, znana pod imenom Mau Mau. Vojna je zajela nezadovoljne kmete, saj jim evropski kolonizatorji niso hoteli prepustiti rodovitnih obdelovalnih površin. Angleži so hoteli svoje kolonije na vzhodu združiti v federacijo, kar jim ni uspelo. Tanganjika je tako postala neodvisna leta 1961, Uganda leta 1962 in Kenija leta 1963, ko so zatrli upor Mau Mau. Leta 1964 sta se Tanganjika in Zanzibar združila v Združeno republiko Tanzanijo (Južnič 1980, 222).

V procesu dekolonizacije ni zaostajala niti osrednja Afrika. Centralno afriško federacijo so od leta 1953 sestavljale Severna Rodezija, Južna Rodezija in Njasa. V Severni Rodeziji so afriški nacionalisti premagali evropske naseljence in ustanovili Zambijo, medtem ko je Malavi nastal na območju Njase. V tem obdobju je bila Portugalska vojaška diktatura, zato je portugalski vladajoči režim nasprotoval oblikovanju političnih strank v njihovih kolonijah v Afriki.¹⁴ Nasprotovanje oblikovanju strank v portugalskih kolonijah je pogojevalo osvobodilni boj v teh državah in privedlo do ekstremnih dejanj afriških nacionalistov. Nacionalisti so bežali v tujino ter so se v svojih političnih aktivnostih posluževali spletk in

¹⁴ Z ustanovitvijo strank bi črnsko prebivalstvo na volitvah z lahkoto pridobilo potrebno večino, ki bi jim na morebitnih volitvah zagotovila legitimnost nad prevzemom oblasti (Seton-Watson 1980, 315–316).

nasilja. Nastale so številne gverilske organizacije, ki so imele svoje oskrbovalne baze v sosednjih državah. Novačenje vojakov za odhod v Angolo se je tako vršilo v Kongu in Zambiji, za Mozambik v Tanzaniji ter za Rodezijo v Zambiji (Južnič 1980, 225–234). Oskrba z orožjem in treniranje vojakov sta bili glavni obliki vmešavanja enih v notranje-politične zadeve drugih afriških držav. V znotraj-državne spore so se velikokrat vpletale sosednje države, bivše kolonialne sile in nekatere komunistične države¹⁵.

Meje med afriškimi državami so bile izredno prehodne, kar je zelo olajšalo ohranjanje vpliva kolonizatorjev na notranje-politično dogajanje v posameznih afriških državah. Meje med afriškimi državami, ki so bile umetno določene, so večkrat razdelile etnične in jezikovne skupine. To se je zgodilo z ljudstvi, kot so Joruba, Ewe, Bakongo in Luo, ki so bila razdeljena med Nigerijo, Gano, Angolo in sosednje države (Seton-Watson 1980, 319). Podobna usoda je doletela tudi druga afriška ljudstva. Poleg vpliva kolonizatorjev so v gibanjih za doseg konsenza in avtonomnosti oviro predstavljale tudi razlike med etničnimi in jezikovnimi skupinami. V večini držav so uradni jeziki postali jeziki bivših kolonizatorjev (Heine in Nurse 2000, 299). Izjeme so bile Sudan, kjer se je uveljavil arabski jezik, Somalija z jezikom *Somali* ter Etiopija, v kateri je prevladal amharski jezik. Sprememba mej je vplivala na spremembe v jeziku in zavesti prebivalstva glede njihove etnične pripadnosti, kar je imelo za posledico (pre)oblikovanje etnij in etnične strukture prebivalstva.

Vpliv kolonizatorjev se ni končal s procesom dekolonizacije. Njihov vpliv je igral pomembno vlogo tudi v procesu dekolonizacije, kar je med drugim vplivalo na spremembo objektivnih in subjektivnih etničnih obeležij Afričanov. Mnoge afriške države so iz različnih vzrokov notranje razdeljene, in sicer bodisi po veri, jeziku ali etnični strukturi. Te notranje delitve včasih vodijo do konfliktov med avtohtonimi prebivalci in »prišleki«/imigranti oz. tujci ter do konfliktov med etničnimi skupinami znotraj meja določene države¹⁶.

15 Komunistične države, ki so v največji meri vplivale na dogajanje v Afriki, so nedvomno nekdanja Sovjetska Zveza, nekdanja SFR Jugoslavija, Kuba in Kitajska. Omenjene države so predvsem oskrbovale afriške države in osvobodilna gibanja z orožjem (Seton-Watson 1980, 315–318). Nove povezave so za komunistične države predstavljale predvsem nov vir dohodka. Vzpostavitev gospodarsko-političnih odnosov med afriškimi državami na eni in socialističnimi državami na drugi strani lahko označimo za novo obliko kolonializma — neokolonializem.

16 Za primer vzemimo Nigerijo, kjer se pripadniki etničnih skupin Ogoni, Ijawi, Itsekiri in Urhoboji v delti reke Niger bojujejo že od osemdesetih let prejšnjega stoletja pa vse do danes (Mbembe v Beissinger in Crawford 2002, 73).

2. 6 Genocid

Devetega decembra 1948 je Generalna skupščina OZN sprejela Konvencijo o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida.¹⁷ Drugi člen konvencije oz. šesti člen Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča, ki ga je ratificirala tudi Slovenija, opredeljuje genocid kot

katero koli od naslednjih dejanj, storjenih z namenom v celoti ali delno uničiti neko narodnostno, etnično, rasno ali versko skupino:

(a) pobijanje pripadnikov take skupine,

(b) povzročanje hudih telesnih ali duševnih poškodb pripadnikom take skupine,

(c) naklepno izpostavljanje takšne skupine življenjskim razmeram, ki naj privedejo do njenega popolnega ali delnega fizičnega uničenja,

(d) uvajanje ukrepov, ki preprečujejo rojstva v skupini,

(e) prisilno preseljevanje otrok ene skupine v drugo skupino. (Mednarodne pogodbe 2001)

Definicija genocida v konvenciji je splošno sprejeta, vendar je bila kljub temu deležna tudi kritik.¹⁸ John in Carol Berry opredeljujeta genocid kot zločin proti človeštvu. Genocid je po njunem mnenju množični pobjo ali drugo podobno ravnanje, ki je načrtovano, sistematično in izvršeno z namenom uničiti specifični del človeške vrste oz. specifično skupnost (Berry A. J. in Berry P. C. 1999, 171).

Martin Shaw genocid definira kot pobijanje ali iztrebljanje določene skupnosti, ki je prepovedano in kaznivo ravnanje, zločin proti človeštvu. Avtor ugotavlja, da imata vojna in genocid veliko skupnega. Po njegovem mnenju predstavlja genocid eno izmed oblik vojne (Shaw 2003, 4–7).

Raphael Lemkin trdi, da je genocid koordinirano in načrtno uničevanje narodnostne, verske ali rasne skupine na različne načine z namenom ogrožati preživetje skupine. Njegova definicija vključuje napade na politične in družbene ustanove, kulturo, jezik, nacionalna čustva, vero in ekonomski obstoj narodnostne, verske ali rasne skupine (Lemkin v Chalk in

¹⁷ Generalna Skupščina. 1945. Resolucija 260. GS 260 (III)/1948.

¹⁸ Koncept genocida je nastal v času med drugo svetovno vojno in takoj po njej. Povod za razvoj koncepta in njegovo prepoved v mednarodnem pravu je bil holokavst – uničevanje in množično pobijanje Judov v obdobju nacizma (Južnič, 1980: 131).

Jonassohn 1990, 8–9).

Lemkin in Jonassohn (1990, 10–11) sta v svoji knjigi kritizirala konvencijo o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida predvsem zaradi nejasne ločitve med dejanji, ki imajo za svoj namen uničiti skupino, in med napadi na posameznika. Menita, da je konvencija sporna tudi zato, ker vsako namerno uničenje političnih skupin in socialnih razredov v konvenciji ni označeno za genocidno dejanje.¹⁹ Problematično se jima zdi tudi, da konvencija ne opredeli podrobneje skupine, ki je žrtev genocida.

Pieter N. Drost, nizozemski profesor prava, je predlagal spremembo definicije genocida v konvenciji, ki je bila sprejeta v OZN. Po njegovem mnenju, je genocid: »Namerno pobijanje posameznikov, ki so člani katerekoli družbene skupnosti« (Drost v Chalk in Jonassohn 1990, 13). Njegova definicija zajema tudi druge oblike iztrebljanja oz. ogrožanja obstoja skupnosti. Motilo ga je dejstvo, da je genocid mogoč samo nad verskimi in etničnimi skupinami ter pripadniki ras in narodnosti.

Leo Kuper soglaša z definicijo genocida, ki je bila sprejeta v OZN, vendar pa je kritičen, ker definicija ne zajema političnih pobojev (Kuper v Chalk in Jonassohn 1990, 16–18). Po njegovem mnenju definicija ne zajema pobojev, za katerimi stoji država. Kot primer navaja poboje v Indoneziji, Kampučiji in v nekdanji Sovjetski zvezi v času vladavine Stalina.

Lyman Legters pogreša dimenzijo družbeno-ekonomskih razredov kot ciljnih populacij oz. populacij, nad katerimi se genocid izvaja, v opredelitvi genocida v Konvenciji o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (Legters v Chalk in Jonassohn 1990, 21).

Shaw ugotavlja, da je definicijam genocida skupna opredelitev genocida kot namerno uničenje ljudstva oz. skupnosti z uničenjem njihovih članov. V svojem delu uporablja definicijo genocida iz Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida. Definicija po njegovem mnenju jasno določa, da imajo dejanja genocida za svoj namen uničiti skupino ljudi. Shaw prav tako ugotavlja, da izvajalci genocida pogosto enačijo svoje sovražnike z zunanjimi sovražniki države. Tako so nacisti med drugo svetovno vojno Jude označili za sovjetske boljševike (Shaw 2003, 34–41). Tudi John in Carol Berry v svojih raziskavah ugotavljata, da izvajalci genocida svoje sovražnike pogosto enačijo z zunanjimi sovražniki države. Po njunem mnenju je tako misijonarjem v Ruandi uspelo povezati zahtevo Tutsijev po neodvisnosti s komunizmom (Berry in Berry 1999, 37).

¹⁹ Pogoje, ki jih določeno ravnanje mora izpolnjevati, da bi ga opredelili kot genocid, sem navedel v podpoglavju o genocidu v drugem poglavju.

2. 7 Konflikti med etničnimi skupinami

Ko sem poskusil teoretično opredeliti pojem konflikta, sem naletel na težavo, ker ne obstaja splošno sprejeta definicija etničnega konflikta. V Velikem splošnem leksikonu je socialni konflikt opredeljen kot »hkrateen vznik nasprotujočih si vedenjskih teženj v skupinah« (Javornik 1998, 2044). Potemtakem je etnični konflikt moč opredeliti kot »tiste družbene konflikte, ki imajo svojo (izrazito) etnično dimenzijo ali se generirajo ob etnični meji, in vse tiste konflikte, ki jih strani vpletene v konflikt, označujejo kot etnične konflikte« (Žagar 2000, 27). Težko je reči, ali katera definicija v svetu razlaga vse spore med etničnimi skupinami, dejstvo pa je, da vsaka teorija razlaga konflikt v določeni perspektivi in zajema nekatere izmed vzrokov za njihov nastanek.

V mnogih afriških državah, kot so npr. Angola, Ruanda in DR Kongo, si oblast delijo vladajoči režim na enem delu ozemlja in poveljniki vojsk oz. oboroženih milic (ang. *warlords*) na različnih delih ozemlja znotraj države. Institucije državne oblasti pogosto ne nadzorujejo celotnega ozemlja države in nad njim ne izvajajo efektivne oblasti. Tako v državi pogosto obstaja več centrov oblasti, ki si med sabo konkurirajo ali so si celo sovražni, kar onemogoča uresničevanje načel in koncepta pravne države na celotnem ozemlju²⁰. Skratka, centralna oblast je v afriških državah skozi zgodovino pogosto imela težave z izvajanjem efektivne oblasti na celotnem ozemlju države in z nadzorovanjem državne meje.

Uradne vlade in uporniki si prizadevajo utrditi svoje vladanje s pomočjo vojsk in najemnikov, ki jih plačujejo z denarjem, ki ga pridobijo zlasti v obliki pomoči in s trgovino z naravnimi viri (Acemoglu in Robinson 2014), a tudi iz drugih virov. Nakup orožja z denarjem od prodaje naravnih bogastev potrjuje tudi poročilo organizacije Human Rights Watch z naslovom »Prekletstvo zlata« (ang. *The Curse of Gold*) (2005). V poročilu je podrobno opisano, kako so oborožene lokalne milice v regiji Ituri v DR Kongo izvrševale

²⁰ Pokrajini Kivu in Kasai v DR Kongu imajo pod nadzorom oborožene sile iz Ruande in Ugande (Mbembe v Beissinger in Crawford, 2002: 73–74). Vlada DR Konga je v letu 2009 celo zaprosila vlado sosednje Ruande, naj jim s svojo vojsko pomaga pri iskanju hutujskih upornikov, ki so sodelovali v genocidu leta 1994. Le-ti so se po genocidu umaknili v DR Kongo in so izkoriščali donosne rudnike koltana, diamantov in zlata ter so terorizirali lokalno prebivalstvo. Ruandske oblasti so 22. januarja 2009 aretirale generala Laurenta Nkundo, poveljnika uporniških Tutsijev, ki je vodil upor v regiji Kivu (Šentjerc 2009). Poveljnik Nkunda je pred tem zasedel območje Kivu in prav tako izkoriščal bogate rudnike pod pretvezo, da ščiti tam živeče Tutsije pred pobeglimi Hutujci iz Ruande. Vojske Ugande, Sudana in Konga so na koncu leta 2008 napadle tudi ugandsko uporniško skupino LRA (*Lord's Resistance Army*), ki vodi upor proti vladi Ugande in ki deluje na ozemlju Konga, Sudana in Ugande.

zločine z orožjem, ki so ga kupile od prodaje zlata iz rudnikov, ki so jih imeli pod nadzorom. DR Kongo je tudi ena izmed afriških držav, kjer uradna državna meja s sosednjimi državami ne sovпада z mejo, ki jo priznavajo oborožene skupine.

Razglašeni cilji vojsk, paravojaških enot in oboroženih milic v Afriki so pridobivanje bogastva in izkoriščanje naravnih virov, pa tudi zaščita »njihovih« etničnih skupin in njihova neodvisnost (Fairbanks Jr. v Beissinger in Crawford 2002, 145). Velikokrat gre zgolj za »izgovore«, ki omogočajo uresničevanje in ohranjanje oblastnega monopola vladajočih elit, tako uradnih oblasti kot upornikov. Vojske, oborožene milice in najemniki omogočajo njihovim vodjem prihod na oblast in potem izvajanje oblasti, kot je bil primer Charlesa Taylorja v Liberiji.²¹ Secesionistična gibanja so se pojavila tudi v vzhodni Nigeriji, južnem Sudanu, Katangi, Casamanci, zahodnem delu Kameruna in Eritreji (prav tam, 145). Potemtakem ni moč vedno govoriti o konfliktih kot o (med)etničnih konfliktih.

Kot etnični konflikt lahko označimo konflikte med Tutsiji in Hutujci v letih 1994 in 1996, saj so bili številni Tutsiji ubiti samo zato, ker so bili Tutsiji (Berry, A. J. in Berry, P. C. 1999, 5–6). K množičnim pobojem Tutsijev je prispevalo tudi dolgoletno diskriminiranje Hutujcev s strani Tutsijev. V Ruandi in Burundiju je bilo v drugi polovici 20. stoletja v času vladanja Tutsijev ali Hutujcev drugi skupini večinoma onemogočeno sodelovanje v političnem življenju. Po osamosvojitvi leta 1962, so v Burundiju Tutsiji vladali ves čas razen leta 1993²², medtem ko so v Ruandi Hutujci vladali od leta 1962 do 1994, ko so oblast prevzeli Tutsiji (prav tam, 149). Sledilo je obdobje konfliktov, ki predstavljajo eno najbolj temačnih in grozovitih zgodb afriške zgodovine.

Zgodovina osrednje Afrike je bila zelo dinamična, saj so to območje zaznamovali nastanki mnogih kraljevin, trgovskih poti in številni konflikti. V času kolonialnih režimov so prebivalci osrednjih afriških držav izkusili avtoritarne oblike oblasti. Po umiku kolonizatorjev pa se je odnos med novo centralno vlado in prebivalstvom celo poslabšal. Vojska je postala akter na političnem področju, saj je mnogokrat izvedla državni udar in prevzela oblast. Prav slednje pa je prispevalo k dvema pristopoma afriških držav v odnosu do konfliktov in posledično varnosti v regiji. V državah se so ustanavljala »varnostna območja« ali »tamponske cone« (ang. *buffer zone*), ki naj bi konflikt zajezili oz. omejili. Če ti ukrepi niso učinkoviti, pride do »prelivanja« nevarnosti iz enega območja na drugo (ang. *spill over effect*).

21 Drugi primeri so še: Uganda, Čad, Etiopija, Eritreja, Ruanda in Kongo.

22 Politična situacija v Burundiju se je spremenila s sprejetjem nove ustave, leta 2005. Po zadnjih volitvah leta 2005 in na osnovi nove ustave imajo Hutjci večino v parlamentu, medtem ko je Tutsijem zagotovljenih 40 % sedežev. (Central Intelligence Agency 2015a)

Varnostno območje v Ruandi na meji z DR Kongo je bilo oblikovano leta 1994. Območje so ustanovile francoske sile, ki so dobile mandat OZN za mirovno operacijo pod imenom »Turkizna operacija« (fr. *L'Operation Turquoise*). Hutujci iz Ruande, Ugande in Burundija so se skozi »varnostno območje« zatekli v DR Kongo, od koder so pod zaščito DR Konga delovali proti oblastem v državah, ki so jih zapustili. Ruanda si še danes prizadeva prijeti Hutujce, ki jih sumijo sodelovanja v genocidu, in jih postaviti pred Mednarodno kazensko sodišče za Ruando (ICTR — *International Criminal Tribunal for Rwanda*). Ruanda je zato v letih 1996 in 1998 vdrla na ozemlje DR Kongo, z namenom ujeti Hutujce, ki so zagrešili zločine v Ruandi v letu 1994, pa tudi z namenom, da bi zaščitili v DR Kongo živečo manjšino Tutsijev (The Economist 2007b). Ruanda je obtožila Francijo in ZDA, da sta v veliki meri vplivali na dogajanje v regiji. Odnosi med Ruando in Francijo so se ohladili, potem ko je Ruanda Francijo obtožila, da je izurila in oborožila hutujske milice, ki so leta 1994 izvedle genocid nad Tutsiji. Njun konflikt je dosegel višek leta 2006, ko je Ruanda prekinila diplomatske odnose s Francijo (The Economist 2011).

Dogajanje v eni državi velikokrat povzroči spremembe tudi v sosednjih državah. Uradna oblast, uporniki in tuje vpletene države prav tako prispevajo k rušenju ravnovesja v regiji. Posledice v državi so pogosto širše in vplivajo na gospodarsko, administrativno, zdravstveno, socialno in politično življenje. Vse slabše stanje v državi povečuje problem korupcije. Take države William Reno označuje za države v senci (ang. *shadow states*) (Reno v Beissinger in Crawford 2002, 107–113), nekateri pa govorijo tudi o neuspešnih državah (»failing states«). »Države v senci« ponavadi nastanejo v času vladanja diktatorjev, npr. Mobutuja Seka v Zairu in predsednika Mugabeja v Zimbabveju. Vodje upornikov velikokrat nimajo neposrednih ozemeljskih in političnih ciljev ter zahtev. Njihov cilj je največkrat ekonomsko okoriščenje in bogatenje. Države se v času boja z uporniki soočajo s povečanimi izdatki za vojskovanje, kar lahko pripelje do gospodarske krize in revščine. Prvič, vodje upornikov zavirajo gospodarstvo v svoji regiji, saj si velikokrat prilastijo poglavitne vire in ustvarjajo gospodarske monopole, ki temeljijo na političnemu in vojaškem monopolu. Drugič, vladajoči režimi velikokrat plačujejo upornike z denarjem iz državnega proračuna in denarja, ki ga države prejmejo kot finančno pomoč, ter se na ta način obdržijo na oblasti. Primeri, ko so diktatorji oškodovali državni proračun oz. svojo državo, so: Mobutu Seko v Zairu (Askin in Collins v Reno v Beissinger in Crawford 2002, 108), Hastings Banda v Malaviju (Alexander v Reno v Beissinger in Crawford 2002, 108), Samuel Doe v Liberiji (Kowenhoven v Reno v Beissinger in Crawford 2002, 108) ter Sani Abacha v Nigeriji (Africa Confidential v Reno v Beissinger in Crawford 2002, 108).

Horowitz pravi, da »[e]tnični konflikti ne nastanejo zgolj zaradi podobnosti ali razlik med etničnimi skupinami, temveč zaradi pomena teh razlik, ki jim ga pripisujejo etnične skupine, in ki se posledično izraža v odnosih kot sprejemanje ali nasprotovanje« (Horowitz 1985, 227). Natančneje te razlike izkoriščajo etnične elite, ki poudarjanje teh razlik – praviloma v kontekstu nacionalističnih ideologij in politik – uporabljajo za mobilizacijo množic. Vzroki za nastanek etničnega konflikta niso podobnosti in razlike med etničnimi skupinami, temveč njihovo razumevanje, politično izkoriščanje in reakcija na njihov obstoj.

Relevantnih podobnosti in razlik med etničnimi skupinami je kar nekaj in nekatere izmed njih so tudi glavni elementi identifikacije določene etnične skupine. Te značilnosti so: vera, barva kože, kultura, skupni predniki, skupna zgodovina, občutek pripadnosti idr. Te značilnosti in zlasti razlike so pomembne za posamezne skupnosti, saj predstavljajo elemente etnične opredelitve. V nekaterih primerih predstavljajo razločujoče elemente etnične identifikacije. Za primer vzemimo občutek pripadnosti. Dejstvo, da se je nekdo v DR Kongo in Ruandi opredelil za Tutsija, je avtomatično pomenilo, da je sovražnik Hutujcev in je zaradi tega bil preganjan in morebiti ubit. Dejstvo, da obstajajo razlike med skupinami, še ne pomeni, da bo vzniknil konflikt med njimi. Konflikti nastanejo, ko se skupine začnejo zavedati razlik, ko jih uporabijo za politično mobilizacijo in na podlagi teh značilnosti in razlik začnejo definirati sami sebe in svoje specifične interese ter diskriminirati druge skupine oziroma njihove pripadnike. Glavni vzroki za nastanek konfliktov med etničnimi skupinami v Afriki so po mojem prepričanju ekonomski, politični in kulturni, pa tudi drugi vzroki, kot sta zgodovina in interesi velesil v mednarodnih odnosih. Vsakega izmed vzrokov pa je potrebno analizirati v povezavi z ostalimi. Omenjeni vzroki lahko privedejo do konfliktov, ki velikokrat presežejo meje ene države in ogrozijo varnost in stabilnost v regiji.

2. 7. 1 Ekonomski vzroki za nastanek konfliktov

Že Plato je opozoril, da vojna nastane iz pohlepa po čezmerni posesti (Plato 1976, 86–87). Ekonomska vzroka za nastanek konfliktov sta predvsem boj za naravne vire in asimetrična razdelitev bogastva ter dobička. Večina konfliktov v Afriki ne predstavlja boja med etničnimi skupinami zaradi etničnih in drugih razlik med njimi. Razdelitev obdelovalnih površin, izkoriščanje vodnih virov in nahajališč nafte ter rudnih bogastev so poglavitni ekonomski interesi, ki predstavljajo vzroke za konflikte (Pudgar 2004b, 4). Geografska območja, ki so bogata z nafto, diamanti in gozdovi predstavljajo potencialen vir dohodka za države, pa tudi za vojne dobičkarje. Eno večjih nahajališč nafte, ki je s tega gledišča pomembno, je območje ob Gvinejskem zalivu, to je od Nigerije do Angole. Bolj proti notranjosti so območja bogata z gozdovi in vodnimi viri.

Na omenjenih območjih imajo svoje interese tudi tuje države in multinacionalke, kot so Shell, Agip, Elf, Texaco idr. Podjetjem so bile podeljene koncesije za raziskave in izkoriščanje naravnih bogastev. Med državami, ki prednjačijo v številu podeljenih koncesij, so: Nigerija, Angola in Kongo–Brazzaville (Mbembe v Beissinger in Crawford 2002, 72). Tuja podjetja in države so v svojih poslih velikokrat podpirali pripadnike določene etnične skupine. Za primer vzemimo Ruando in DR Kongo, kjer so Belgijci večinoma podpirali Tutsije in so se z njimi dogovarjali o poslovnih načrtih. Favoriziranje Tutsijev je obenem pomenilo diskriminacijo Hutujcev, kar je nedvomno prispevalo k eskalaciji konflikta med obema etničnima skupinama.

Voditelji ter politične in ekonomske elite, pa tudi poveljniki oboroženih milic in odpadniških vojsk (oz. »gospodarji vojne«) v afriških državah otežujejo in kontrolirajo prebivalcem dostop do javnih dobrin ter pogosto kršijo temeljne človekove pravice ljudem, da povečajo njihovo odvisnost in da na ta način ohranijo svojo moč (Reno v Beissinger in Crawford 2002, 107–113). Prebivalci določenega območja praviloma podpirajo osebo in oblast, ki jim zagotovi uživanje omenjenih dobrin, zato si elite in voditelji na oblasti prizadevajo, da so prav oni tisti, od katerih je večina prebivalcev odvisna. Ko dosedanje oblasti izgubijo podporo prebivalstva, se odpira možnost za nastanek uporniških skupin. Nestabilnost v afriških državah povzročajo tudi vse slabši gospodarski položaj in težnje po izboljšanju gospodarskih, političnih in socialnih razmer. Voditelji zato iz strahu pred izgubo oblasti povzročajo in uporabljajo konflikte, da bi ohranili svoj monopol in oblast. S konfliktom želijo preusmeriti pozornost in prikriti svoje slabo vodenje države oz. slabo

upravljanje določenega območja. Horowitz (1985, 108) ugotavlja, da vojaške skupine mnogokrat sestavljajo pripadniki različnih etničnih skupin. Potemtakem lahko zaključimo, da sta vzrok in cilj delovanja vojaških skupin in paravojaških milic predvsem zasledovanje ekonomskih in političnih ciljev in ne konflikt(i) med etničnimi skupinami. Države v Afriki, v katerih obstajajo takšne formacije ter v katerih se razne vojaške milice in najemniki tudi borijo, so: Angola, Burundi, Čad, Ljudska republika Kongo (Kongo–Brazzaville), Demokratična republika Kongo, Džibuti, Gvineja Bissau, Ruanda, Sierra Leone, Sudan in Uganda (Reno v Beissinger in Crawford 2002, 105). Posamezniki, ki želijo predvsem politično in ekonomsko moč, to v večini primerov dosežejo s sodelovanjem z državnimi uradniki in tujimi državami. Dejstvo, da veliko afriških predsednikov in voditeljev konča svoje vladanje s smrtjo, v zaporu ali v izgnanstvu, ni slučajno.

2. 7. 2 Politični vzroki za nastanek konfliktov

Glavna politična vzroka za konflikte med etničnimi skupinami v Afriki sta boj za oblast ter zahteve po spremembi mej med državami, ki so bile določene po drugi svetovni vojni ali v procesu dekolonizacije in so bistveno spremenile etnično strukturo držav. Oba vzroka sta po mojem mnenju tesno povezana z ekonomskimi vzroki.

V nekaterih afriških državah so poveljniki vojsk z državnim udarom prevzeli oblast.²³ Vladajoči režimi si prizadevajo zagotoviti in ohraniti svojo oblast s pomočjo vojaških enot, ki jih plačujejo z denarjem, ki ga države, katerim vladajo, pridobijo v obliki pomoči in s prodajo naravnih virov oz. podelitvijo koncesij za njihovo izkoriščanje.

V Afriki, tako kot v drugih okoljih, so obstoječe državne meje mnogokrat razdelile etnične skupine. Etnične skupine, ki so razdeljene med dve ali več držav, v primeru ko predstavljajo manjšino v eni državi, velikokrat niso pripravljene sprejeti uradno oblast te države. Posledično se etnične skupine »notranje« organizirajo, kar pa ni v interesu centralne oblasti države, ki se boji, da bi uspešna politična organizacija manjšin v državi lahko pomenila grožnjo za režim na oblasti. Manjšine, ki bi se uspešno politično organizirale in med sabo povezale, bi lahko na naslednjih volitvah zmagale in prevzele oblast. Delitev oblasti in sodelovanje večjega števila etničnih skupin in njihovih elit v političnem in gospodarskem

23 Te države so: Liberija, Uganda, Čad, Etiopija, Eritreja, Ruanda in Kongo (Fairbanks Jr. v Beissinger in Crawford 2002, 145–148).

življenju države in oblastnem odločanju bi bila lahko koristna in bi prispevala k miru in stabilnosti. Kjer uradna meja s sosednjimi državami ne sovpada z etnično in se etnične razlike iz takšnih in drugačnih razlogov politično in družbeno mobilizirajo ter polarizirajo družbo in politiko, obstajajo realne možnosti za zaostritev konfliktov ter boja za oblast med različnimi skupinami in centralno oblastjo.

V devetdesetih letih so imeli mnogi vladajoči režimi težave z legitimnostjo svojega vladanja, saj so oblast prevzeli z državnim udarom in ne z zmago na (demokratskih) volitvah. V državah, kot sta Liberija in Somalija, vladajoči režimi niso hoteli zapustiti oblasti in so se odločili za vojaški spopad z nasprotniki. V primerih, ko se konflikt ni hitro končal, je pogosto sledil razcep političnih elit in vojske ter nastanek mnogih vojaških skupin in nastop njihovih vodij na političnem prizorišču. Drugačen odziv in razplet sta značilna za Kamerun, Kenijo, Nigerijo, Togo in DR Kongo. V teh državah so se vladajoči režimi najprej odločili za demokratske reforme, kmalu zatem pa so se odločili, da bodo poskusili zadržati svojo oblast s pomočjo korupcije, spletk in prisile. V teh primerih so vladajoče elite in režimi iskali podporo pri različnih segmentih družbe in večkrat izkoriščali etničnost in etnično mobilizacijo za doseg svojih ciljev. V zadnjo kategorijo spadajo države, kot so Benin, Malavi in Zambija, kjer so oblast prevzeli demokratsko izvoljeni predstavniki (Holloway in Stedman v Beissinger in Crawford 2002, 174–176). Le države iz zadnje skupine so se uspešno izognile (oboroženim) konfliktom med etničnimi skupinami na svojem ozemlju ter so še danes relativno stabilne.

Tako kot se spreminja dejanska razmejitev med državami, se spreminjajo tudi sestave koalicij med različnimi paravojaškimi in interesnimi skupinami v posameznih državah in prek državnih mej. Zelo zanimiva je ugotovitev Fairbanksa, Beissingerja in Crawforda, da je dejavnost paravojaških skupin redko usmerjena v reševanje (med)etničnih sporov, ampak zasledujejo druge, zlasti ekonomske cilje. Paravojaške skupine so v Sieri Leone, Mozambiku in Kongu sestavljene iz pripadnikov različnih etničnih skupin. V Burundiju so Tutsiji vladali ves čas razen leta 1993, medtem ko so v Ruandi Hutujci vladali od leta 1962 do 1994, ko so oblast prevzeli Tutsiji (prav tam, 149). Medtem so druge omenjene države dopuščale dostop do političnega udejstvovanja vsem etničnim skupinam.

2. 7. 3 Kulturna dimenzija konfliktov

Splošno sprejeta definicija kulture, kot družbenega pojava, ne obstaja. V svoji nalogi obravnavam kulturo kot enega izmed družbenih konceptov.

Po Marxu (1971, 25) določa ekonomija značaj kulture in politike. Ekonomski odnosi vplivajo na politično in kulturno sfero človekovega delovanja, vendar pa je ne glede na pomembnost ekonomskih odnosov v družbi problematična interpretacija dogmatičnih marksistov, da je kultura pojav, ki ga v celoti determinirajo ekonomski odnosi.

Benedict Ruth (2008, 48) opredeljuje kulturo kot »bolj ali manj konsistenten vzorec misli in dejanj«. Za razliko od Marxa ne obravnava ekonomske determiniranosti kulture, ampak poudarja, da je kultura tisto, kar dejansko povezuje ljudi. Na podlagi svojih raziskav poudarja, da kultura ni biološko prenosljiv sistem (prav tam, 25–27).

Gregor Tomc govori o kulturi kot o »celovitemu načinu življenja, ki obsega tako vsakdanje vrednote in znanja kot ustvarjalna in inovativna odkrivanja« (Debeljak, Stankovič, Tomc in Velikonja 2002, 121). Tako Tomc (2002, 123) kot Ruth (2008, 48) opozarjata na sobivanje kultur in na nenehno spreminjanje kulture. Skratka kultura ni nekaj stalnega in nespremenljivega.

Kultura je celota materialnih in nematerialnih pridobitev človeštva (Javornik 1998, 2173). Potemtakem je kultura podvržena spremembam in se neprestano razvija in spreminja. Rečemo lahko, da je kultura del zgodovine in obratno.

Velikonja (2002, 283–285) navaja, da koncept naroda vsebuje kulturni in politični element. To pomeni, da kultura in politika sooblikujeta države in narode. Avtor (1996, 25–28) poudarja pomen mitov v procesih nastajanja vrednot in pri krepitvi družbenih vezi. Jezik je naslednji pomembni element nacionalnega samozavedanja in mitologije (prav tam, 61). Zato poudarjam pomen pojavov in konceptov, kot so jezik, religija (verovanja) in kultura s procesi nastajanja narodov in držav.

Njihovo medsebojno povezanost pa želim pojasniti s svojo definicijo kulture. Po mojem je kultura celota verovanj (religija), moralnih in pravnih načel ter načina življenja, ki jo oblikujemo in izražamo z mislimi, jezikom in dejanji. Kultura je celota materialnih in nematerialnih vsebin, ki se ustvarjajo in spreminjajo skozi čas. Ker so po mojem prepričanju religija, jezik in zgodovina bistveni sestavni elementi kulture, ki med drugim predstavljajo objektivne elemente etničnosti, bom v svojem delu preučil spremembe v religiji, jeziku in

zgodovini v DR Kongo in Ruandi, ki so jih povzročili kolonizatorji, in tiste, ki so nastajale po dekolonizaciji, da bi preučil kulturno dimenzijo konfliktov v obeh državah.

Južnič (1980, 17–18) navaja, da predstavljata kolonializem in kolonizacija vrsto fizičnih, družbenih in drugih sprememb, ki med drugim pogojujejo tudi etnična obeležja ljudi na koloniziranem območju.

Diskriminacija na etnični in kulturni podlagi ter odnos do kulturnih obeležij, ki so pomembna za identifikacijo, ponos, samospoštovanje in ugled v družbi, privede do konfliktov. Pri politizaciji etničnih in kulturnih razlik ter uveljavljanju diskriminacijskih praks se njihovi akterji pogosto ne ozirajo na možne negativne posledice in ekonomske stroške.

Posamezne etnične skupine v Afriki so bile velikokrat deležne ekonomskih, političnih in kulturnih privilegijev²⁴ s strani kolonizatorjev in so s sodelovanjem s kolonizatorji pridobivale na politični moči. Te skupine so bile označene za »napredne«, ostale pa za »nazadnjaške« (prav tam, 147–151). Samo označevanje še ne predstavlja problema. Težave se začnejo, ko se na podlagi teh označb začne diskriminirati t. i. »nazadnjaške« skupine. Diskriminacija in posledično upad ugleda ter samozavesti so elementi, ki omogočajo lažjo mobilizacijo diskriminirane »nazadnjaške« skupine za morebitno akcijo proti t. i. »naprednim« skupinam. Horowitz ugotavlja, da zaradi diskriminacije velikokrat prevladuje strah med pripadniki diskriminirane etnične skupine, da le-ta ne izumre, kar še dodatno spodbudi različne politične in druge dejavnosti te etnične skupine (prav tam, 175–176). Iz strahu pred izumrtjem pripadniki etničnih skupin spodbujajo organiziranje, notranje poenotenje in konkurenčnost svoje skupine in nasprotujejo vsem iniciativam, ki bi tem ciljem nasprotovale.

Huntington (1996, 183–184) – pogosto preveč poenostavljeno in shematično – meni, da so elementi, ki najverjetneje privedejo do konfliktov, naslednji: aroganca »zahodne« civilizacije, netoleranca »islamske« civilizacije in uveljavljanje kitajske civilizacije. Avtor nadaljuje, da predstavlja prizadevanje »zahodnjakov« (predvsem ZDA), da uveljavijo »zahodno« kulturo in dejanski neuspeh njenega uveljavljanja v drugih civilizacijah (oz. civilizacijskih krogih) glavni problem za nastanek konfliktov. Kar predstavlja univerzalizem za »Zahod«, to predstavlja imperializem za ostale. »Nezahodne« civilizacije zato očitajo »zahodnjakom« dvojna merila, ki se kažejo predvsem na področju človekovih pravic, ob

²⁴ Dobiček iz naslova trgovanja s kolonizatorji, pridobivanje izobrazbe na fakultetah kolonizatorjev, zasedanje pomembnejših mest v javni upravi itd. (Horowitz 1985, 151–156).

vprašanju razvoja jedrskega orožja in kot (ne)upravičenost držav do finančne ali kakršne koli druge oblike pomoči. Huntington je bil deležen mnogih kritik zaradi svojega redukcionističnega pristopa in spornosti samega koncepta »trka« civilizacij.²⁵ Kar se mi zdi pomembno v delu Huntingtona je, da je poudaril pomen sobivanja kultur za mir in stabilnost in opozoril na njihovo stalno spreminjanje.

Diskriminacija zaradi vere in verske identifikacije, izvajanja verskih obredov ali verovanja ter prozelitizem predstavljajo možne verske razloge za konflikte med skupnostmi in posamezniki. V Afriki in drugod po svetu obstajajo antagonizmi med religijami, še posebej vidni so tisti med pripadniki krščanske in muslimanske vere (Galtung 1998, 158–159). Primer je bil Sudan pred delitvijo, kjer manjšinska vlada, ki je muslimanska, izvaja genocidno politiko nad črnsko-afriško manjšino, ki predstavlja več kot šestdeset odstotkov prebivalstva te države (Pudgar 2004a, 4). Ideje cerkvenih krogov in verskih fundamentalistov so pripeljale do mnogih grozodejstev v zgodovini človeštva (Debeljak 1995, 38–49). Mnogi so pripravljeni ubijati, izseljevati in izvrševati druga nasilna dejanja v prepričanju, da počnejo dobra dela za svojo versko skupnost. Verski antagonizmi v Afriki, križarske vojne, protireformacija in razglasitev džihada predstavljajo nekaj žalostnih dogodkov v svetovni zgodovini, ki pričajo, da so mnogi verski protagonisti storili grozodejstva v imenu religije.

Tekmovanje dveh narodov oz. držav za ozemlje ima včasih tudi mitološko dimenzijo. Za zaničevanje drugih narodov in političnih nasprotnikov se pogosto uporabljajo slabšalnice, kot so: »gnili kapitalizem, pasjeglavci, vzhodna prikazen, fašistična banda idr.« (Velikonja 1996, 103–105). V primeru, ko imamo dva nasprotujoča si mita, obstaja potencial za konflikt (Rothman 1992, 10–11). Nenazadnje se je tudi v Ruandi razvil mit o superiornosti Tutsijev nad Hutujci. Tutsijem je mit predstavljal legitimacijsko sredstvo za opravičevanje (nad)vlade in za diskriminacijo nad Hutujci (Ball 1999, 155–161).

Prisotnost kulturne dimenzije konflikta oz. vloga kulturnih dimenzij pri nastanku konfliktov med Tutsiji in Hutujci, ki so se med sabo razlikovali na osnovi kulturnih obeležij, je eden izmed bistvenih argumentov za potrditev mojih hipotez.

25 Najvidnejši kritiki Huntingtona so: Francis Fukuyama (2011), Ayann Hirsi in Fouad Ajami (Holland 2010).

2. 7. 4 Drugi vzroki za nastanek konfliktov

Med drugimi vzroki za nastanek konfliktov v Afriki bi predvsem omenil: nasprotujoče interese družbenih razredov, ekonomske in socialne razlike, revščino, kronične in nalezljive bolezni, med katerimi je v zadnjih desetletjih najbolj skrb vzbujajoča nedvomno aids. Aids se je v Afriki, še posebej v DR Kongo in Ruandi, največkrat prenašal s posiljevanjem. Posiljevanje je v spopadih uporabljeno kot orožje z namenom poniževati in ustrahovati. Med 250 000 in 500 000 žensk je bilo posiljenih med genocidom v Ruandi leta 1994 ter kakšnih 8 000 žensk med konflikti v DR Kongo v letu 2010 (Le Roux 2011).

Zanimiva je ugotovitev Horowitza (1985, 15), da se ljudje raje identificirajo z določeno etnično skupino kot pa z družbenim razredom in se na podlagi etnične pripadnosti in skupinske solidarnosti tudi organizirajo. Vendar pa ne gre zanemarjati dimenzije družbenih razredov. Ker so omejeni naravni in drugi viri in materialno blagostanje predmet tekmovanja predvsem med etničnimi skupinami, se velikokrat zanemari pomen odnosov in konfliktov med družbenimi razredi. V Afriki obstaja velik delež ljudi, ki so si glede ne-dominantnega družbenega in ekonomskega položaja (pogosto življenja v revščini) zelo podobni, in zelo majhen delež ljudi, ki po svojem vplivu, premoženju in blagostanju bistveno izstopajo. Povprečni BDP na prebivalca v večini držav v Afriki je znašal v letu 2003, na podlagi poročila OZN, manj od 800 ameriških dolarjev na leto, elite in najbogatejši v teh okoljih pa so bajno bogati (United Nations Statistics Newsletter 2004, 3).

Zdravstveno stanje prebivalcev v Afriki je pogosto zelo slabo. Največje težave predstavljajo različne bolezni, zlasti epidemije, hitrost njihovega širjenja, pomanjkanje zdravil, zdravstvenega osebja, bolnišnic in pitne vode ter premajhna stopnja ozaveščenosti ljudi glede bolezni in zaščite pred boleznimi. K širjenju spolno prenosljivih bolezni prispevajo tudi posilstva, ki so, kot je že bilo omenjeno, postala spremljevalen pojav ter način ustrahovanja in maščevanja v konfliktih. Številne kronične in nalezljive bolezni so zelo razširjene. Aids predstavlja resen problem predvsem v sub-saharski Afriki. 60% vseh ljudi na svetu, ki so HIV pozitivni, živi po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije (WHO — *World Health Organization*) in agencije Združenih narodov za boj proti aidsu (UNAIDS — *Joint United Nations Programme on HIV/AIDS*) v Afriki na ozemlju, kjer živi 10% svetovnega prebivalstva (UNAIDS 2010). Vse večja revščina, ki jo v letih 2008 in 2009 še povečujejo predvsem vse dražja hrana, ter nevzdržne socialne in zdravstvene razmere v Afriki predstavljajo potencial za vznik konfliktov velikih razsežnostih. Morebitno krčenje življenjskega prostora zaradi napovedi dviga gladine morja zaradi globalnih klimatskih

sprememb, lokalne klimatske spremembe, poplave in suše ter širjenje saharske puščave kot posledica podnebnih sprememb bistveno prispevajo k slabšanju razmer v Afriki. Omenjena problematika je zelo obsežna in kompleksna, zato jo samo omenjam, saj glede na obseg in omejitve naloge ne bom mogel podrobneje analizirati vplivov teh dejavnikov na nastanek konfliktov med etničnimi skupinami v Afriki.²⁶

²⁶ Problematiko podnebnih sprememb in širjenja puščav, med drugimi, preučuje tudi Al Gore v svoji knjigi *Neprijetna resnica* (2007, 114-119) in Lučka Kajfež Bogataj v *Kaj nam prinašajo podnebne spremembe?* (2008, 109–113).

2. 7. 5 Interesi velesil v Afriki

Konflikte je potrebno analizirati upoštevajoč zgodovino in njeno zapuščino. V mislih imam predvsem kolonialno preteklost Afrike ter posledično mnoge razdeljene etnične skupine, pa tudi razvoj po dekolonizaciji.

Med dejavniki, ki so predstavljali grožnjo stabilnosti v regiji in so prispevali k nastanku in/ali zaostrovanju konfliktov med etničnimi skupinami, sta bila nepripravljenost in neizkušenost novih vladajočih elit za vladanje novonastalim afriškim državam po vzpostavitvi neodvisnosti (Beissinger in Crawford 2002, 37–42). Novi voditelji so pogosto začeli vladati na avtorski način ter so vztrajno zavračali demokratična načela in koncept pravne države, kar je še dodatno povečalo možnost za nastanek novih konfliktov (prav tam, 47). Nekatere izmed teh držav, kot je npr. Zimbabve, so formalno uveljavile demokracijo, vendar pa se ta v praksi ne uresničuje in vladajoči režimi vladajo na nedemokratičen način (Le Monde 2009).

Države v Afriki so nastajale večinoma po koncu druge svetovne vojne v procesu dekolonizacije, vendar pogosto še pred osamosvojitvijo in pod pokroviteljstvom bivših kolonialnih sil in sledeč njihovim interesom (Beissinger in Crawford 2002, 35). Meje novih držav niso potekale po naravnih, zgodovinskih ali družbenih mejah, kar pomeni, da so razdelile številne etnične skupine, kar je vplivalo tudi na nastanek novih skupin. Interesi velesil so pomembno vplivali na razvoj odnosov med etničnimi skupinami v Afriki med procesom dekolonizacije in po njem (Pudgar 2004č, 4). Interesi velesil, ki se odražajo v njihovih politikah in intervencijah v tem delu sveta, imajo dostikrat negativne posledice na politični in ekonomski položaj afriških držav. Primer take politike je Skupna kmetijska politika Evropske unije (CAP — *Common Agricultural Policy*), ki predvideva subvencije kmetom iz držav EU in jim omogoča bolj konkurenčen nastop na svetovnem trgu, na drugi strani pa povzroča upad dohodka afriškim kmetom (Pudgar 2005, 4). Skupna kmetijska politika je oblika protekcionizma, ki ga izvaja EU in na ta način ustvarja asimetrične odnose na svetovnem trgu. Afriški kmetje so zato nekonkurenčni kmetom iz držav EU.

Razvite in ekonomsko močnejše države²⁷ poskušajo zaščititi svoje interese v svetu in tudi v Afriki na podlagi mnogih bilateralnih in multilateralnih sporazumov.²⁸ Ekonomsko

27 S tem mislim predvsem na članice Organizacije za ekonomsko sodelovanje (OECD — *Organisation for Economic Co – operation and Development*).

28 Med omenjenimi sporazumi naj bi bil tudi t.i. Multilateralni sporazum o investiranju, ki pa ni bil sprejet. Sporazum je predvideval zagotovitev enakopravnega položaja mednarodnih multinacionalnih podjetijv odnosu do domačih podjetij (Žižek 1999, 38).

razvite države še vedno izkoriščajo in ščitijo svoj dominantni ekonomski in politični položaj v odnosu do afriških držav, kar povečuje razlike med bogatimi in revnimi ter predstavlja grožnjo stabilnosti in miru v Afriki in v svetu.

Politika velesil se oblikuje glede na njihove politične, vojaške in ekonomske interese in ideološko orientacijo, glede na njihovo strategijo zunanje politike in opredelitev njihovih nacionalnih interesov ter glede na trenutno stanje v mednarodnih odnosih. Za primer lahko vzamemo ZDA, ki opredeljujejo in ščitijo svoje nacionalne interese v svetu. ZDA se zavzemajo za liberalno ekonomijo in razvoj demokracije ter nasprotujejo državni intervenciji in kontroli v gospodarstvu ter nekaterim političnim ideologijam, kot je npr. komunizem, po svetu, hkrati pa pogosto podobne prijeme in politike uporabljajo same. ZDA podpirajo države, politične stranke in voditelje ter uporniške skupine, ki omogočajo uresničevanje nacionalnih interesov ZDA in so jim ideološko blizu.²⁹ Zaradi svojih strateških ekonomskih, političnih in vojaških razlogov so ZDA tradicionalno podpirale nekatere zavezniške države v Afriki, kot so npr. Egipt, Izrael in Maroko, v zadnjem desetletju pa tudi države kot so Libija (že v času Gadafijevega režima)³⁰, Nigerija in Sudan, kjer so pred kratkim našli nahajališča nafte (Pudgar 2004c, 4). ZDA je v DR Kongo podpirala Mobutua Seka, ki se je prav tako razglasil za nasprotnika komunizma (Chomsky 2005, 170). Kakšen vpliv na potek konfliktov in obeh vojn med DR Kongo in Ruando je imela podpora ZDA in drugih velesil, predvsem Francije, bom predstavil v četrtem poglavju.

V nadaljevanju bom prikazal, kako so ekonomski, politični, kulturni in drugi vzroki vplivali in še vplivajo na nastanek in razvoj konfliktov v DR Kongo in Ruandi.

29 ZDA podpirajo tradicionalno naslednje države v Afriki: Egipt, Alžirijo in Južno Afriko (Chomsky 2005, 159–173).

30 Odnosi med ZDA in Libijo so se po letu 2003 začeli izboljševati. Ekonomske sankcije, ki so jih ZDA uvedle proti Libiji po strmoglavljenju potniškega letala v Lockerbyju, so v letu 2006 odpravili (Slavin 2006).

2. 7. 6 Vzroki za nastanek konfliktov v DR Kongo in Ruandi

Da je evropski kolonializem v Afriki in drugod po svetu ekonomsko motiviran in povezan z razvojem kapitalizma v Evropi in globalno, je opozoril že Karl Marx (Marx in Borchardt 1976, 187–210). Tudi Južnič (1980, 19–25) ugotavlja, da je bil kapitalizem za razliko od islama usklajen z reformiranimi krščanskimi religijami in samim krščanstvom ter da je kolonializem v Afriki sledil predvsem idejam o dobičku. Achille Mbembe, Beissinger in Crawford (2002, 64–67) trdijo, da je nastanek držav v Afriki v veliki meri oblikovala zgodovina kolonialne nadvlade. Kombinacija kolonialne zapuščine, (pogosto vsiljenih) političnih in ekonomskih sprememb, ki so odražale predvsem interese tujih držav – zlasti kolonialnih metropol, dekolonizacija, nepripravljenost novih afriških elit za prevzem in izvajanje oblasti ter pogosta avtoritarnost vladajočih režimov so povzročali in še vedno povzročajo mnoge probleme. To nam dokazujejo tudi nastajanje in zaostritve številnih konfliktov v afriških državah, v katere so bivše kolonialne sile pogosto še vedno vpletene bodisi direktno ali indirektno. Njihov interes je predvsem ohraniti ali ponovno pridobiti nadzor nad naravnimi in drugimi strateško pomembnimi ekonomskimi viri. Interese bivših kolonialnih sil dostikrat zagovarjajo tudi uradne oblasti afriških držav, pri tem pa nista izjema niti Ruanda niti DR Kongo.

OZN v svojem četrtem poročilu o dogajanju v DR Kongo navaja, da so trgovina z orožjem, izkoriščanje naravnih virov, moč in vpliv različnih nosilcev moči in posameznih skupin ter nadaljevanje konfliktov medsebojno povezani.³¹ Human Rights Watch (2005) potrjuje povezavo med izkoriščanjem rudnikov zlata v pokrajinah *Ituri* in *Haut Uélé District* v DR Kongo, ki mejita z Ugando, in nastankom konfliktov na omenjenem območju. Za prevlado nad rudniki se borijo lokalne vojaške skupine, ki jih dostikrat sestavljajo pripadniki različnih etničnih skupin. Podpirajo jih vse države v regiji: DR Kongo, Uganda, Burundi in Ruanda. Uganda podpira uporniško skupino Nacionalistična in združitevna fronta (FNI — *Front des Nationalistes et Intégrationnistes*), Ruanda oskrbuje Unijo patriotov DR Konga (UPC — *Union des Patriotes Congolais*), DR Kongo pa Oborožene sile naroda Konga (FAPC — *Forces Armées du Peoples Congolais*). Human Rights Watch nadaljuje, da omenjene uporniške skupine in države prejemajo veliko finančno in politično podporo s strani bivših kolonialnih sil, največkrat s pomočjo multinacionalk. *AngloGold Ashanti* je eno izmed tujih

31 Varnostni svet. 2003. Resolucija S/2003/1027.

multinacionalnih podjetij, ki je prisotno na področju Velikih Afriških jezer in katerega poslovanje je tesno povezano z Ugando in FNI, ki je odgovorna za mnoga grozodejstva.³² Naslednje podjetje, ki izkorišča naftne vire v DR Kongo, je švicarski naftni koncern *Metalor Technologie*.³³ V poročilu HRW avtorji zaključujejo, da »konfliktno zlato«³⁴ z omenjenega področja na koncu konča v izložbah prodajaln v Evropi, ZDA in drugih delih sveta.

Bivše kolonialne sile v izkoriščanju afriških naravnih virov ne bi bile uspešne, če jim ne bi pomagali vladajoči režimi in uporniki. Vladajoči režimi nemalokrat plačujejo upornike z denarjem, ki ga države pridobijo v obliki pomoči ali posojil, ter si na ta način zagotovijo mir znotraj držav. Seveda pa velik del tega denarja konča tudi na zasebnih računih vpletenih. Mobutu Seko Seko je v času svoje vladavine uspel na svoj račun prenesti dobrih 6 milijard ameriških dolarjev, ki so bili DR Kongu odobreni kot finančna pomoč (Askin in Collins, 1993 v Reno v Beissinger in Crawford, 2002: 107). Ekonomska prevlada ene etnične skupine nad drugo pa ne pomeni samo lažje preživetje in dominanten družbeni položaj te skupine, temveč tudi zagotovitev njene politične moči in prevlade.

Kofi Annan, generalni sekretar OZN v letu 2000, je na podlagi zahteve Varnostnega sveta³⁵ ustanovil odbor (skupino strokovnjakov), ki je bil zadolžen za preučitev nelegalnega izkoriščanja naravnih virov v DR Kongo. V svojem prvem poročilu³⁶ je odbor navedel, da so vojske Burundija, Ruande in Ugande v DR Kongo zaplenile velik del naravnih virov, kave, živine, lesa in denarja. Vojaški plen je končal v sosednjih državah, iz katerih so prihajale vojske, oz. na mednarodnem trgu. Skupina strokovnjakov je prav tako navedla, da gre za planirano in sistematično izkoriščanje, ki so ga organizirali vodje vojsk, uporniških skupin in vladajoči režimi. Joseph Kabila³⁷, trenutni predsednik DR Kongo, je omogočil nelegalno izkoriščanje naravnih virov v DR Kongo s podpisom številnih pogodb s tujimi podjetji (prav

32 Desetega marca 2003 so pripadniki FNI izvršili masaker v mestu Kilo in ubili več kot 100 ljudi, med katerimi sta bila tudi dva pripadnika sil OZN (prav tam, 37–46).

33 V letu 2003 je samo v Švici končalo za 13 milijonov dolarjev zlata iz Ugande. Podjetje Metalor Technologie, eno izmed najbolj svetovno znanih podjetij za čiščenje zlata, je bil eden glavnih dobaviteljev tega zlata (prav tam, 113–117).

34 »Konfliktno zlato« je izraz za zlato, ki ga uporniške sile prodajo (največkrat tujim podjetjem) oz. zamenjajo za orožje in uniforme.

35 Varnostni svet. 2010. Resolucija S/PRST/2000/20.

36 Varnostni svet. 2001. Resolucija S/2001/357.

37 Joseph Kabila, je bil leta 1996 vodja uporniške skupine Zveza demokratičnih sil za osvoboditev Konga (Zaira) (AFDL — *Alliance of Democratic Forces for the Liberation of Congo-Zaire*), ki so jo podpirale Angola, Ruanda in Uganda. Leta 1996 je AFDL začel upor proti tedanjemu režimu Zaira in je zavzel vzhodni del države.

tam). Odbor je prišel do svojih zaključkov tudi na podlagi statističnih podatkov, ki so mu jih posredovale oblasti v Ruandi, Ugandi, Burundiju, DR Kongo, Angoli, Zimbabveju in Namibiji. V vseh državah so se pojavile anomalije med količinama izkopanih in izvoženih surovin, kar je kazalo na nelegalno trgovino. Zelo pomemben rezultat dela odbora je bil seznam podjetij, ki uvažajo naravna bogastva iz DR Kongo prek Ruande (glej prilogo 1). V seznamu so omenjena podjetja, ki imajo sedež v Belgiji, Nemčiji, Kanadi, Ruski federaciji, Veliki Britaniji in drugih državah. Podjetja so večinoma iz držav, ki so v preteklosti kolonizirale Afriko in danes predstavljajo vodilne ekonomske sile v svetu. Razvidno je tudi, da so podjetja iz afriških držav, predvsem iz Ruande.

Odbor je raziskoval tudi povezanost med nelegalnim izkoriščanjem naravnih virov in konflikti v regiji. Ugotovil je, da se boji odvijajo na območjih, ki so bogata z naravnimi bogastvi in rudami, predvsem z diamanti, zlatom, kositrom in koltanom. Prav tako so ugotovili povezanost med izkoriščanjem naravnih virov in nadaljevanjem konfliktov v regiji. Odbor je ugotovil, da je oblast v DR Kongo podelila Kitajski koncesijo za izkop omenjenih rudnin v zameno za vojaško opremo (prav tam). Kot je razvidno iz poročila, vojska Ruande tako kot nekatere druge vojske neposredno sodeluje v izkoriščanju naravnih virov v DR Kongo in na ta način financira svoje delovanje. Nekatere vojske, predvsem vojska Ugande, se financirajo posredno iz izkoriščanja naravnih virov v DR Kongo, in sicer prek različnih podjetij, ki sodelujejo v poslih z naravnimi viri. Na podlagi raziskovanja in ugotovitev odbor omenja, da nasprotniki v konfliktih sodelujejo med seboj, ko gre za trgovino z naravnimi viri.³⁸ Iz poročila je prav tako razvidno, da so v nelegalno trgovino vpleteni tudi vladajoči režimi držav v regiji.³⁹ Odbor v svojem prvem poročilu ugotavlja, da nadaljevanje konfliktov v DR Kongo predstavlja najboljšo možno rešitev tako za uradno oblast v DR Kongo, Ruandi, Ugandi in Burundiju kot za uporniške skupine in podjetja, ki so udeleženi v trgovini z naravnimi viri (prav tam).

Drugi odbor, ki je bil ustanovljen v letu 2002, je nadaljeval delo prejšnjega odbora in je postregel z novimi informacijami, ki so samo potrdile ugotovitve prvega odbora. V svojem poročilu⁴⁰ so prav tako potrdili povezavo med konflikti na vzhodu DR Kongo in

38 Različne lokalne uporniške skupine, ki se jih pogostokrat imenuje *Mai Mai*, so sodelovale s skupino *Interahamwe*, z Ruandsko patriotsko armado (RPA — *Rwandan Patriotic Army*) in z drugimi uporniškimi skupinami.

39 V poročilu so omenjeni ruandski predsednik Paul Kagame, predsednik Ugande Yoweri Museveni in predsednik DR Kongo Laurent Kabila (prav tam).

40 Varnostni svet. 2002. Resolucija S/2002/565.

izkoriščanjem naravnih virov s strani uporniških skupin, vladajočih režimov DR Kongo, Ugande, Ruande, Burundija, Zimbabveja in Angole ter zasebnih podjetij. Še več, v poročilu navajajo, da se je zvišalo število podeljenih koncesij v primerjavi z letom 2001.

Naslednje poročilo⁴¹ je že vsebovalo seznam podjetij, ki so vpletena v izkoriščanje naravnih virov v DR Kongo in proti katerim odbor priporoča vpeljavo gospodarskih sankcij (glej prilogo 2). Odbor je ugotovil, da gre denar od prodaje naravnih virov večinoma za potrebe vojsk in uporniških skupin in ne lokalnemu prebivalstvu. Ljudi v DR Kongo, večinoma kmete, zaradi vse večjih potreb po koltanu, iz katerega se izdelujejo čipi in elektronska vezja, silijo v delo v rudnikih. Posledično se iz leta v leto pridela manj hrane, kar predstavlja velik problem za prebivalstvo DR Kongo. Ker delavci v rudnikih nimajo ustrezne opreme za delo in ker delajo v nemogočih razmerah, imajo velike probleme z zdravjem, predvsem z zastrupitvami. Vse slabše zdravstveno stanje predstavlja dodatno finančno breme za državo. Ugotovitve so privedle odbor do spoznanja, da je potrebno ustvariti pritisk na podjetja, ki so neposredno vpletena v trgovino z naravnimi viri v DR Kongo, s ciljem izboljšati življenjske razmere in zdravstveno stanje ljudi v omenjeni državi. Poleg tega bi bolj transparentno poslovanje podjetij prispevalo k zmanjšanju konfliktov v regiji.

Sedemindvajsetega junija leta 2000 so države članice OECD sprejele Deklaracijo za mednarodne investicije in multinacionalna podjetja (OECD 2008). Na podlagi deklaracije naj bi multinacionalke med drugim sodelovale z vladami držav, kamor investirajo. S svojim poslovanjem naj multinacionalke ne bi ogrožale miru in stabilnosti držav, kamor investirajo, in naj bi spoštovale zakone teh držav, v zameno pa bi imele enakopraven položaj kot domača podjetja. Odbor je leta 2002 sestavil tudi seznam podjetij, ki s svojim poslovanjem, ki je povezano z DR Kongo, kršijo načela OECD (glej prilogo 3). Načela OECD naj bi kršila podjetja iz dvanajstih afriških držav, in sicer iz Burundia, Ruande, Ugande, Zimbabveja, Angole, Centralne afriške republike, Kenije, Mozambika, Konga-Brazzavilla, Tanzanije in Zambije. Izmed omenjenih držav je le Uganda sposobna in pripravljena narediti nekaj za zaustavitev nelegalnega izkoriščanja naravnih virov v DR Kongo, medtem ko druge države niso pokazale politične volje in tudi nimajo strokovnega kadra, ki bi se lotil urejanja in razreševanja omenjene problematike. Poleg podjetij iz afriških držav so na seznamu tudi podjetja iz evropskih, severno-ameriških in azijskih držav, med katerimi prevladujejo tista iz

41 Varnostni svet. 2002. Resolucija S/2002/1146.

Belgije, Velike Britanije, Francije, Švice, ZDA, Kanade in Kitajske.

Naslednji odbor, ki je bil sestavljen leta 2003, se je sestel s številnimi vladnimi predstavniki držav, katerih podjetja so izkoriščala naravne vire v DR Kongo, z namenom prepričati glavne subjekte v procesu izkoriščanja naravnih virov v DR Kongo, naj začnejo spoštovati smernice OECD in naj si prizadevajo storiti nekaj za prenehanje konfliktov in za izboljšanje življenjskega standarda in zdravstvenih razmer v regiji. Odbor je ugotovil, da je umik tujih sil iz DR Kongo, predvsem Obrambne sile Ruande (RDF — *Rwandan Defence Forces*) in Ljudske obrambne sile Ugande (UPDF — *Ugandan People's Defence Forces*), spodbudil nastanek mnogih lokalnih milic in pravojaških enot.⁴² Obdobje med odhodom tujih sil in nastankom novih je pomenilo tudi začasni upad nelegalnega izkoriščanja naravnih virov. Odbor prav tako ugotavlja povezavo med izkoriščanjem naravnih virov, trgovino z orožjem in konflikti v regiji. Odbor je predstavil tudi nekaj predlogov za prekinitev konfliktov in izboljšanje razmer. Med drugim predlagajo čim bolj efektiven nadzor državnih mej DR Kongo, oblikovanje in izvajanje učinkovitega davčnega sistema, bolj učinkovit sodni sistem in mednarodno pomoč, predvsem Svetovne banke. Podjetja naj bi tudi pripomogla h gradnji šol in bolnišnic. Odbor predlaga tudi zmanjšanje trgovine z orožjem in uvedbo kontrole nad slednjim, kar naj bi dosegli z okrepljeno policijo (prav tam).

Odbori so nedvomno ugotovili povezave med nelegalnim izkoriščanjem naravnih virov in nadaljevanjem konfliktov v regiji. Prav tako so s svojim delom prispevali h krepitvi stabilnosti in miru v regiji ter k vse večjemu zavedanju mednarodne javnosti o situaciji v DR Kongo. Spodbudili so tudi nastanek smernic OECD za investicije in multinacionalke ter opogumili vlade in nevladne organizacije za nadaljnje raziskovanje nelegalnega izkoriščanja in trgovine z naravnimi viri iz DR Kongo. Odbori so nenazadnje prispevali k spoštovanju smernic nekaterih podjetij. Iz priloge 4 je razvidno, da je veliko podjetij ukrepalo in v celoti upoštevalo smernice OECD, druga podjetja pa so jih upoštevala nekoliko manj in so bodisi pod nadzorom odbora OECD⁴³, bodisi jih slednji še raziskuje (del podjetij je še v postopkih oddaje gradiva državam). Žal, del podjetij v celoti zanemarja smernice OECD in se ne odziva na poročila odbora (prav tam).

⁴² Varnostni svet. 2003. Resolucija S/2003/1027.

⁴³ Države članice OECD so ustanovile Odbor za mednarodne investicije in multinacionalke (CIME — *Committee on International Investment and Multinational Enterprises*), ki izvaja nadzor nad spoštovanjem smernic iz Deklaracije za mednarodne investicije in multinacionalna podjetja. Odbor sestavljajo predstavniki vseh 34 podpisnic deklaracije, ki se imenujejo Nacionalni predstavniki za sodelovanje (NPC — *National Contact Points*) (OECD 2008).

Poročila odborov OZN in Human Rights Watch ter dela avtorjev, med katerimi sem najbolj izpostavil Crawforda Younga in Donalda Horowitza, ter moje ugotovitve potrjujejo drugo izpeljano hipotezo H2, ki pravi: »Konflikti med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in Ruandi odražajo tudi interese nekdanjih kolonialnih sil in današnjih velesil ter ključnih ekonomskih dejavnikov«.

Boj za oblast in zahteve po spremembi mej sta po mojem mnenju dva izmed glavnih političnih razlogov za neprestane konflikte v DR Kongo in Ruandi in tudi za konflikte med državama. Spor med državama zadeva predvsem mejno območje med njima, kjer so številna nahajališča naravnih bogastev. Konflikti v pokrajini *South Kivu* se še vedno nadaljujejo zaradi spora glede državne meje med DR Kongo in Ruando (United Nations News Centre 2008).

Zanikanje temeljnih človekovih in državljanskih pravic je v Afriki pogost element, ki prispeva k nastanku konfliktov. Odločitev vlade DR Kongo, da ne prizna državljanskih pravic etnični skupini *Banyamulenge*⁴⁴, je bila izgovor za Paula Kagameja, podpredsednika in obrambnega ministra Ruande, da je odobral pomoč upornikom v Katangi v obdobju vladavine Laurenta Kabile. Kagame se je bal grožnje, ki so jo za Ruando predstavljali *Interahamwe*⁴⁵. Menil je, da pripadnikom ljudstva Banyamulenge in drugim Tutsijem, ki so zbežali v Kongo, niso bile zagotovljene državljanske pravice s strani tedanje vlade. Kabila je nekatere izmed prebeglih Tutsijev rekrutiral za boj proti upornikom. Diskriminacija na osnovi etničnih obeležij, ki ima posledice v družbenem in političnem življenju, nedvomno prispeva k asimetričnemu odnosu med etničnima skupinama. Primer diskriminacije etnične skupine Banyamulenge je samo še okrepil konflikt med Tutsiji in Hutujci oz. poglobil spor med Ruando in DR Kongo.

Tudi migracije, nedoločene meje in intervencije lahko predstavljajo predmet spora med državami. Države v Afriki so ob krizah in neposrednih grožnjah, kljub vzajemnemu dogovoru o nevmešavanju v notranje zadeve držav, posredovale v drugih državah na različne načine. Intervencije so bile bodisi vojaške ali politične, in sicer v obliki denarnih pomoči ali različnih načinov pritiska. Vlada Angole je tako pomagala Josephu Kabili, predsedniku Konga, in je s pomočjo vojske uspela spremeniti ravnotežje moči v vojni proti Ruandi. V letu

⁴⁴ Banyamulenge so v Zairu živeči Tutsiji (Gnamo v Adelman 2000, 323).

⁴⁵ Interahamwe so uporniška skupina, oborožena skupina Republikanskega in nacionalnega gibanja za demokracijo in razvoj (MRND — *Mouvement républicain national pour la démocratie et le développement*), ki je bila ustanovljena leta 1992 (Kakwenzire in Kumukama v Adelman 2000, 323).

1996 sta tudi Ruanda in Uganda pomagali uporniku Kabili. V naslednjem letu so se zadeve nekoliko spremenile, ko Kabila ni mogel preprečiti delovanja paravojaških skupin iz Ruande in Ugande na ozemlju DR Kongo. Kabila je posledično nastopil proti Tutsijem, kar je povzročilo nasprotovanje s strani omenjenih držav. Na drugi strani so Angola, Zimbabve, Čad in Namibija napotile svoje čete na pomoč Kongu (Schlein v Rothchild v Beissinger in Crawford 2002, 204–211; Lewis v Beissinger in Crawford 2002, 313). Danes smo priča konfliktom vzdolž reke Kongo, predvsem zaradi nedoločene meje med DR Kongo in Ruando (Central Intelligence Agency 2015b). Vojaške sile se zaradi nedoločene meje neovirano premikajo po teritoriju, konflikti pa svoje žarišče spreminjajo neodvisno od teritorialnih mej.

V svoji definiciji kulture sem omenil, da sta religija in jezik bistvena elementa kulture. Prav zato bom poskusil v nadaljevanju predstaviti spremembe obeh elementov. Vsi kolonizatorji so s seboj prinesli nove ideologije, religije in tehnološke spremembe, ki so botrovale razlikam in podobnostim med avtohtonim prebivalstvom.

Na območju današnjih DR Kongo in Ruande so prebivalci govorili več jezikov. Poglavitni je bil svahili (*swahili*), vendar pa so se s časom ustvarila mnoga narečja in dialekti tega jezika. Francoščina je v veliki meri zamenjala svahili in ostale jezike ter v DR Kongo predstavlja uradni jezik, prav tako v Ruandi, poleg *kinyarwanda* in angleščine.

V DR Kongo so prvotne religije zamenjale katoliška, protestantska in muslimanska vera. V Ruandi je struktura prebivalcev po veroizpovedi podobna tisti v DR Kongo. Poleg pripadnikov katoliške, muslimanske in protestantske vere je še vedno določen odstotek ljudi, ki je ohranil tradicionalno vero. Niti Tutsije niti Hutujce ne moremo enačiti z eno izmed zgoraj naštetih religij, saj so med Hutujci in Tutsiji pripadniki različnih religij. Konflikt med skupinama ne predstavlja konflikta med religijami. Kljub temu pa Shaw (2003, 93–96) meni, da je v številna genocidna dejanja v Ruandi katoliška cerkev vpletena bodisi direktno bodisi indirektno. Med drugim pa Shawn (prav tam, 211–213) soglaša s Carol in Johnom Berrijem, da je genocid v Ruandi politični konflikt, kjer je politična elita izrabila etničnost in etnično mobilizacijo za dosego svojih ciljev.

Huntington (1996, 183–184) zatrjuje, da je največja verjetnost konfliktov na mikro-ravni med muslimani, hindujci in kristjani. Tako krščanstvo kot islam sta prozelitski religiji, tako da predstavlja proces širjenja religije oz. iskanja novih vernikov tudi potencialni »nasilni« konflikt. Vendar pa je na pomembnost dialoga med različnimi religijami opozoril tudi papež Benedikt XVI. v svojem nagovoru ob desetem plenarnem zasedanju skupščine Sveta za dialog med religijami (Benedict XVI 2008a). V tem nagovoru ni pozabil omeniti tudi pomembnosti širjenja krščanstva. Predvsem slednje je omenil že leta 2005, ko je Benedikt

XVI. v svojem nagovoru duhovnikom iz Ruande svetoval nadaljevanje njihovega dela in vpeljevanje krščanskih in cerkvenih idej v ekonomijo in politiko v Ruandi (Benedict XVI 2008b). Željo po nadaljevanju pokristjanjevanja v Afriki, s čimer so prvi začeli že misijonarji, je papež Benedikt XVI. ponovil v nagovoru duhovnikom iz DR Kongo, ki ga je imel leta 2006 (Benedict XVI 2008c). Vatikan ima velik vpliv v obeh državah, saj so v obeh državah rimokatoliki največja verska skupnost. Na širitev islama v obeh državah vplivajo različne države, saj islam za razliko od katoliške vere z Vatikanom nima primerljivega centra, ki bi dajal smernice vsem islamskim skupnostim po svetu. Z gotovostjo se da potrditi, da so tako katoliško, protestantsko in muslimansko vero v DR Kongo in Ruandi širili misijonarji iz drugih (neafriških) držav. Po številnih pričevanjih pa so katoliški duhovniki tudi prispevali k množičnem poboju Tutsijev v Ruandi (Anyango 2009). Verska opredelitev posameznikov v DR Kongo in Ruandi ni bistvo konfliktov med Tutsiji in Hutujci, zato je nemogoče opredeliti konflikte za versko motivirane. Je pa dejstvo, da so predvsem katoliški misijonarji iz tujih držav ali pa misijonarji iz DR Kongo in Ruande sodelovali v genocidu nad Tutsiji.

Hutujci in Tutsiji, некоč pripadniki istega ljudstva, predstavljajo danes različni etnični skupini. Nemci so bili tisti, ki so razdelili ljudstvo na Hutujce in Tutsije, z razdelitvijo na Tutsije in Hutujce pa so se strinjali in so jo nadaljevali tudi Belgijci. Razlike med etničnimi skupinami niso problematične ali vzrok konfliktov same po sebi. Konflikti nastopijo, kot je že ugotovil Horowitz (1985, 175–176), ko se začne razlikovati in diskriminirati na podlagi etničnih oziroma kulturnih obeležij. Prav to se je zgodilo v primeru Hutujcev in Tutsijev. Belgijci so favorizirali Tutsije, kar je pri njih spodbudilo občutek superiornosti. In obratno, Hutujci so se počutili manjvredni in podrejeni v odnosu do Tutsijev (Berry, A. J. in Berry, P. C. 1999, 30–33). Ko je Ruanda postala neodvisna leta 1962, so Hutujci uvedli enostrankarsko diktaturo, katere jedro je predstavljala PARMEHUTU (*The Hutu Party for the Emancipation of Hutu*). Tutsiji so v naslednjem letu začeli z napadi na ruandsko vojsko (FAR — *Force Armee Rwandese*). Hutujci so odgovorili z napadi na Tutsije in izgonom Tutsijev iz univerz in vladnih ustanov. Juvenal Habyarimana⁴⁶ je leta 1973 uvedel etnične kvote za zaposlitev v javni upravi. Tutsijem je potemtakem pripadalo 9 odstotkov delovnih mest. Tutsiji, zmerni Hutujci in drugi, ki so nasprotovali režimu v Kigaliju, so bili označeni za sovražnike države (Ball 1999, 158–160).

46 Juvenal Habyarimana je bil predsednik Ruande od leta 1973 do leta 1994.

Kolonialne velesile so soustvarjale kulturno dediščino v DR Kongo in Ruandi ter tudi etnični skupini Tutsijev in Hutujcev, ki imata razločujoče elemente identifikacije. S tem imam v mislih predvsem odločitev in zavest posameznika, da se identificira z določeno etnično skupino. Ta (subjektivni) element etničnosti je relevanten tudi danes in vpliva na oblikovanje in razvoj (med)etničnih odnosov in konfliktov. Diskriminacija, o kateri sem govoril v prejšnjem odstavku, na podlagi subjektivne odločitve posameznika, da se identificira s skupinama Tutsijev ali Hutujcev, je generirala konflikte med obema skupinama, kar mi ponovno omogoča potrditi izpeljano hipotezo H2.

Med drugimi vzroki za konflikte med Tutsiji in Hutujci v DR Kongo in Ruandi, ki jih bom analiziral, sta tudi družbena neenakost in aids. Družbeni razredi v DR Kongo niso izrazito razviti, kot v Evropi in v ekonomsko razvitejših državah. Bruto domači proizvod na prebivalca v DR Kongo v letu 2007 znašal približno 300 ameriški dolarjev. Kmetijstvo in storitve sta panogi, ki prispevata okrog 90 odstotkov celotnega BDP v DR Kongo (Central Intelligence Agency 2015b). V Ruandi je bruto domači proizvod na prebivalca nekoliko višji in je znašal v letu 2007 skoraj 900 ameriških dolarjev. Možnosti za konflikt na osnovi družbenih razlikovanj obstajajo, saj so Nemci opredelili vse tiste, ki so imeli manj kot 10 krav, za Hutujce. Tutsije so predstavljali tisti, ki so imeli več kot 10 govedi (Berry, A. J. in Berry, P. C. 1999, 30–33). Konflikti med Tutsiji in Hutujci so potemtakem v določeni meri tudi konflikti med družbenimi razredi.

Številke obolelih za virusom HIV v DR Kongo in Ruandi so naravnost pretresljive. Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije in UNAIDS-a je bilo v letu 2005 v DR Kongo nekje med milijon in milijon petsto tisoč ljudi, ki so HIV pozitivni (World Health Organization 2007). Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije (prav tam) je bilo v Ruandi v letu 2005 nekje med 190 000 in 210 000 obolelih za virusom HIV. Aids predstavlja grožnjo in resen problem v obeh državah, tako med Tutsiji kot med Hutujci, saj so bile tudi zaradi posilstev v času bojov številne ženske okužene z virusom HIV. Posilstva in širitev aidsa predstavljajo orožja, ki se uporabljajo v konfliktih. Strah v povezavi z obstojem in širjenjem bolezni sili ljudi v migracijo, kar sproža nastanek socialnih in humanitarnih kriz v sosednjih državah in destabilizacijo celotnega področja. V boju zoper AIDS so vključene tudi druge države ter nevladne in vladne organizacije, saj bolezen predstavlja grožnjo celotnemu kontinentu. V Ruandi je bila leta 2000 ustanovljena Državna komisija za nadzor nad aidsom (CNLS — *The National AIDS Control Commission*) z namenom preprečiti širitev aidsa in pomagati obolelim. V DR Kongo je UNICEF ena izmed najpomembnejših organizacij, ki si

prizadeva pomagati otrokom in obolelim z aidsom. V svojem poročilu so navedli, da so za zdravila, pomoč otrokom, obolelim za aidsom, odstranitev min, izobraževanje in zagotovitev pitne vode v letu 2008 potrebovali več kot 100 milijonov dolarjev (UNICEF 2008). Tudi v njihovem poročilu so posilstva, ki imajo za posledico širitev aidsa in drugih nalezljivih bolezni, opredeljena kot orožje, ki ga uporabljajo različne strani v medsebojnih konfliktih.

Konflikt med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in Ruandi predstavlja v določeni meri tudi konflikt med družbenimi razredi. Težko pa je najti vzročno povezavo med širjenjem aidsa in konflikti med Tutsiji in Hutujci. Očitno pa je, da se v konfliktih vse bolj sistematično posiljuje in na ta način širi tudi aids, ki predstavlja veliko finančno breme za DR Kongo in Ruando ter povečuje humanitarno krizo v državah in ogroža varnost in stabilnost v regiji. Obstoje dve družbeni razredov, ki jih predstavljata skupini Hutujcev in Tutsijev, je tudi eden izmed vzrokov za konflikte med skupinama, medtem ko je širitev aidsa – zlasti s posilstvi žensk v času konflikta – predvsem orodje, ki ga omenjene skupine uporabljajo v konfliktih. Z omenjenima vzrokoma za konflikte ne morem potrditi izpeljane hipoteze H2: »Konflikti med Hutujci in Tutsiji v DR Kongu in Ruandi odražajo tudi interese nekdanjih kolonialnih sil in današnjih velesil ter ključnih ekonomskih dejavnikov«.

3 Konflikti med DR Kongo in Ruando

3.1 Časovna in vsebinska opredelitev konfliktov med DR Kongo in Ruando

Prva vojna med DR Kongo in Ruando, ki se je začela leta 1996 in končala leta 1997 ter druga vojna, ki se je začela leta 1998 in končala leta 2003, sta bili meddržavni vojni. Obe vojni pa sta imeli tudi svoje posebnosti.

Kapital in kapitalizem se v afriških državah odražata v konfliktih znotraj in med državami (Seton-Watson 1980, 312–318). Države v Afriki se je zato v času »hladne vojne« pogostokrat delilo na zagovornice in nasprotnice komunizma in kapitalizma. Neokolonializem in politične delitve v Afriki so odražale konflikte med Sovjetsko zvezo in Kitajsko na eni ter ZDA, Veliko Britanijo, Francijo in ostalimi »zahodnimi« državami na drugi strani. Ti konflikti so bili geostrateške narave, saj gre za izkoriščanje afriških držav in za ideološke konflikte hkrati. Tudi danes gre v veliki meri za geostrateške konflikte, s katerimi zunanje sile zasledujejo svoje ekonomske interese in povečujejo svoj vpliv v posameznih državah in regijah. Poleg ideoloških utemeljitev in razlogov, ki jih najpogosteje opravičujejo z razvojem in krepitvijo demokracije v teh okoljih, pa zunanje sile kot način za uresničevanje svojih ciljev uporabljajo koncepta pomoči državam v razvoju ali humanitarne pomoči, ki ju v zameno za njihovo sodelovanje in lojalnost ponudijo afriškim državam oz. državnikom in režimom ali upornikom (Gnamo v Adelman 2000, 327–330). Po razpadu Sovjetske Zveze je poleg zahodnih držav Rusija tista, ki je še vedno tesno vpeta v Afriko, tako ekonomsko kot politično. Vendar pa se je v zadnjem času pojavilo mnogo novih držav, ki investirajo v Afriki. To so predvsem: Indija, Brazilija in Turčija. Največja sprememba je ta, da je Kitajska izpodrinila ZDA v politični in ekonomski dominaciji v Afriki (Milojković 2011). Kot lahko vidimo v prilogah 1, 2 in 3 je evropski in severnoameriški kapital prisoten v novonastalih neodvisnih afriških državah tudi po koncu kolonializma, še posebej v DR Kongo in Ruandi. Prepletanje ekonomskih, političnih in ideoloških interesov je med drugim pripeljalo tudi do dveh vojn med omenjenima državama.

Prva vojna med Kongom in Ruando je potekala od novembra 1996 do maja naslednjega leta. Laurent-Désiré Kabila je v tem času vodil upornike v Kongu in se je zoperstavil takratnemu predsedniku Seku. S podporo Ruande in Ugande se je oklical za novega predsednika DR Kongo (Shaw 2003, 211–213). Kmalu zatem je sledila druga vojna

med DR Kongo in njenimi zaveznicami na eni in Ruando ter njenimi podpornicami na drugi strani. Druga vojna je trajala od avgusta 1998 do julija 2003. Laurent Kabila, ki je uspel priti na oblast v prvi vojni, ni uresničil obljubljenih sprememb. Kmalu se je izkazalo, da je Kabila nadaljeval s skorumpiranim in avtoritarnim načinom vladanja, ki je bil značilen za njegovega predhodnika (prav tam, 211–213). Tutsijem je onemogočil zasedbo pomembnejših položajev v politiki in v gospodarstvu ter ukazal izgon uradnikov, ki so prišli iz Ruande in Ugande, kar je bil povod za napotitev novih sil iz omenjenih držav v DR Kongo in začetek druge vojne med DR Kongo in Ruando. V drugi vojni se je bojevalo osem afriških držav in 25 oboroženih skupin. Lahko bi govorili o kontinentalni ali vsaj regionalni naravi druge vojne. V tej največji moriji na afriškem kontinentu v moderni zgodovini je življenje izgubilo nekaj več kot 5 milijonov ljudi. V nadaljevanju bom podrobneje opisal potek dogodkov in vpletenost afriških in svetovnih držav ter organizacij OZN in OAE oz. AU.

Da bi bolje razumeli vojni med DR Kongo in Ruando, je potrebno omeniti politične okoliščine in potek dogodkov od prihoda kolonizatorjev. Nemške kolonije v Afriki so z Versajsko pogodbo leta 1919 prešle pod pokroviteljstvo Društva narodov. Belgija je od tega trenutka naprej upravljala z Ruando in je leta 1933 uvedla sistem etničnih osebnih izkaznic ali »plemenske izkaznice« za potrebe javne uprave. To je bil primer družbene delitve, ki je poglobila razlike in trenja med Hutujci in Tutsiji ter kasneje olajšala zločine nad Tutsiji. Stranka PARMEHUTU je bila ustanovljena leta 1957 s ciljem doseči enakopraven položaj Hutujcev v državi. Ekstremistični Hutujci so leta v obdobju eskalacije konflikta 1959 ubili več tisoč Tutsijev in jih več deset tisoč izgnali v sosednje Burundi, Ugando in Zair. Naslednja generacija Tutsijev je ustanovila Patriotsko fronto Ruande (RPF — *Rwandan Patriotic Front*), katere člani so večkrat prešli mejo z Ugando in ubili veliko hutujskih vojakov in civilistov. Od leta 1959 pa do konca leta 1973 je bilo v sosednjih državah približno 4 milijonov prebeglih Tutsijev. Ocenjuje se, da je bilo v teh štirinajstih letih ubitih okrog 600 000 Tutsijev. Od leta 1959 pa do leta 1973 je v Kongo zbežalo 3 milijone, v Ugando 1 milijon, v Burundi 120 000 in v Tanzanijo nekje okrog 40 000 Tutsijev (Bell–Falkoff v Ball 1999, 160). Tutsiji v Ugandi so pomagali priti na oblast Yoweriju Musaveniju, ki je leta 1986 zamenjal dotedanjega predsednika Miliona Oboteja. Isto leto so oblikovali RPF, ki je štela okrog 12 000 mož. Občasno so pripadniki RPF prestopali mejo z Ruando in napadali vojake FAR-a. Finančno so jim pomagali Tutsiji iz Zaira, Belgije, Tanzanije in ZDA (Prunier v Ball 1999, 160). Istega leta so pripadniki RPF iz Ugande napadli Ruando. Na strani zairske vlade so bili tudi vojaki iz Francije in Zaira, ki so odbili napad RPF-a. Sledili so napadi na Tutsije, kar je prisililo RPF,

da podpiše premirje z Ruando. Leta 1992 sta tako RPF kot FAR soglašala z namestitvijo nevtralnih opazovalcev, medtem ko so se boji še vedno nadaljevali. RPF je februarja 1993 nadzoroval območje okrog Kigalija in večji del Ruande. Obe strani sta istega meseca pozvali OZN, naj pošlje opazovalce v državo. Aprila 1992 so se začela mirovna pogajanja v Arushi v Tanzaniji, ki so trajala vse do avgusta 1993.

Premirje iz Arushe je bilo dolgotrajen proces, ki se je začel ob izbruhu nasilja leta 1990 in je trajal do leta 1994 (Jones v Adelman 2000, 131). V pogajanjih so sodelovale vse afriške države, ki so bile neposredno udeležene v konfliktih, OAE, OZN, predstavniki iz Francije in ZDA ter predstavniki vseh uporniških skupin. Pogajanja so trajala trinajst mesecev in so bila uspešna. Dogovorili so se o prekinitvi ognja, spoštovanju zakonov, vrnitvi beguncev, ustanovitvi enotnih nacionalnih vojsk in o delitvi oblasti. V skladu z dogovorom bi predsednik Habyarimana moral deliti oblast s Tutsiji in Hutujci iz opozicijskih strank. Taka prehodna vlada naj bi bila ustanovljena v roku 37 dni po podpisu premirja. Po 22 mesecih bi razpisali volitve. V sporazumu o premirju so soglašali z združitvijo RPF in FAR ter z napotitvijo sil OZN za nadzor miru. Nenazadnje je dogovor predvideval tudi vrnitev izgnanih Tutsijev (Ball 1999, 162). Ustanovili so tudi skupno politično-vojaško komisijo (JPMC — *Joint Political Military Commission*) v okviru OAE, s pomočjo katere bi izven uradnih pogajanj razpravljali o problemih, ki so spremljali mirovni proces (Jones v Adelman 2000, 131). Pogajalska faza celotnega procesa je bila lep primer preventivne diplomacije. Težave so nastopile, ko je bilo potrebno implementirati vse, kar je bilo dogovorjeno. Z izvajanjem mirovnega procesa so prišle na dan težave, ki so na koncu privedle do neuspeha mirovnih pogajanj in ponovnega izbruha nasilja.

Mirovni proces je bil v svojem bistvu boj za oblast. Izključitev Koalicije za obrambo republike (CDR — *Coalition pour la défense de la republique*)⁴⁷ iz mirovnih pogajanj je bila ena izmed napak, ki je pripeljala do neuspeha mirovnega procesa. CDR je kot uporniška skupina, ki je bila neposredno vpletena v konflikt, predstavljala del problema in bi morala predstavljati tudi del rešitve. Izključitev CDR iz mirovnih pogajanj je privedla do nadaljevanja in zaostritve konfliktov. Strani, ki so sodelovale v mirovnih pogajanjih, so spregledale moč, ki jo je imela RPF, kar je v veliki meri narekovalo potek mirovnega procesa. Vojška moč RPF je predstavljala veliko neposredno pogajalsko moč. Poleg tega pa je vojaška moč, ki jo je imela RPF, na drugi strani v slabši pogajalski položaj postavljala

47 CDR je bila kot ekstremistična stranka Hutujcev ustanovljena leta 1992. Vodil jo je Martin Bukyana (Kakwenzire in Kamukama v Adelman 2000, 69).

Habyarimana in druge soudeležence pogajanj (Jones v Adelman 2000, 146–153). Premirje iz Arushe je bil proces pogajanj, v katerih je imel RPF premoč in je predstavljal zmagovalca, medtem ko so vse ostale strani bile poraženci, kar je celotno premirje obsodilo na neuspeh. Po mojem mnenju gre za primer pogajanj »ničelne vsote« (ang. »zero sum game«), kjer imamo zmagovalce in poražence. Pogajanja oziroma strategije »ničelne vsote« in druge strategije ter njihove vloge pri preprečevanju in urejanju konfliktov med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in Ruandi bom podrobneje predstavil v petem poglavju.

Številni Hutujci, ki so iz Ruande zbežali v sosednji Zaire, so v okolici Gome na vzhodu države organizirali centre za rekrutiranje pripadnikov Interahamwe. Le-ti so nato terorizirali pripadnike Banyumalenge. Leta 1996 je izbruhnila vojna med Ruando in Zairom. Ruandske sile, ki jih je podpirala Uganda, so sklenile zavezništvo z opozicijo v Zairu, ki jo je vodil Laurent Kabila. Skupaj so uničili centre za rekrutiranje v okolici Gome in tako prisilili številne Hutujce, da so se vrnili v Ruando. Sile so nadaljevale prodor v notranjost Zaira, medtem ko so se sile Laurenta Kabile osredotočile na rušenje oblasti Mobutuja Seka. Laurent Kabila, ki ni bil ne Tutsi ne Hutu temveč pripadnik plemena Luba, je imel podporo Ruande, Zimbabveja, Zambije in JAR-a in je zamenjal Mobutuja Seka na oblasti (Gnamo v Adelman 2000, 341). Avtorski način vladanja Laurenta Kabile je sprožil dvom Ruande in Ugande, da jima bo Kabila v prihodnje omogočal neomejen dostop do nahajališč naravnih bogastev na vzhodu Zaira. (Minority Rights Group International 2004, 6).

V letu 1998 je predsednik Kabila nastopil proti Tutsijem in je obenem zavrnil vojaško sodelovanje z Ruando in Ugando ter zahteval umik njihovih sil iz DR Konga (Rothchild v Beissinger in Crawford 2002, 207–208). Ruanda in Uganda sta podprli Tutsije v DR Kongo in sta začeli vojno v DR Kongo (Shaw 2003, 212–213). Kabila je zaprosil za pomoč države članice Južne-afriške skupnosti za razvoj (SADC — *Southern African Development Community*). Namibija, Zimbabve in Angola so 19. avgusta prve ponudile svojo pomoč Kabili. V konflikt so se vpletle še nekatere afriške države: Libija, Sudan, JAR, Egipt, Etiopija, Eritreja, Tanzanija, Kongo-Brazzaville in Čad, vsaka v skladu s svojimi interesi (Organisation de l'Unité Africaine 2000, 212–213). V vojni so se bojevale tudi uporniške skupine kot so: FAR, Nacionalna unija za popolno neodvisnost Angole (UNITA — *União Nacional para a Independência Total de Angola*), Interahamwe, Maï Maï, FPR. Prisotne so bile tudi neafriške države, in sicer: ZDA, Velika Britanija, Kanada Belgija, Francija, Kitajska in Rusija, bodisi zaradi izkoriščanja naravnih virov bodisi zaradi trgovine z orožjem (prav tam, 213–216). Kljub podpisanemu premirju v Lusaki julija 1999 med DR Kongom, Angolo, Namibijo, Zimbabvejem, Ugando in Ruando ter Gibanjem za osvoboditev Konga (MLC — *Le*

Mouvement de libération du Congo), ki je premirje podpisalo prvega avgusta istega leta, se vojna uradno ni končala do leta 2003.

3. 2 Vzroki za nastanek konfliktov med DR Kongo in Ruando

Ekonomski, politični, kulturni in drugi vzroki, tako znotraj držav kot na bilateralni in multilateralni ravni ter interesi velesil so po mojem mnenju poglavitni vzroki za vojni med DR Kongom in Ruando ter ostalimi afriškimi državami, ki so ju podpirale. Razlogi so med seboj povezani in vojni lahko pojasnijo le kot celota.

Nahajališča diamantov, nafte, zlata in drugih rud na vzhodu DR Kongo so ekonomsko zanimiva globalno ter predstavljajo interesno sfero vsem sosednjim državam in svetovnim velesilam, ki bi imele morebitne koristi od izkoriščanja tega geografskega območja. Lambert Mende, minister za nafto in naftne derivate DR Kongo, je prepričan, da so prav naftna nahajališča v jezeru Albert, ki jih je odkrilo kanadsko podjetje *Canada's Heritage Oil*, poglavitni razlog za spore (The Economist 2007a). Bogata nahajališča poleg pomoči tretjih držav predstavljajo edini vir dohodka za lokalno prebivalstvo in uporniške skupine.

Politični vzroki za vojni med DR Kongo in Ruando so tesno povezani z ekonomskimi. Uporniške skupine se s pomočjo tretjih držav borijo proti centralni oblasti in predstavljajo oviro pri zagotavljanju miru, saj otežujejo centralni oblasti efektivno kontrolo nad celotnim ozemljem in izvajanje oblasti znotraj meja države. Naj navedem nekaj primerov: Laurent Nkunda, pobegli Tutsi iz Ruande, je našel zatočišče v DR Kongo in vodil upor proti Hutujcem na območju Severnega Kivuja. Ruanda je podpirala pobeglega generala Nkundo pod pretvezo, da želijo uloviti Hutujce, ki so sodelovali pri genocidu v Ruandi leta 1994 in jih pripeljati pred sodišče (The Economist 2007c). Lov na Hutujce, ki naj bi bili odgovorni za pobjo Tutsijev, in delovanje upornikov sta izgovora za vpade sosednjih držav na območje DR Kongo in ne-nazadnje proglašena politična razloga za obe vojni.

Interesi svetovnih velesil so na območju vedno prisotni in nemalokrat prihajajo do izraza. Belgija in Francija sta podpirali diktatorski režim Habyarimane, saj sta ekstremistom ki so podpirali režim Habyarimane dobavljali orožje, jih vojaško urili in celo pošiljali svoje vojake v pomoč silam Habyarimane (Kakwenzire in Kamukama v Adelman 2000, 82–90). Francija je bila celo obtožena sodelovanja v genocidu leta 1994 (Callamard v Adelman 2000, 157–158). Medtem ko so ZDA podprle Kabilo in etnično skupino Banyamulenge, je Francija začela izgubljati vpliv v regiji in je začela nuditi podporo predsedniku Mobutuju Seku (Gnamo v Adelman 2000, 343–347). ZDA so v svoji vojni proti komunizmu sklenile mnoga zavezništva na območju osrednje Afrike. V času Hladne vojne so podprle predsednika Mobutuja in skupino UNITA v Angoli, saj sta predstavljala zaveznika v boju proti komunizmu (Organisation de l'Unité Africaine 2000, 94). Med drugim so ZDA podprle tudi

vlado Ruande v času Habyarimane in njegovega naslednika Paula Kagameja. Pomagale so tudi pri iskanju pobeglih Hutujcev in rušenju oblasti Mobutuja Seka. Od leta 2008 dalje pa ZDA predstavljajo enega glavnih pobudnikov za mirovna pogajanja med predsednikom Kabilo in upornikom Nkundo (The Economist 2007b). Tudi Kanada je vse do leta 1990 podpirala Habyarimana, vendar se je v času genocida odrekla svojim ozkim nacionalnim interesom in se zavezala politiki multilaterizma⁴⁸ (Adelman 2000, 185–202). Poleg ZDA, Francije, Belgije in Kanade so v spor med DR Kongom in Ruando bile vpletene tudi Velika Britanija, Švica, Nizozemska, Nova Zelandija, nekdanja Sovjetska Zveza in Kitajska.

Migracije ter posledično veliko število beguncev in aids so naslednji dejavniki, ki pogojujejo humanitarne in zdravstvene katastrofe na tem območju, kar nedvomno prispeva k destabilizaciji območja. Vse večji migracijski pritiski predstavljajo izdaten finančni strošek za države. Migracije predstavljajo veliko finančno breme za države prejemnice in vplivajo na določene spremembe v socialni strukturi prebivalstva. Med posledicami migracij lahko omenimo povečano ponudbo delovne sile, ki povzroča nižje plače in večjo nezaposlenost, večje število obolelih, pomanjkanje stanovanj, nekateri pa navajajo tudi višjo stopnjo kriminalitete itn., kar vse posledično vpliva poslabšanje življenjskih razmer. Prihod beguncev v mesto Goma je tako pomenil poslabšanje zdravstvenega stanja v mestu, porast stopnje kriminala in motnje v lokalni ekonomiji (Halvorsen v Adelman 2000, 307–312). Begunci različnih etničnih skupin predstavljajo tudi potencialni politični in vojaški kader političnim strankam, oboroženim milicam in odpadniškim vojskam ter upornikom.

48 Kanada se je odločila zamenjati svoje individualne odločitve v mednarodni politiki, kar je pravica vsake suverene države, z izvajanjem zunanje politike v okviru mednarodnih organizacij, katerih član je (predvsem OZN).

3. 3 Specifične značilnosti mednarodnih konfliktov med DR Kongo in Ruando

Vojni med DR Kongo in Ruando imata posebnosti, ki ju ločijo od drugih konfliktov mednarodnega značaja. V obeh vojnah ni bilo velikih bitk, niti jasno določenih mej vojskovanja. Boji so večinoma potekali na območju, ki je ekonomsko zanimivo, to je jug in vzhod DR Kongo (Leymarie v Gnamo v Adelman 2000, 331). Vojni sta predstavljali mnoge manjše spopade med upornišskimi skupinami različnih etničnih skupin in med vladnimi silami. Naj poudarim, da boji niso potekali samo med Tutsiji in Hutujci, temveč so bile v spopade vključene različne etnične skupine. Pripadniki Gibanja za osvoboditev Konga (MLC), Združenja Konga za demokracijo (RCD — *Le Rassemblement congolais pour la démocratie*) in Interahamwe so tako napadali pripadnike plemena Bambuti na vzhodu DR Konga in posiljevali ženske, misleč, da jim bo to pomagalo ozdraveti, če so okuženi ali bodo zboleli za aidsom (Minority Rights Group International 2004, 2–3). Pripadniki MLC-ja in RCD-ja so med oktobrom 2002 in januarjem 2003 sistematično napadali civiliste v pokrajinah Ituri, Severnem in Južnem Kivuju, in sicer v mestih Goma, Epulu, Mambasa, Teturi, Byakoto in Erengeti. Pripadniki Interahamwe-ja in FAR-ja so svoje zločine nad pigmejci iz plemena Bambuti izvrševali po prvem juliju 2002 do vključno leta 2004 (prav tam). Pripadniki MLC-ja, RCD-ja, Interahamwe-ja in FAR-ja so svoje morilske pohode izvrševali s strelnim orožjem ter z mačetami in poljedeljskim orodjem (prav tam, 11–19). Posebno vrsto orožja je predstavljal HIV. V obeh vojnah so vojaki, ki so bili okuženi z virusom HIV, sistematično posiljevali ženske in na ta način širili aids (prav tam, 6).

4 Strategije in mehanizmi za preprečevanje in upravljanje konfliktov

V tem delu naloge bom preučil strategije in mehanizme za preprečevanje in upravljanje konfliktov. Omejil se bom na strategije in mehanizme za preprečevanje zaostrovanja konfliktov med etničnimi skupinami v Afriki oz. za upravljanje že obstoječih konfliktov. Strategije in mehanizmi za preprečevanje in upravljanje konfliktov velikokrat izhajajo iz matematičnih teoretičnih primerov, ki jih imenujemo »teorija igre« (Brams 1975, 11). Teorija igre je del aplikativne matematike, ki se uporablja tudi drugih vedah in disciplinah, npr. v ekonomiji, sociologiji, političnih vedah, itd. pa tudi v praksi v ekonomiji, politiki in konfliktih. Namen teorije igre je matematično opredeliti in predvideti ravnanje subjektov v konfliktnih oz. tekmovalnih situacijah (Jamnik 1985, 13). Na podlagi teorije igre je mogoče napovedati oz. predvideti uspeh določene odločitve, verjetnost (ne)uspeha in ne-nazadnje ravnotežje oz. razpon, ko subjekti ne bodo spremenili svojega obnašanja. V primeru, ko obstaja več strani v igri oz. v konfliktu, je lahko uspeh ene strani odvisen tudi od odločitve nasprotne strani (Brams 1975, 15). Teorija igre se za razliko od različnih socioloških in psiholoških pristopov ne ukvarja z vrednotami akterjev v konfliktu, njihovimi prepričanji ali osebnostnimi značilnostmi (prav tam, 15). Teorija igre in iz nje izpeljane strategije za preprečevanje in urejanje konfliktov se soočajo z dvema poglavitnima težavama. Teorija igre predvideva, da vsi akterji prepoznajo cilj in da vsi akterji delujejo racionalno, vendar ta racionalnost ni objektivna in univerzalna, ampak gre za lastne racionalnosti, ki se zunanjim opazovalcem pogosto zdijo neracionalne (Jamnik 1985, 11). Anthony Downs ugotavlja, da ekonomski subjekt ravna racionalno, ko za dosego svojega cilja porabi najmanj vložka (Downs 1957, 4–6). Problem je predvsem v opredelitvi in vrednotenju vložka.

Preden nadaljujem s predstavitvijo in analizo strategij in mehanizmov za upravljanje in reševanje konfliktov, bi želel navesti znotraj-državne in mednarodne institucije in okvire, ki predstavljajo pravno in legitimno osnovo za urejanje in preprečevanje konfliktov. Uporaba orožja in vojne so »najprimitivnejši« mehanizmi zagotavljanja varnosti, urejanja konfliktov, varovanja ozemeljske celovitosti in suverenosti držav. Zagotavljanje varnosti ene države na račun druge države je predstavljalo poglavitno obliko zagotavljanja varnosti posameznih držav in mednarodne varnosti do konca hladne vojne in se ni spremenilo niti po njenem koncu (Chomsky 2005, 19–22). Po njenem koncu so države še vedno ostale poglavitni akterji mednarodnih odnosov⁴⁹, vendar je globalna politika postala večpolarna (Huntington 1996,

49 Mednarodni odnosi vsaj od Westfalskega miru dalje temeljijo na državi kot glavnemu subjektu mednarodnih odnosov.

21–29). Vpliv vse večjega števila držav v mednarodni skupnosti po koncu druge svetovne vojne privede do nastanka številnih mednarodnih organizacij ter zavezništev. Novonastali mednarodni sistem temelji na vse večjem številu mednarodnih pogodb in dogovorov, med katerimi so tudi pravno zavezujoči za države (Grizold in Ferfila 2000, 3–6). Ustave držav in obrambni dokumenti držav⁵⁰ predstavljajo osnovo pri urejanju konfliktov bodisi znotraj držav bodisi v mednarodnem okolju. Tudi pri konfliktih mednarodnih razsežnosti je ustava posamezne države pravni temelj za ukrepanje državnih voditeljev, vendar pa ima veliko vlogo pri urejanju meddržavnih konfliktov in zagotavljanju mednarodne varnosti predvsem mednarodno pravo (Tatalović, Grizold in Cvrtila 2008, 8–13). Na tem mestu bi želel omeniti nekatere izmed definicij mednarodnega prava. Benedetto Conforti je mednarodno pravo opredelil kot pravo ali red »skupnosti držav« (Conforti 2002, 3). Conforti mednarodno pravo omeji zgolj na države, medtem ko nekateri avtorji razširijo izbor subjektov na katere se nanaša mednarodno pravo. Eden izmed slednjih je Bavcon, ki meni da je mednarodno pravo sistem pravnih pravil in pravnih načel, ki urejajo odnose med subjekti, priznanimi v mednarodni skupnosti (Bavcon in Avbelj 2003, 181). Podobno definicijo kot Bavcon zagovarjajo tudi avtorji, kot so Degan, Vukas in Jennings (Murgel 2003, 25). Definicije najverjetneje odražajo vpliv okolja in časa, v katerem so nastajale, tako lahko najdemo definicijo mednarodnega prava tudi na spletni strani Ministrstva za zunanje zadeve RS (2015), ki se glasi: »Mednarodno pravo je sistem splošno sprejetih in zavezujočih pravnih pravil in načel, ki določajo pravice in obveznosti subjektov mednarodnega prava v njihovih medsebojnih odnosih«. Odnosi med subjekti v mednarodni skupnosti nemalokrat privedejo do konfliktov, ki v najhujšem primeru postanejo tudi nasilni. Izbruh nasilja pa dodatno otežuje reševanje konfliktov. Tudi trdno zagovarjanje svojih stališč predstavlja legitimen in legalen način reševanja konfliktov. Nazoren primer vztrajnega zagovarjanja svojih stališč pri reševanju konflikta je konflikt med Izraelci in Palestinci (Šurk 2005, 4). Ko vpletene strani v konfliktu vztrajno zagovarjajo svoja stališča in niso pripravljene prisluhniti oz. popustiti nasprotni strani, se v bistvu ne ozirajo na potrebe oz. interese nasprotne strani, kar otežuje iskanje rešitve konflikta. Izražena stališča v obdobju urejanja konfliktov dostikrat ne odražajo interesov in potreb akterjev, ki so poglavitni vzrok za nastali konflikt. V primeru večje kompleksnosti konfliktov je za njihovo uspešno reševanje potrebna visoka stopnja sodelovanja in zaupanja. Za bolj uspešno reševanje konfliktov je potrebno pozornost

50 Običajno jih imenujemo bela knjiga. Vsebujejo različne doktrine in podrobnejše strateške usmeritve obrambne politike držav.

preusmeriti od stališč, ki jih izrazijo strani v sporu, na potrebe oz. interese, ki se skrivajo za izraženimi stališči. Rothman in pred njim Burton označujeta omenjeni pristop reševanja konfliktov kot »ravnotežje moči« (ang. *balance of power*) (Burton v Rothman 1992, 45). Ravnotežje po njunem mnenju ne izhaja iz ustrahovanja in nasprotovanja, temveč iz sodelovanja različnih skupin.

Strategija je izraz, ki se je uporabljal že v petem stoletju pred našim štetjem. Eden vidnejših avtorjev strategij vojskovanja tistega časa je bil nedvomno Sun Tse. Po besedah Gérarda Chalianda je Clausewitz edini avtor strategij vojskovanja, ki se lahko primerja s Sun Tsejem (Chaliand v Sun Tze 1993, 5–10). Oba omenjata povezavo med vojno in politiko, vendar pa Sun Tse poskuša v svojem delu ločiti bistvo strategije vojskovanja od politike.

Po mnenju Grizolda, Cvrtile in Tatalovića (2008, 8–9) je strategija, poleg resolucije in smernice, izraz, ki je temeljnega pomena za dokumente glede varnostnih politik držav.

Varnostna politika držav naj bi ustrezala grožnjam, ki so značilne za posamezno obdobje v zgodovini. Varnostna politika vsake države zato vsebuje sredstva in mehanizme, ki se spreminjajo skozi čas. Po koncu hladne vojne temeljijo mehanizmi varnostnih politik držav nedvomno bolj na nevojaških aktivnostih, kar pomeni, da je bistveno bolj poudarjena njihova politična, kulturna in ekološka komponenta. Zato se današnje politike, strategije in poglobitveni dokumenti mednarodnih organizacij ter posameznih držav, spreminjajo v tej smeri.⁵¹

Niko Toš meni, da »strategija omogoča določanje ključnih, osnovnih ciljev, katerih ustvaritev terja dolgoročnejšo akcijo. Poleg tega predstavlja tehtanje najprimernejših poti in sredstev za dosego zastavljenih ciljev in izbor najsmotrnejše organizacije raziskave v skladu s postavljenimi cilji« (Toš 1976, 52). Čeprav je Niko Toš usmerjen predvsem v metodološko-družboslovno raziskovanje, medtem ko so Sun Tze, Clausewitz, Tatalović, Grizold in drugi avtorji, ki jih navajam, avtorji vojnih in političnih strategij, se bistveno ne razlikujejo v opredelitvi in razumevanju strategije. V vseh primerih gre za širši koncept, katerega sestavljajo akcije, tehnike, mehanizmi in drugi koncepti za dosego ključnih oz. zastavljenih ciljev. Omenjeno idejo je z uporabo vojaške terminologije razložil Clausewitz: »tako kot je taktika uporaba vojaške sile v bitkah, je strategija uporaba bitk za dosego končnih ciljev vojne« (Clausewitz v Echevarria 2007, 16).

⁵¹ Lizbonska strategija, ki je bila podpisana leta 2007 in ki daje več moči Evropskemu parlamentu, predvideva več učinkovitosti EU prav zaradi vse več nevarnosti ki jih prinašajo: podnebne spremembe, demografska rast, globalizacija in terorizem, ki so poleg vojne poglobitve grožnje mednarodni varnosti danes. (European Parliament 2015).

Po Grizoldu (1999, 38) teorija nacionalne in mednarodne varnosti predvideva tri osnovne ravni zagotavljanja sodobne varnosti, med katerimi je vsebinsko razmerje hierarhično:

- varnostni sistem (strategijo) kot skupek načel, po katerih poteka zagotavljanje varnosti,
- varnostni mehanizem kot pojavna oblika delovanja sistema in
- varnostni instrument kot posamična oblika delovanja varnostnega mehanizma.

V nadaljevanju poglavja bom omenil strategije, ki jih je Rothman opredelil v svojem pristopu za analizo in razreševanje konfliktov. Omenil bom tudi strategije, ki jih je Žagar vključil v svoji nadgradnji Rothmanovega modela in ki ga je poimenoval ARIME model.

4. 1 Mehanizmi preprečevanja in razreševanja konfliktov v okviru OZN, EU in AU

Najprej bom predstavil mehanizme, ki so navedeni v UL OZN in v Petersberški deklaraciji (EUR-lex), saj sta tako OZN kot EU s svojimi akcijami bistveno vplivali na razvoj dogodkov v DR Kongo in Ruandi. Na koncu podpoglavja bom predstavil tudi vlogo AU kot enega izmed akterjev za zagotavljanje varnosti in urejanja konfliktov v Afriki. Namen tega poglavja ni opredeliti evropski, afriški ali mednarodni varnostni sistem (strategijo), temveč opredeliti in analizirati mehanizme, ki jih uporabljajo omenjene organizacije v svojih dejavnostih v procesih reševanja konfliktov in ki so relevantni za strategije, ki jih omenjam v nadaljevanju. Navedel bom tudi (mirovne) operacije treh organizacij oz. njihovih članic ter mehanizme, ki so jih uporabljale z namenom upravljanja in razreševanja konfliktov, da bi zagotovili (mednarodni) mir in varnost.

Varnostni mehanizmi OZN tvorijo tri sklope: mirno reševanje sporov, akcije ob ogrožanju miru in kršitvi mednarodnega miru ter mirovne operacije. Mirno reševanje sporov temelji na šestem poglavju UL OZN, akcije ob ogrožanju miru temeljijo na sedmem poglavju UL OZN. Mirovnih operacij, kakršne so se razvile v okviru OZN, ni možno umestiti niti v šesto niti v sedmo poglavje UL OZN.

Stranke v sporu naj bi v skladu s 33. členom UL OZN poiskale rešitev s sredstvi mirnega reševanja sporov: s pogajanjem, z anketo, s posredovanjem, s spravo, z razsodništvom, s sodno rešitvijo ali s pomočjo regionalnih ustanov in dogovorov oz. z drugimi mirnimi sredstvi po lastni izbiri. V primeru, da strankam ne uspe rešiti spora, sme varnostni svet OZN raziskati spor, ki bi utegnil ogroziti mednarodni mi in varnost (34. člen UL OZN). V skladu s 36. členom UL OZN lahko Varnostni svet OZN v katerikoli fazi spora⁵², ki so navedene v triintridesetem členu, predlaga ustrezne postopke in načine za ureditev spora.

Drugo skupino mehanizmov predstavljajo prisilni mehanizmi, ki so navedeni v sedmem poglavju UL OZN. Varnostni svet OZN ugotavlja ogrožanje miru, kršitve miru in agresivna dejanja ter priporoča ukrepe v skladu z 41. in 42. členom UL OZN z namenom zagotoviti mednarodni mir in varnost (39. člen UL OZN). V skladu z 41. členom lahko Varnostni svet OZN odloči, katere ukrepe, ki ne vključujejo uporabe sile, naj članice sprejmejo, da bi zagotovile uresničitev za zagotovitev svojih odločb. Ti ukrepi so: celovita ali delna prekinitev gospodarskih odnosov, železniških, pomorskih, zračnih, poštnih,

⁵² Faze spora se postopoma in v odvisnosti od okoliščin rešujejo s sredstvi, ki so navedena v začetku tega poglavja.

telegrafskih, radijskih in drugih telekomunikacijskih sredstev ter diplomatskih odnosov. Če Varnostni svet ugotovi, da ukrepi iz prejšnjega člena niso ustrezni, lahko ukrepa na podlagi 42. člena Ustanovne listine OZN, ki predvideva akcijo zračnih, pomorskih in kopenskih sil z namenom ohraniti in ponovno vzpostaviti mednarodni mir in varnost. Akcije za ohranjanje in ponovno vzpostavljanje mednarodnega miru in varnosti lahko vključujejo demonstracije⁵³, blokade in druge zračne, pomorske in kopenske operacije sil članic OZN (42 člen UL OZN).

Mirovne operacije se razlikujejo od mehanizmov kolektivne varnosti, saj temeljijo na predpostavki, da nobena stran v sporu oz. konfliktu ni označena kot sovražnik, temveč sta le sprti strani. Mirovne operacije so večinoma v obliki opazovalnih misij in misij za ohranitev miru (ang. *peacekeeping*).⁵⁴ Mirovne operacije, kot mehanizmi za reševanje konfliktov, ne spadajo niti v šesto niti v sedmo poglavje UL OZN. Kljub temu jih omenjam v svoji nalogi, ker jih je OZN večkrat organizirala z namenom ohranjanja miru oz. upravljanja in razreševanja konfliktov. Omenil bi predvsem mirovni operaciji ONUC (ang. *United Nations Operation in the Congo*) in UNAMIR (ang. *United Nations Assistance Mission for Rwanda*).

V letu 1960 je začela operacija za vzdrževanje miru v Republiki Kongo. Operacija pod imenom ONUC je bila vzpostavljena z namenom zagotoviti umik belgijskih vojaških enot iz države in pomagati tedanji vladi vzdrževati red in zakon v državi (United Nations 2001a). Kasneje so bile naloge operacije dopolnjene, saj so sile OZN dobile mandat zagotavljati ozemeljsko celovitost in politično neodvisnost Konga. Mirovna operacija ONUC je trajala do leta 1964.

Tudi v sosednji Ruandi je bila leta 1993 vzpostavljena mirovna operacija UNAMIR z namenom zagotoviti uresničitev premirja podpisanega v Arushi (United Nations 2001b). Mirovna operacija UNAMIR je trajala do leta 1996 in v tem času se je tudi mandat operacije večkrat prilagodil poteku dogodkov v Ruandi.

Evropska unija je poleg OZN pomemben akter v procesih urejanja konfliktov tako v Evropi kot drugod. Njene aktivnosti temeljijo na skupni zunanji in varnostni politiki⁵⁵, katere

⁵³ v tem primeru gre za demonstracije vojaških sil članic OZN.

⁵⁴ »Znotraj mirovnih operacij obstaja vrsta varnostnih instrumentov kot oblike varnostnega mehanizma: preventivna diplomacija, vzpostavljanje miru (ang. *peacemaking*), ohranjanje miru (ang. *peacekeeping*) in graditev miru (ang. *peacebuilding*)« (Grizold in Ferfila 2000, 205).

⁵⁵ Skupna zunanja in varnostna politika EU (ang. CFSP — *The common foreign and security policy*) ter Evropska varnostna in obrambna politika (ang. ESDP — *The European security and defense policy*) sta bili vzpostavljeni in dopolnjeni s pogodbo iz Maastrichta leta 1992, s pogodbo iz Amsterdama iz leta 1997, s pogodbo iz Nice iz leta 2001 ter z Lizbonsko pogodbo iz leta 2009 (European Union).

in z bistvo je uporaba diplomacije v povezavi z gospodarskimi aktivnostmi, mednarodno pomočjo operacijami za ohranjanje miru (prav tam). Pomemben dogovor glede urejanja varnostnih vprašanj so države članice dosegle s podpisom pogodbe v Amsterdamu leta 1997. V skladu s pogodbo so članice sprejele t. i. petersberške naloge in na ta način opredelile instrumente oz. mehanizme politike preprečevanja in urejanja konfliktov. Petersberške naloge predstavljajo: humanitarne in reševalne naloge, operacije za ohranjanje miru in naloge vojaških sil v procesih urejanja konfliktov vključno z operacijami za vzpostavitev miru (Consilium 1999). Od leta 2003 je EU posredovala tudi na afriških tleh (Consilium 2008). V nadaljevanju bom kronološko naštel vse misije EU, ki so imele mandat ohraniti mir oz. upravljati konflikte v Afriki.

Leta 2003 je v DR Kongo potekala vojaška operacija z nazivom ARTEMIS z namenom stabilizirati in izboljšati varnostno in humanitarno stanje v državi (Consilium 2010a). EU je prav tako pomagala OZN v operacijah v DR Kongo. Leta 2005 je bila ustanovljena misija EUSEC RD CONGO z namenom svetovanja in pomoči vladi DR Kongo v zagotavljanju varnosti (Consilium 2010č). Vojaška operacija EUFOR je bila napotena v DR Kongo z namenom pomagati misiji MONUC v času volitev leta 2006 (Consilium 2010b). V letu 2009 je bila ustanovljena misija EUPOL RD CONGO z namenom pomagati policiji v DR Kongo v boju proti spolnem nasilju ter jih v ta namen dodatno izobraževati (Consilium 2010c). Z naštetimi operacijami sta tako OZN kot EU preizkusila učinkovitost svojih mehanizmov v procesih preprečevanja in urejanja konfliktov. Omenjene operacije so še posebej pomembne, ker zadevajo DR Kongo in vsebujejo prej omenjene mehanizme in tvorijo pomemben del evropskega in mednarodnega varnostnega sistema oz. globalne mednarodne strategije za ohranitev miru in varnosti. Vloga OAU oz. AU v procesih urejanja konfliktov je nekoliko drugačna od OZN in EU. Afriška unija v času genocida v Ruandi ni imela opredeljenih mehanizmov in celovite strategije za preprečevanje in upravljanje konfliktov. Kljub temu se je odločila poslati misijo za nadzor uresničevanja sprejetega premirja med sprtimi stranmi, za svetovanje in za posredovanje v procesih sprave med državami v regiji (Organisation de l'Unité Africaine 2000). Afriško unijo, kot EU in OZN pred njo, na poti vzpostavitve učinkovitega varnostnega sistema, ki bi imel velik pomen v procesih preprečevanja in urejanja konfliktov, onemogočajo finančni problemi in pomanjkanje politične volje držav članic (prav tam, 228–232). Kljub temu pa obstaja upanje, da se bo v prihodnje izoblikoval uspešen varnostni sistem, ki bo učinkovit predvsem v procesih zagotavljanja miru in varnosti ter bo uspešen v preprečevanju in upravljanju morebitnih konfliktov na afriškem kontinentu.

V nadaljevanju bom analiziral konflikt med Josephom Kabilo, predsednikom DR Kongo, in generalom Nkundo, pobeglim Tutsijem iz Ruande, ki je po mojem mnenju primeren za analizo strategij, ki jih obravnavam v nalogi. General Nkunda je pod pretvezo, da lovi Hutujce, odgovorne za genocid v Ruandi, zasedel vzhodni del DR Kongo (The Economist 2007c).

Gre za hipotetično analizo konkretnega konflikta in hipotetične modele. Predvidevam, da se etnični skupini Tutsiji in Hutujci v DR Kongo in Ruandi znajdeti v medsebojnem konfliktu. Obe skupini imata en cilj, ki je nadzor nad območjem Kivu. Prav tako predvidevam, da sta akterja racionalna subjekta in bosta sprejemala racionalne odločitve, čeprav je pri presoji racionalnosti potrebno upoštevati specifični zorni kot posameznega subjekta, ki lahko različno vrednoti posamezne vloške in posledice oz. cilje. Josepha Kabilo, trenutnega predsednika DR Kongo, spremljajo mnoge težave, kot je dejstvo, da je general Nkunda zavzel območje Kivu, kar je opravičeval z izgovorom, da želi poiskati in ujeti Hutujce, ki so bili odgovorni za genocid v Ruandi ob koncu devetdesetih let. Joseph Kabila je poskušal rešiti nastali konflikt z uporabo vojaške sile vse do leta 2009, ko sta Ruanda in DR Kongo podpisali sporazum o premirju (The Economist 2012b). Premirje, podpisano leta 2006, pa ni prineslo zelenega miru saj tako Hutujci kot Tutsiji želijo vladati območju Kivu, ki je bogato z naravnimi viri. Območje Kivu je ponovno postalo prizorišče oboroženih spopadov. Navedeni primer analiziram z uporabo naslednjih strategij ter hipotetičnih pristopov in ukrepov: z antagonističnimi, neantagonističnimi, ARI, ARIME in konsociativno strategijo.

4. 2 Antagonistične strategije

Igre je mogoče ločiti po številnih kriterijih: številu igralcev, informacijah, pravilih, dobičku idr. Za začetek se bom omejil predvsem na najenostavnejše igre, to so t. i. matrične igre.⁵⁶ Obstajajo igre, ko je izguba ali dobiček ene enak dobičku ali izgubi druge strani v igri (Tatalović, Grizold in Cvrtila 2008, 18). Vsota dobičkov na eni in vsota izgube na drugi strani je v tem primeru enaka nič. To je »igra ničelne vsote« (ang. *zero sum game*) in je najbolj pogosto uporabljen koncept in strategijo, ki je pogojena predvsem z razmerjem moči med stranema oz. stranmi.

Primer: Tako Kabila kot Nkunda se borita za prevlado nad območjem Kivu. Mir na vzhodu DR Kongo v območju Kivu bo dosežen, bodisi če območje Kivu ostane v okviru DR Kongo, bodisi če doseže visoko stopnjo avtonomije ali se osamosvoji. V primeru, da območje ostane v okviru DR Kongo, bi se moral general Nkunda predati oblastem ali zapustiti DR Kongo. V primeru razglasitve neodvisnosti in priznanja suverenosti nove države s strani drugih držav, pa bi DR Kongo poleg dejanske oblasti in kontrole nad ozemljem lahko izgubila tudi suverenost. Režim predsednika Kabile ne bi več nadzoroval in upravljal območja. Tako Kabila kot Nkunda izbirata med dvema opcijama. Prva predstavlja vojno, druga pa mir. Kombinacije izborov tako Kabile kot Nkunde predstavljajo različen potek dogodkov in končnih izidov (glej tabelo 4. 1).

Tabela 4. 1: Kombinacija dobičkov in izgub pri »igri ničelne vsote «

Nkunda

	Nkunda	
	Mir	Vojna
Vojna	Kabila zgubi / Nkunda zmaga	Kabila zmaga/ Nkunda zgubi
Mir	Kabila zmaga/ Nkunda zgubi	Kabila zgubi/ Nkunda zmaga

Kabila

⁵⁶ Matrična igra je končna antagonistična igra med dvema igralcema, ki imata vsak eno potezo in nobene informacije (Jamnik 1985, 19).

Sedaj, ko obe strani poznata izkupiške izborov, poskušata izbirati tak izbor, da bosta dosegli maksimalen dobiček in minimalno izgubo. Kabila z izborom vojne doseže največji možni dobiček, če Nkunda v tem primeru prav tako izbere vojno. Prednost Kabile v tem primeru je močnejša vojska. Prav tako mu gre v prid, da je Kivu pravno-formalno del DR Kongo in je v tem primeru Nkunda okupator, kar pomeni večjo legitimnost za vojaški poseg Kabile in posledično večjo mednarodno podporo. Z izborom miru pa doseže Kabila največji potencialni dobiček, če se Nkunda opredeli za mir. V tem primeru bi Nkunda moral zapustiti območje oz bi se moral predati kongoškimi oblastem. V obeh primerih je Nkunda poraženec in Kabila prevzame oblast nad teritorijem. V primeru, da Kabila izbere vojno, Nkunda doseže največji morebitni dobiček, če izbere mir. V primeru, da Kabila izbere vojno in Nkunda mir, bi lahko mednarodna skupnost obsodila izbor predsednika Kabile in si prizadevala doseči premirje. Premirje bi predstavljalo »status quo« in nadaljevanje trenutne situacije v državi. Nkunda bi v tem primeru nadaljeval z uporom, vendar bi poskusil doseči odcepitev dela DR Konga in priznanje svoje oblasti nad tem območjem. Po tej logiki bi Kabila, v želji po maksimalnem donosu, izbral mir. Nkunda pa bi po enaki logiki najverjetneje izbral vojno. Končni rezultat njunih izborov bi bil negativen za Kabilo in pozitiven za Nkundo. Pojavi se nam vprašanje: »Kaj če bi Nkunda predvideval izbor prvega in bi se odločil za vojno?« To je t. i. »faktor presenečenja«, ki je vedno prisoten in ga nobeden od racionalnih akterjev ne pričakuje. Predstavljeni potek dogodkov in izborov Kabile in Nkunde je hipotetičen in ga uporabljam zgolj kot analitično orodje. Z njim sem želel predvsem pojasniti model »igre ničelne vsote«; torej ne gre za predstavitev dejanskih odločitev in poteka dogodkov v sporu med Kabilo in Nkundo.

Vsi sodelujoči v »igri ničelne vsote« so tekmovalno razpoloženi, egoistični in težijo k zmagi. Med nasprotniki vladata nezaupanje in tekmovalnost. V igri imamo zmagovalce in poražence. Slednji pa se morajo na koncu sprijazniti tako z neuresničenimi interesi kot tudi s sramoto, ki jo prinaša poraz.

4.3 Neantagonistične strategije

V primerih, ko dobiček ene strani v konfliktu oz. enega igralca v igri ne pomeni izgubo druge strani ali igralca, rečemo, da je igra oz. strategija neantagonistična (Jamnik 1985, 179). Igro, v kateri vsi igralci izgubijo ali dobijo, imenujemo »igra z vsoto različno od nič« (ang. »non-zero«). Igro, v kateri vsi sodelujoči dobijo, imenujemo igra »pozitivne vsote« (ang. »positive sum«). Antagonistične igre so za razliko od neantagonističnih bolj kooperativne in predvidevajo delitev izkupička (prav tam, 182). Strani v sporu oz. igralci v igri se lahko med seboj dogovarjajo in dejstvo, da so vsi zmagovalci, se jim zdi pravično. Sodelujočim v igri se z igro krepi tudi samozavest ter se med seboj bolj spoštujejo. V igri ni zmagovalcev in poražencev. Obstajajo celo primeri, ko se vsi štejejo za zmagovalce. Vse strani v igri sodelujejo na podlagi komunikacije, timskega dela in spoštovanja. Poglavitna razlika med kooperativnimi in nekooperativnimi igrami je ta, da lahko v primeru kooperativne igre igralci uporabljajo skupne strategije, v nekooperativni pa te možnosti ni (prav tam, 189).

Primer: Joseph Kabila in general Nkunda v primeru kooperativne strategije medsebojno sodelujeta. Oba izbirata med sodelovanjem v oblasti⁵⁷ nad območjem Kivu in *statusom quo*. Skupaj poskusita izbrati kombinacijo, ki bo obema prinesla maksimalni donos in minimalno izgubo. V primeru, da Kabila in Nkunda izbereta enoletno vladanje regiji, imata eno leto časa za izkoriščanje naravnih virov (glej tabelo 4. 2). Težavo v tem primeru predstavlja vrstni red vladanja oz. zaupanje, da bo drugi naredil, kot je dogovorjeno.

Tabela 4. 2: Kombinacija dobičkov in izgub pri »igri pozitivne vsote«

Nkunda		
	Sodelovanje v oblasti	Status quo
Sodelovanje v oblasti	Kabila zmaga/ Nkunda zmaga	Kabila zgubi/ Nkunda zmaga
Status quo	Kabila zgubi/ Nkunda zmaga	Kabila zgubi/ Nkunda zgubi

⁵⁷ ang. power-sharing

V tako enostavnem modelu strategija »pozitivne vsote« pri vrednostih iz tabele 1 ne bi bila zelo verjetna, saj bi imeli vedno zmagovalce in poražence. Poleg enostavnih matričnih iger bom zato v nadaljevanju predstavil bolj kompleksne strategije.

4. 4 ARI, ARIME in konsociativna strategija

Razen strategije »ničelne vsote« omenjene strategije temeljijo na določeni stopnji zaupanja, da bodo stranke v sporu delovale na način, da bodo zagotovile maksimalen izkupiček igralcev. Tako antagonistične kot kooperativne strategije so primerne za reševanje manj kompleksnih vprašanj. Strategije so primerne za konflikte glede razdeljevanja dobrin in obmejnih sporov, vendar le v primeru, če ni drugih vzrokov v ozadju konfliktov. V primeru urejanja bolj kompleksnih konfliktov, kjer je težje razkriti prikriti potrebe in interese, je bolj ustrezna ARI strategija. V nadaljevanju bom namesto o interesih govoril o potrebah, ki so bolj objektivno pogojene.⁵⁸ Interesi predstavljajo njihovo družbeno oz. politično formulacijo in mobilizacijo. Z drugimi besedami, interesi najpogosteje izvirajo iz potreb, lahko pa jih tudi generirajo. Stališča so izraženi interesi oz. potrebe.

4. 4. 1 ARI strategija

ARI (ang. *Adversial – Reflexive – Integrative*) strategija za upravljanje in razreševanje konfliktov je delo avtorja Jaya Rothmana (1992, 47–48) in je po mojem mnenju zelo primerna strategija za urejanje sporov, katerih vzroki so bolj ali manj namerno prikriti. Strategija združuje tri pristope pri urejanju konfliktov: konfliktni, refleksivni in integrativni pristop. Omenjene pristope bom primerjal v kontekstu reševanja problemov v štirih fazah. Te faze si sledijo: opredelitev problema, analiza vzrokov, iskanje alternativ in implementacija rešitev.

Konfliktni pristop za reševanje konfliktov predstavlja strategijo »ničelne vsote«, kjer predstavlja rezultat pogajanj zmago za eno in poraz za drugo stran v konfliktu. Nasprotno predstavlja integrativni pristop strategijo, katere rezultat pogajanj predstavlja možnost za vse strani v sporu, da nekaj pridobijo. Konfliktni pristop se uporablja za reševanje bolj enostavnih konfliktov, medtem ko se integracijski pristop uporablja za reševanje bolj kompleksnih konfliktov, ki temeljijo na potrebah in interesih, ki se skrivajo za izraženimi stališči.

Oba pristopa se ločita že v začetnih fazah reševanja konfliktov, ko je potrebno opredeliti sam konflikt (prav tam, 49–53). Medtem ko pri konfliktnemu pristopu stranke v sporu nastopijo z nasprotujočimi stališči in obtoževanjem nasprotne strani za nastali spor, imajo pri integrativnemu pristopu strani skupna stališča pri opredeljevanju problemov in iskanju za vse strani sprejemljivih rešitev.

⁵⁸ Potrošništvo je primer subjektivno pogojene potrebe.

Pri integrativnem pristopu torej usmerjajo pozornost na medsebojni odnos. Če iščemo vzroke za konfliktni pristop strank v upravljanju in razreševanju konflikta, lahko ugotovimo, da tekmovalni interesi med strankami največkrat vzniknejo zaradi boja za nadzor oz. posest nad omejenimi viri, kot so ozemlje, naravni viri in v političnem smislu suverenost oz. oblast nad določnim ozemljem in viri. V fazi iskanja možnosti za rešitev spora se stranke v sporu pri konfliktnem procesu zatekajo k antagonističnim strategijam, kot je strategija »ničelne vsote«, pri integrativnem pristopu pa k neantagonističnim strategijam.

V zadnji fazi reševanja sporov so strani v sporu pri konfliktnem pristopu velikokrat »prisiljene« sprejeti rešitev, medtem ko so pri integrativnem pristopu bolj naklonjene uresničevanju sprejetih odločitev s sodelovanjem. Pri slednjem pristopu si strani v konfliktu med seboj pomagajo v celotnem procesu urejanja konflikta.

Reflektivni pristop predstavlja različico, ki ima prehodni značaj med konfliktnim in integrativnim pristopom. Predstavlja alternativo, ko strani v sporu sam spor, svoje ravnanje in možne rešitve introspektivno analizirajo. Strani poskušajo ugotoviti svojo motivacijo, občutke, strahove, želje, izkušnje in dejanja. Retrospektivna analiza pomaga v prvi vrsti vsem stranem v sporu preučiti in razumeti svoj položaj v konfliktu. Namen tega pristopa je preseči obtoževanje druge strani in negativne stereotipe o drugi strani v sporu. Določena stopnja empatije je pri tem pristopu primerna in nujna, vendar lahko prekomerna empatija zmanjša legitimnost pogajalske skupine. Reflektivni pristop omogoča strankam v sporu boljše razumevanje motivacij in dejanj ter strahov druge strani/drugih strani, zaradi česar bolje razumejo tudi njihove odločitve in akcije. Prelomnico v tem pristopu predstavlja največkrat potreba, da se ena stran poskuša vživeti v občutke, strahove, želje, izkušnje in dejanja druge strani v sporu (prav tam, 47–64).

ARI strategija za reševanje sporov predvidoma poteka v štirih fazah. Prva je definiranje problema, v kateri se poskusi opredeliti glavni problem, ključne akterje in manifestacijo problema. Druga faza je iskanje vzrokov problemov, tretja je iskanje alternativ in zadnja, četrta faza, je implementacija odločitev in dogovorjenih rešitev. Prvi dve fazi lahko združimo v skupno fazo pod imenom oblikovanje alternativnih rešitev, drugi dve pa v razreševanje (glej tabelo 4. 3). Ker pa je proces pogajanj proces poln nenehnih sprememb in je potek pogajanj nepredvidljiv, se omenjene faze neprestano prepletajo in ne potekajo v linearnem zaporedju.

ARI strategija reševanja konfliktov je nedvomno ena najbolj ustreznih strategij za preprečevanje in upravljanje konfliktov med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in Ruandi, saj

presega antagonizem med stranema in ponuja okvir za sodelovanje, v katerem lahko pridobita obe. Glede na obstoj več manjših konfliktov med skupinama, pa lahko včasih konflikte upravljamo ali celo razrešimo tudi na zelo enostaven način.

Tabela 4. 3: Deduktivna tabela za trening

Oblikovanje:	Analiza konflikta		
	<i>konfliktni</i>	<i>reflektivni</i>	<i>integrativni</i>
Definicija:	D1: Druga stran	D2: Naši cilji in	D3: Skupni problemi
(opredelitev problema)	predstavlja problem	vrednote v igri	pred odnosom
	(ONI)	(MI)	(MI + ONI)
Vzroki:	Dejansko	Kontekstualno	Interaktivno
	C1: Interesi	C2: Vrednote	C3: Potrebe
	Obtoževanje in	Iz naših ogroženih	Iz skupnih ogroženih
	tekmovalanje za vire	potreb in vrednot	potreb in vrednot
Reševanje:	Agresivna dejanja	Naša agresivna dejanja	Agresivna dejanja
	druge strani kot	izhajajo iz situacije	obeh strani izhajajo iz
	značajsko določena		situacije
	Strategija reševanja konfliktov (Conflict Management)		
Alternative:	<i>Distributivna</i>	<i>Refleksivnost</i>	<i>Integrativno</i>
	<i>Dogovarjanja</i>		<i>Dogovarjanje</i>
	A1: »Vsota je enaka nič«	A2: Prizadevanje	A3: »Pozitivna vsota«
	» Zero sum «		» Positive sum «
Uresničevanje:	Neprijetna za	Prisilna za	Prisilna za
	drugo stran	našo stran	obe strani
	Nadomestiti problem	Poudariti strahove	Izravnati oz. uravnovesiti
	pomanjkanja in	in soočiti se s	potrebe obeh strani
Uresničevanje:	tekmovalnosti	svojimi željami	
	I1: kratkoročna in	I2: poudarja povratek vsakega	I3: dolgoročna in
	usmerjena na nas	sodelujočega k svoji skupini	usmerjena na vse stranke
		in čustvenost naše	
Uresničevanje:		skupine	
	Prioriteta je vsiliti	Prioriteta je sprejem	Prioriteta je skupna pomoč
	rešitev in jo	naše rešitve	glede povratka k svoji skupini in
	uresničiti		uresničevanje rešitev

Vir: Rothman (1992, 81).

4. 4. 2 ARIME strategija

Model ARIME⁵⁹, ki ga je Žagar razvil na osnovi Rothmanovega modela ARI, predstavlja različico oblikovanja globalne mednarodne strategije za ohranjanje in krepitev stabilnosti in miru. Model vsebuje globalno mednarodno strategijo za ohranjanje in krepitev stabilnosti, miru in varnosti ter vključuje koncepte za upravljanje konfliktov. Poleg vsebinskih izboljšav je Žagar ponudil tudi organizacijsko-strukturno rešitev za uresničevanje modela. Po njegovem mnenju je OZN najprimernejša organizacija, ki bi lahko izvrševala omenjeno strategijo (prav tam, 20–21). Med drugim je Žagar (prav tam, 22) poudaril tudi pomembnost izobraževanja, kar sem pri večini avtorjev pogrešal. Izobraževanje ima po mojem mnenju veliko vlogo tako v preprečevanju nastanka konfliktov kot v njihovem upravljanju. Model ARIME, kot ga je oblikoval Žagar, je razviden tudi iz tabele 5. Model predvideva štiri faze oz. sklope mehanizmov in dejavnosti:

1. prevencijo,
2. vzpostavljanje miru (ang. *Peacemaking*),
3. ohranjanje miru in mirovne sile (ang. *Peacekeeping*) in
4. policijske dejavnosti (ang. *Policing*) (prav tam, 24).

Omenjene faze sovpadajo z intenzivnostjo konfliktov, vendar pa so medsebojno povezane in lahko potekajo oz. bi morale potekati hkrati. Nekatere izmed dejavnosti so celo značilne za vse štiri faze.⁶⁰ Za razliko od Rothmana pa Žagar poleg konfliktnega, reflektivnega in integrativnega pristopa predvideva tudi monitoring in evalvacijo, ki omogočata stranem v konfliktu pregled uspešnosti in ocenjevanje sprejetih ukrepov in dejavnosti. V svojem prispevku Žagar opozarja na primernost modela za preprečevanje, upravljanje in razreševanje etničnih konfliktov ter na neizogibno neprestano dograjevanje modela.

59 »Teoretični model« v angleščini pomeni: »Strategy, Economy & Education + Prevention, Peacemaking, Peacekeeping, Policing + Adversial, Reflexive, Integrative, Monitoring & Evaluation Model« oz. »Strategy EE + 4Ps + ARIME Model.« V slovenščini lahko model prevedemo kot »Strategija »Ekonomija in Izobraževanje« + 4 Faze: Prevenција (preprečevalne dejavnosti), Vzpostavljanje miru (vključno z mednarodno intervencijo, Mirovne sile in ohranjanje miru, Policijske dejavnosti + Model upravljanja in razreševanja konfliktov: Konfliktni pristop, Reflektivni pristop, Integrativni pristop, Monitoring in Evalvacija« (Žagar 2000, 19).

60 Upravljanje in razreševanje konfliktov in graditev institucij sta dejavnosti, ki sta značilni za vse štiri faze.

Tabela 4. 4: Integralna globalna strategija

INTEGRALNA GLOBALNA MEDNARODNA STRATEGIJA (vključno s potrebno mednarodno infrastrukturo)					
1. EKONOMIJA (Ekonomski in družbeni razvoj) 2. IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE 3. OBLIKOVANJE IN KREPITEV DEMOKRATIČNIH INSTITUCIJ V CILJNIH DRŽAVAH					
MEDNARODNI UKREPI ZA ZAGOTOVITEV STABILNOSTI IN MIRU	MODEL IN OKVIR ZA UPRAVLJANJE IN RAZREŠEVANJE KONFLIKTOV (»ARIME« CONFLICT MANAGEMENT AND RESOLUTION FRAMEWORK)				
1. FAZA: PREVENCIJA Dejavnosti: obiski in namestitve mednarodnih opazovalcev, oblikovanje opazovalskih mehanizmov, svetovanje, pogajanja in posredovanje med stranmi v konfliktu, ukrepi za zagotavljanje miru in preventivne mednarodne sile, dejavnosti in ukrepi za upravljanje in razreševanje konfliktov; graditev institucij. 2. FAZA: VZPOSTAVLJANJE MIRU Dejavnosti: mednarodna (vojaška) intervencija za prekinitev vojaških spopadov, premirje, ločevanje sovražnih strani, razoroževanje (PEACEMAKING), mednarodne mirovne sile, dejavnosti in ukrepi za upravljanje in razreševanje konfliktov; graditev institucij. 3. FAZA: MIROVNE SILE Dejavnosti: mednarodne mirovne sile, ločevanje sovražnih strani (»Buffer zone«), nadzorovanje premirja, razoroževanje (PEACEKEEPING), policijske dejavnosti, upravljanje in razreševanje konfliktov; graditev institucij 4. FAZA: POLICIJSKE DEJAVNOSTI Dejavnosti: mednarodna policija, policijske dejavnosti (Policing), upravljanje in razreševanje konfliktov; graditev institucij.	DOLOČANJE OKVIRA: Analiza konfliktov – PRISTOPI:				
		Konfliktni (nasprotovanje)	Reflektivni	Integrativni	Monitoring Evalvacija
	DEFINICIJA	D1: Krivci (ONI) Dejanski	D2: Introspekcija (MI) Kontekstualni	D3: Odnosi z njimi (SKUPAJ) Interaktivni	D4_ Partnerski odn. (PARTNERJI) Interaktivni, Sodelovanje
	VZROKI	C1: Interesi Tekmovanje/Razpolaganje	C2: Vrednote Negativne izkušnje	C3: Potrebe Situacija	C4: Pravila, Kriteriji Monitoring in Evalvacija kot proces
	Upravljanje in razreševanje Strategije upravljanja konfliktov				
		Distributivno Dogovarjanje	Refleksivnost	Integrativno Dogovarjanje	Monitoring & Evalvacija
	ALTERNATIVE	A1: Ničelna vsota (Zero Sum) Izključujoče (Ekskluzivno)	A2: Prizade Vanje (Aspiracije) Interno	A3: Pozitivna vsota (Positive Sum) Interno	A4: Pozitivna vsota (Positive Sum) Sodelovanje, vključevanje
	URESNIČEVANJE	I1: Prisilno	I2: Interno (Buy-In)	I3: Medsebojna pomoč in Sodelovanje	I4: Vključevanje, sodelovanje

Vir: Žagar (2000, 25).

4. 4. 3 Konsociativna strategija

Konsociativna demokracija oz. strategija (ang. *Consociational democracy*) je pojem, ki ga je uvedel Lijphart in predstavlja načrt za uspešnejše sobivanje in sodelovanje večjega števila etničnih skupin in zlasti njihovih elit znotraj meja ene države. Uspešnost strategije konsociativne demokracije predvideva:

- Veliko koalicijo iz predstavnikov vseh etničnih skupin;
- Proporcionalni volilni sistem ter proporcionalno razdelitev delovnih mest v javni upravi;
- Veto sistem in
- Avtonomijo za različna področja, bodisi na podlagi ozemlja ali institucij (Lijphart 1977, 25–44).

Temeljni namen konsociativne demokracije je, soočiti se s težavami kulturnega pluralizma (večplastnih družb)⁶¹. Strategija teži k enakopravnemu sobivanju večjega števila etničnih skupin in ne k dominaciji ene nad drugimi. Strategija je že uporabljena v Afriki. Nigerija in JAR sta državi, ki sta dokaj uspešno kljubovali konfliktom med etničnimi skupinami znotraj svojih meja zahvaljujoč konsociativni strategiji (Kellas 1991, 136–138), čeprav se, ko spremljamo in analiziramo cikle konfliktov in njihovega zaostrovanja v posameznih okoljih v zadnjem desetletju, kaže, da te strategije niso bile tako uspešne pri preprečevanju, upravljanju in preseganju konfliktov, kot so upali njihovi snovalci.

Vendar primera Nigerije in JAR nista primera zgodbe o uspehu. Že Horowitz (1985, 571–572) je opozoril, da model konsociativne demokracije, ki ga je razvil Lijphart, temelji na evropskih primerih, kot so Švica, Belgija in Nizozemska, kjer je narava konfliktov drugačna kot v Afriki. V Nigeriji in Južni afriški republiki predstavljata vladi veliki koaliciji iz pripadnikov različnih etničnih skupin in sta bili dokaj uspešni v svojem delovanju ter sta se uspešno ukvarjale s problemi, ki so jih prinašale globalizacija, modernizacija in ekonomske, politične ter druge težave današnjega časa. Vsaj do leta 2008. V času ekonomske krize, ki se je začela v letu 2008, v JAR ugotavljajo, da je uporabnost konsociativnega modela v teh državah precej bolj problematična in manj uspešna, kot so menili prej. Predvsem se pojavljajo problemi, ki nastajajo zaradi premalo razvite in stabilne politične kulture ter načina delovanja koalicij in odločanja v njih, zlasti pa se kažejo v obračunavanju z »notranjimi« in »zunanjimi«

61 Sobivanje dveh ali več kultur v določenem družbenem okolju. Primer: Hutujci in Tutsiji v DR Kongo.

sovražniki v posameznih strankah in/ali elitah (The Economist 2012c in The Economist 2012a). Primera politične ureditve v Nigeriji in JAR v Afriki predstavljata specifično obliko ureditve nacionalne države, ki priznava in upošteva etnično in siceršnjo raznolikost ter predstavlja velik korak v smeri preprečevanja in urejanja konfliktov.⁶² Vendar pa model konsociativne demokracije zahteva veliko politične volje, politične kulture, socializacije in infrastrukture, kar je po mojem mnenju zelo težko dosegljivo v DR Kongo in Ruandi, kjer tovrstni (pred)pogoji skoraj ne obstajajo, ni pa to nemogoče.

⁶² Kljub uspehom pa v obeh državah še vedno obstajajo napetosti med etničnimi skupinami (Central Intelligence Agency 2015c).

5 Analiza konflikta v DR Kongo z ARI strategijo

V tem poglavju želim uporabiti ARI strategijo za analizo konflikta v DR Kongo in s tem preveriti njeno (ne)ustreznost za razreševanje omenjenega in temu podobnih konfliktov v Afriki. Na podlagi analize bom prav tako potrdil oz. zavrgel temeljno hipotezo mojega dela, ki se glasi: »ARI pristop k upravljanju konfliktov je politično nesprejemljiv instrument za upravljanje konfliktov med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in Ruandi, ker tuje sile še vedno delujejo v obeh državah in hkrati elite v teh državah menijo, da je nadaljevanje konflikta najboljši način, da se prikrije oz. podaljša njihovo ekonomsko izkoriščanje resursov in širjenje političnega vpliva v osrednjem delu Afrike«. Hipoteze bom bodisi potrdil bodisi ovrgel tudi s pomočjo ugotovitev, do katerih sem prišel z raziskovanjem in prebiranjem literature. Za lažjo analizo konflikta bom ponovno uporabil hipotetični model konflikta med Nkundo in Kabilo, ki sem ga že analiziral v četrtem poglavju, ko sem govoril o antagonističnih in neantagonističnih strategijah.

ARI strategija upravljanja konfliktov zajema konfliktni, reflektivni in integrativni pristop v vseh štirih fazah upravljanja konfliktov: v opredelitvi problema, analizi vzrokov, iskanju alternativnih rešitev in nenazadnje uresničevanju sprejetih rešitev. Vsak konflikt ima svoje posebnosti, zaradi katerih se omenjene faze včasih med seboj prepletajo in ne potekajo vedno v enakem zaporedju.

Konfliktni pristop sem že dokaj izčrpno predstavil v četrtem poglavju, ko sem predstavljal antagonistične strategije. Pri opredelitvi konflikta v konfliktnem pristopu se strani v sporu navadno zatečejo k obtoževanju druge strani. Svoje početje pa opravičujejo z višjimi cilji, kot so nacionalni interes, humanitarna akcija oz. intervencija idr. (Rothman 1992, 47–48). Joseph Kabila in general Nkunda sta bila v sporu zaradi prevlade nad območjem Kivu.⁶³ Po večletnem bojevanju in nekajkratnih pogajanjih je kazalo, da se stanje ne bo spremenilo oz. da ne bo miru. Oba akterja sta bila dokaj pasivna glede sprejemanja večjih strateških odločitev. Kot smo videli v primeru antagonističnih strategij, bi izbira ukrepa, kot je vojna oz. podpis premirja, terjala odgovor nasprotne strani in rezultat bi najverjetneje predstavljal zmago za eno in poraz za drugo stran. V tem primeru sta oba akterja sprejela »status quo«.

⁶³ General Laurent Nkunda je bil aretiran 22. januarja 2009 na meji med DR Kongo in Ruando. Aretirali so ga pripadniki redne vojske Ruande. Čeprav je DR Kongo že zaprosila za njegovo izročitev, pa se pobegli general Nkunda še vedno nahaja v priporu v Ruandi (Weaver 2015).

V letu 2009 se je kar naenkrat veliko govorilo o vojaških silah generala Nkunda in Nacionalnem kongresu za obrambo ljudstva (CNDP – *National Congress for the Defence of the People*), ki naj bi izvajali poboje in posilstva na območju Kivu. Ruanda je bila deležna številnih pritiskov s strani mednarodne skupnosti naj vpliva na uporniške Tutsije z namenom da končajo konflikt (prav tam). Posledično je bil general Nkunda aretiran. Po aretaciji generala Nkunda je položaj prvega moža CNDP prevzel Bosco Ntaganda, nekdanji poveljnik sil v CNDP. Ntaganda je izrazil pripravljenost, da bi CNDP postal del vojske DR Kongo. Poleg pristanka novega vodje sil CNDP, da bi omenjena uporniška skupina postala del redne vojske DR Kongo, proti kateri se je borila vrsto let, so aretaciji generala Nkunde sledili še nekateri nepredvidljivi dogodki. Eden izmed teh je, da general Nkunda ni bil aretiran v oboroženem spopadu, temveč so ga prijeli ob prehodu meje v Ruando. Ob njegovi aretaciji ni nihče pojasnil, katere obtožbe bremenijo pobeglega generala in zakaj je sploh aretiran. Naslednji zanimiv dogodek je dejstvo, da je vojska sosednje Ruande vstopila kmalu po aretaciji Nkunde v DR Kongo z namenom poiskati tiste Hutujce, ki so v devetdesetih letih sodelovali v genocidu nad Tutsiji. Pred aretacijo Nkunde so evropske države ukinile finančno pomoč Ruandi. Našteti dogodki napeljujejo, da sta se DR Kongo in Ruanda nedvomno dogovarjali, prav tako pa so v omenjena pogajanja bile vpletene tudi druge države (Gettleman 2009). Predvidevam, da pogajanja niso predstavljala pogajanja »ničelne vsote«, ker nimamo niti zmagovalca niti poraženca, ampak so s sporazumom nekaj (pri)dobile vse vpletene strani.

Potek dogodkov in trenutno stanje nakazujeta, da je v tem primeru šlo za neantagonistično strategijo upravljanja konflikta, saj se akterji konflikta med seboj dogovarjajo in ne tekmujejo. V primeru neantagonistične strategije ni ena stran zmagovalec in druga poraženec.⁶⁴ V tem trenutku je o zmagovalcih in poražencih še prezgodaj govoriti. Zdi se mi, da trenutno vlada *status quo* in da so prav to glavni akterji želeli. Sam konflikt ni rešen, opazamo nove akterje na prizorišču in vpletenost drugih držav. Sklepamo lahko, da so bila pogajanja večstranska in strateške narave, katerih namen ni bilo le upravljanje konflikta, temveč zlasti nadaljevanje negotove situacije. Četudi so pogajanja med sprtimi stranmi potekala skladno s strategijama ARI in ARIME, pa dogodki po aretaciji generala Nkunde, ne kažejo, da bi bil vzpostavljen trajni mir in da bi bil konflikt razrešen. Prej bi lahko rekli, da so pogajanja vodila v smeri alternativnih rešitev za nadaljevanje obstoječega stanja. Pri simulaciji konflikta med Kabilo in Nkundo v četrtem poglavju, sem v kontekstu

⁶⁴ Čeprav sta Joseph Kabila, trenutni predsednik DR Kongo, in general Nkunda nasprotnika in med seboj tekmuje za prevlado na območju Kivu.

antagonističnih strategij za upravljanje konfliktov predvideval nekaj kombinacij ukrepov enega in drugega akterja ter posledično rezultatov in posledic njunih odločitev. Med drugim je bila omenjena opcija, da se oba akterja odločita za mir in da območje Kivu ostane v mejah DR Kongo. V obeh primerih, sem predvideval, da bi general Nkunda moral zapustiti DR Kongo, kar se je tudi zgodilo.

Reflektivni pristop je tisti pristop, ki po mojem mnenju omogoči vsem stranem v konfliktu, da spoznajo nasprotnika, njegove razloge za konflikt in nenazadnje drug drugemu pomagajo pri iskanju rešitve. Reflektivni pristop predvideva glede opredelitve konflikta in pri iskanju vzrokov zanj introspektivni vpogled in poudarja vrednote namesto interesov (Rothman 1992, 58–65). V tem trenutku izgleda, da sta tako Kabila kot Nkunda seznanjena, s kakšnimi težavami se sooča druga stran. Kabila ni imel (niti vojaške niti politične) moči, da bi premagal Nkundo, medtem ko Nkunda ni želel priti v roke silam DR Kongo. Zanimivo je tudi dejstvo, da Ntaganda, ki ga je iskalo Mednarodno kazensko sodišče v Haagu zaradi zločinov nad Hutujci, kar naenkrat prevzame vodenje sil CNDP in se strinja z njihovo priključitvijo redni vojski DR Kongo. Zanimivo bo spremljati, če ga bodo (sodno) preganjali za storjene zločine nad Hutujci. Reflektivni pristop je kjučni pristop pri iskanju rešitev za obravnavani konflikt. V celotnem postopku pa je sporno naslednje vprašanje: »Ali je rešitev usmerjena k prenehanju konflikta?« To je problem, ki otežuje testiranje temeljne hipoteze. Informacije, ki bi mi omogočile potrditev oz. zavrnitev hipoteze, so omejene na ozek krog ljudi in bodo javnosti najverjetneje razkrite v prihodnosti. Zaradi pomanjkanja informacij lahko mojo hipotezo H1 »ARI pristop k upravljanju konfliktov je politično nesprejemljiv instrument za upravljanje konfliktov med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in Ruandi, ker tuje sile še vedno delujejo v obeh državah in hkrati elite v teh državah menijo, da je nadaljevanje konflikta najboljši način, da se prikrije oz. podaljša njihovo ekonomsko izkoriščanje resursov in širjenje političnega vpliva v osrednjem delu Afrike« potrdim le z velikim zadržkom.

ARI in ARIME strategiji sta primerni za preučevanje kompleksnih konfliktov pa tudi kot podlaga za upravljanje in razreševanje konfliktov. ARI strategija, ki jo je razvil Rothman, predvideva poglobljen pristop k upravljanju in razreševanju konflikta. Vse vpletene strani v konfliktu odvrta od medsebojnega obtoževanja in jih spodbuja k poglobitvi medsebojnih odnosov ter omogoča boljše razumevanje strahov in potreb oziroma interesov druge strani. ARI strategija je po mojem mnenju ena najbolj ustreznih strategij za analizo konfliktov pa tudi za oblikovanje konkretnih strategij in pristopov za preprečitev novih ter upravljanje in razrešitev že obstoječih konfliktov med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in Ruandi. Menim, da je ta strategija uporabna tudi pri obravnavi ostalih konfliktov v Afriki. Vendar pa dejstvo, da

so mnoge neafriške države vpete v politično, ekonomsko in družbeno življenje v DR Kongo in Ruandi ter v konflikte med Hutujci in Tutsiji v obeh državah, posledično pomeni, da si svetovne (vele)sile v resnici ne želijo konca konflikta na način, ki ne bi upošteval njihovih interesov. Zaradi ekonomskega okoriščanja in drugih, predvsem političnih aspiracij, svetovne (vele)sile sledijo svojim ciljem, tudi če v ta namen začnejo in spodbujajo (nasilne) konflikte. Prav zaradi interesov in koristi svetovnih velesil ter posledično njihove odgovornosti za konflikt med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in Ruandi, uporaba in uresničevanje ARI in ARIME strategij nista verjetna, saj globalni akterji strateško, ekonomsko in/ali politično niso zares zainteresirani za uspešno preprečevanje, upravljanje in razreševanje omenjenih konfliktov. Zaradi tega potrjujem svojo delovno hipotezo H1: »ARI pristop k upravljanju konfliktov je politično nesprejemljiv instrument za upravljanje konfliktov med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in Ruandi, ker tuje sile še vedno delujejo v obeh državah in hkrati elite v teh državah menijo, da je nadaljevanje konflikta najboljši način, da se prikrije oz. podaljša njihovo ekonomsko izkoriščanje resursov in širjenje političnega vpliva v osrednjem delu Afrike«.

V nalogi sem želel preučiti tudi povezanost med konflikti med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo ter Ruandi na eni in interesi bivših kolonialnih sil oziroma današnjih velesil na drugi strani. Diskriminacija na podlagi etničnih obeležij v času kolonizacije je vodila do številnih konfliktov v Afriki. Vendar pa so se konflikti nadaljevali tudi v času dekolonizacije in po njej. V podpoglavju o poteku kolonializma na ozemlju današnjih DR Kongo in Ruande sem opisal, kako so bili evropski kolonizatorji vpeti v vse sfere ekonomskega, političnega in kulturnega življenja Afričanov. Evropejci so se začeli okoriščati z zaslužnjevanjem črncev in s trgovino s sužnji že takoj po prihodu v DR Kongo in Ruando. Kasneje so tu našli bogata nahajališča naravnih bogastev. Misijonarji so imeli poglavitno vlogo tako v procesih spreminjanja jezika in vere na ozemlju DR Kongo in Ruande, kot v procesih ekonomskih in političnih sprememb. Sledilo je obdobje dekolonizacije, vendar se je vpliv bivših kolonialnih sil nadaljeval kot je razvidno iz poglavja z naslovom dekolonizacija. V tretjem poglavju (še posebej v delu, ki obravnava vzroke za nastanek konfliktov v DR Kongo in Ruandi) sem na podlagi raziskav in poročil mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij ter del avtorjev, ki so preučevali konflikte v DR Kongo in Ruandi ter med obema državama, analiziral povezanost med konflikti med Tutsiji in Hutujci v omenjenih državah z interesi nekdanjih kolonialnih velesil. Na podlagi analiz poročil odborov OZN in Human Rights Watch ter del avtorjev, kot sta Crawford Young in Donald Horowitz, ugotavljam visoko vzročnost med interesi ekonomskih, vojaških in političnih silami⁶⁵ na eni ter konflikti med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in

Ruandi na drugi strani. Na podlagi predstavitve in analize v navedenih poglavjih, menim, da lahko potrdim izpeljano hipotezo H2, ki pravi: »Konflikti med Hutujci in Tutsiji v DR Kongu in Ruandi odražajo tudi interese nekdanjih kolonialnih sil in današnjih velesil«. Prav tako ugotavljam, da je konflikt med obema etničnima skupinama tudi konflikt med socialnima razredoma, ki sta obstajala že pred prihodom kolonizatorjev.⁶⁶ Kolonizatorji so ekonomske in socialne razlike ter delitve uporabili pri svoji politiki ustvarjanja etničnih delitev, kar je bistveno vplivalo na nastanek in razvoj etničnih skupin oz. narodov. Še več, v obeh vojnah med Hutujci in Tutsiji so sodelovale ZDA, Francija, Belgija, Rusija in druge svetovne (vele)sile⁶⁷.

Afrika se lahko pohvali s svojo etnično raznolikostjo. Hkrati predstavlja Afrika kontinent z mnogimi konflikti, ki so po svojem značaju tudi čezmejni konflikti. Hutujci in Tutsiji sta samo dve izmed mnogih etničnih skupin, ki živita v DR Kongo in Ruandi in ki sta v medsebojnem konfliktu. Pred prihodom kolonizatorjev v Afriko so obstajale lingvistične in verske razlike med ljudstvi oziroma plemeni na tem območju, vendar se je prav s prihodom Evropejcev po šestnajstem stoletju pričelo razlikovati in diskriminirati ljudi na osnovi jezika, vere in fizičnih lastnosti. S poudarjanjem razlik so kolonizatorji veliko prispevali k oblikovanju in razvoju sedanje etnične strukture v Afriki. Tako Tutsiji kot Hutujci v DR Kongo in Ruandi so zaradi intervencije in politike kolonizatorjev, ki so se ravnali po načelu »deli in vladaj«, oblikovali zavest o obstoju etničnih skupin. Kolonializem je torej vplival tako na objektivne kot na subjektivne elemente etničnosti. V podpoglavju o vplivu kolonializma na oblikovanje etničnih skupin v DR Kongo in Ruanda sem prišel do zaključka, da so kolonizatorji v veliki meri oblikovali etnične skupine, kot jih poznamo danes. V podpoglavjih o različnih pristopih kolonizatorjev in o procesu dekolonizacije sem opisal, kakoso evropski kolonizatorji določili meje obeh držav vključno z mejo med DR Kongo in Ruando, s čimer so posredno razdelili tudi prebivalstvo, pri čemer pa niso upoštevali tradicionalnega razvoja in delitev.

65 Države, ki so posredno in neposredno sodelovale v konfliktih med DR Kongo in Ruando so: ZDA, Francija, Belgija, Rusija in Kuba. V konflikt so bile vpletene tudi mednarodne organizacije: OZN, EU in AU.

66 Medtem ko so Tutsiji predstavljali en socialni razred, so drugega nedvomno ponazarjali Hutujci. Prvi so bili »višji« socialni razred z večjimi ekonomskimi in političnimi resursi, medtem ko so bili Hutujci »inferiornejši« socialni razred. To tematiko sem obravnaval v drugem poglavju.

67 ZDA in Kitajska sta dve državi, ki sta danes najbolj vpeti v ekonomske, politične in kulturne dogajanje tako v DR Kongo kot v Ruandi (Nienaber 2012).

Na podlagi predstavljene analize bi lahko potrdil izpeljano hipotezo H3: »Kolonializem in proces dekolonizacije sta pogočila tako nastanek držav kot način nastajanja narodov v DR Kongo in Ruandi, hkrati pa ti zgodovinski procesi opredeljujejo tudi okvir za razreševanje konfliktov«. Kar želim poudariti, je pomen svetovnih sil, tako tistih ki so imele kot tistih ki še vedno imajo vpliv in igrajo aktivno vlogo v DR Kongo in Ruandi. Te sile igrajo aktivno vlogo na področjih kulturnega, političnega in predvsem ekonomskega razvoja v obeh afriških državah. Svoj dominantni položaj, ki se nemalokrat kaže v izkoriščanju afriških držav, pa svetovne (vele)sile ne želijo izgubiti in to je potrebno imeti v mislih, ko se govori o urejanju konfliktov v afriških državah. Še enkrat poudarjam, da niso vse etnične skupine v DR Kongo in Ruandi nastale s prihodom kolonizatorjev, temveč so slednji v veliki meri vplivali na njihov kulturni, politični in ekonomski razvoj. Njihov vpliv je šel tako daleč, da lahko rečemo da so kolonizatorji sooblikovali nekatere etnične skupine v Afriki.

6 Zaključek

Države so danes dejansko večnacionalne oziroma večetnične, kar predstavlja razlog za razmislek o ustreznosti koncepta oz. modela (eno)nacionalnih držav. Uveljavitev koncepta večnacionalne/večetnične države je po mojem mnenju (pred)pogoj za lažje upravljanje konfliktov med etničnimi skupinami. Kljub vse večjemu številu posameznikov, ki priznavajo in sprejemajo raznolikost in se zavzemajo za ustrezno sprejemanje in upravljanje različnosti, je takšno stališče manj prisotno in sprejemljivo na nivoju držav. Ekonomske krize so eden izmed poglavitnih povodov za vznik nacionalizma. Ekonomske krize so lahko daljnosežne in trenutna globalna kriza, ki je zaostrena na evropskih tleh, se nedvomno odraža tudi v Afriki. Ekonomske krize lahko privedejo do porasta nacionalističnih teženj v svetu. Pomemben vzrok za pojav nacionalizma – tako v dominantnih kot v nedominantnih skupnostih – je diskriminacija na podlagi drugačnih etničnih obeležij, ki se lahko manifestira npr. kot prepoved gradnje verskih objektov, prepoved uporabe dvojezičnih oznak ali kot prepoved javnega nošenja oblačil, ki izražajo versko ali drugačno pripadnost posameznikov, itd. Tudi humanitarne in zdravstvene katastrofe, kot sta bila epidemija ptičje in prašičje gripe, v zadnjih letih povzročajo strah med ljudmi, kar dodatno otežuje upravljanje konfliktov, kot se kaže tudi v DR Kongo in Ruandi.

V mednarodni skupnosti nedvomno primanjkuje politične volje za vzpostavitev globalne strategije in mehanizmov za preprečevanje in urejanje konfliktov. Kljub pomanjkanju globalne strategije in mehanizmov za preprečevanje in urejanje konfliktov pa obstajajo avtorji, ki s svojimi teoretičnimi modeli za preprečevanje, upravljanje in razreševanje konfliktov ter za urejanje in upravljanje različnosti opozarjajo na pomanjkljivosti v mednarodnem varnostnem sistemu in nudijo alternativne rešitve.⁶⁸ Na drugi strani se mednarodne organizacije, kot so OZN, EU in AU soočajo s finančnimi in organizacijskimi težavami ter pomanjkanjem politične volje držav članic. Kljub temu poskušajo po najboljših močeh zagotoviti in ohraniti mednarodni mir in varnost. Politične in druge odločitve praviloma temeljijo na kratkoročnih, srednjeročnih in dolgoročnih strategijah. V kontekstu obravnavanja konfliktov med Hutujci in Tutsiji v DR Kongo in Ruandi sem predstavil, analiziral in poskusil razložiti uporabo različnih strategij, modelov in konceptov. Izbor strategije je odvisen od vrste dejavnikov, kot so npr. število vpletenih strani v konfliktu,

⁶⁸ V svoji nalogi sem omenil Rothmana, Žagarja in Lijpharta.

razpoložljive informacije, čas in druge okoliščine. Nedvomno pa prizadevanja za upravljanje oz. razreševanje konflikta, ki je bolj zapleten in ki zahteva dolgotrajen proces upravljanja in razreševanja, zahtevajo kompleksne strategije.

Kot sem ugotovil v prejšnjem poglavju je ARI strategija in v njenem okviru predvsem reflektivni pristop, ključni element, na katerem je potrebno graditi uspešno upravljanje in/ali razreševanje konflikta. Prav želja po prekinitvi konflikta je neznanka, od katere je odvisno, ali se bo upravljanje in razreševanje konflikta odvijalo v smeri iskanja miru in prekinitvi konflikta. Nenazadnje sem v prejšnjem poglavju opozoril na povezanost med afriškimi in drugimi državami, kar pomeni, da se pri upravljanju konflikta v DR Kongo in Ruandi ne smemo ozirati samo na omenjeni državi, temveč je potrebno upoštevati tudi druge države – celo tiste z drugih kontinentov.

Ena izmed glavnih ugotovitev moje naloge je, da imajo evropske oz. svetovne (vele)sile izjemen vpliv na kulturno, politično in ekonomsko dogajanje v afriških državah oz. v DR Kongo in Ruandi. To pomeni, da imajo svetovne (vele)sile pomembno vlogo v konfliktih v obeh omenjenih afriških državah in morajo zato imeti tudi vlogo pri iskanju rešitev za njihovo upravljanje in razreševanje. Gre za odnos med Heglovim gospodarjem in hlapcem, ki zahteva emancipacijo enega kot drugega. Vendar pa ne glede na razplet konfliktov med vsemi vpletenimi stranmi v konfliktih v Afriki ne gre pozabiti dejstev v povezavi z drugo izpeljano hipotezo o povezavi med kolonizacijo ter dekolonizacijo in procesom nastajanja narodov v Afriki, še posebej v DR Kongo in Ruandi. Tako za obdobje kolonializma kot za obdobje ki mu sledi, velja, da je obstajal (in obstaja) velik vpliv svetovnih (vele)sil na nastanek etničnih skupin in narodov na afriških tleh. Ta proces se še vedno nadaljuje in ga je prav tako obvezno potrebno upoštevati pri vseh postopkih urejanja in preprečevanja konfliktov, bodisi med Hutujci in Tutsiji, bodisi med drugimi sprtimi stranmi v konfliktu. V času raziskovanja sem velikokrat prebiral o humanitarnih katastrofah, ki so jo povzročili omenjeni konflikti v DR Kongo in Ruandi ter konflikti med obema državama. AIDS, druge bolezni in množične selitve so veliki problemi, ki prav tako zahtevajo celosten pristop za njihovo rešitev. Iskanje rešitev za omenjene probleme, bi po mojem mnenju moralo biti del rešitve za urejanje in preprečevanje konfliktov tako med Hutujci in Tutsiji kot med DR Kongo in Ruando.

S svojo nalogo sem, med drugim, želel opozoriti na pomembnost globalne strategije in mehanizmov za preprečevanje, upravljanje in razreševanje konfliktov. To velja predvsem za konflikte, katerih vzroki so težko prepoznavni. Konflikti, v katerih so interesi in potrebe vpletenih strani bolj ali manj prikriti, zahtevajo veliko več truda in časa za preprečitev,

upravljanje in razrešitev. Razrešitev in upravljanje takih konfliktov pa je še toliko težje in celo nemogoče, če ni politične volje med stranmi v konfliktu oziroma med svetovnimi (vele)silami, ki so na različne načine del teh konfliktov. S svojim delom sem želel opomniti prav na to dejstvo. Ob raziskovanju in pisanju naloge so se spreminjali tudi moji pogledi na temo naloge. Na začetku sem želel predvsem opozoriti na vlogo in pomen globalnih strategij in mehanizmov za preprečevanje in urejanje konfliktov ter prikazati nekatere njihove tehnične značilnosti. S časom in predvsem s pridobivanjem novih informacij so se moje aspiracije spremenile. Zdaj se mi zdi manj pomembna tehnična plat preprečevanja in urejanja konfliktov, večji pomen pa pripisujem vlogi akterjev, ki so vpeti v konflikte v Afriki. Zato bom morebitno prihodnje raziskovanje usmeril predvsem v smeri prepoznavanja poglobitnih akterjev v konfliktih v Afriki, tako držav kot posameznikov in drugih akterjev.

7 Literatura

1. Acemoglu, Daron in James A. Robinson. 2014. Why foreign aid fails – and how to really help Africa. *The Spectator*, 25. januar. Dostopno prek: <http://www.spectator.co.uk/2014/01/why-aid-fails/> (31. januar 2016).
2. Adelman, Howard. 2000. *The path of a genocide*. Somerset: Transaction Publishers.
3. African Union. Dostopno prek: http://www.africa-union.org/root/au/Conferences/2007/june/PSC/7/summary_Note.doc (5. april 2009).
4. Anderson, Benedict. 1998. *Zamišljene skupnosti: O izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: Zavod za založniško dejavnost.
5. Anyango, I. Gloria. 2009. Rwanda: Eliminating Violence Through Reconciliation And Restitution. *The New Times*, 3. maj. Dostopno prek: <http://allafrica.com/stories/200905040560.html> (15. maj 2009).
6. Ball, Howard. 1999. *Prosecuting war crimes and genocide: The twentieth—century experience*. Lawrence: University Press of Kansas.
7. Bavcon, Ljubo in Bronislava Avbelj. 2003. *Pravo*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
8. Beissinger, R. Mark in Young Crawford. 2002. *Beyond State Crisis?: Postcolonial Africa and Post-Soviet Eurasia in Comparative Perspective*. Washington, D. C.: Woodrow Wilson Center Press.
9. Benedict, Ruth. 2008. *Vzorci kulture*. Maribor: Aristej.
10. Benedict XVI. 2008a. *Address of his Holiness Benedict XVI to participants in the tenth plenary assembly of the pontifical council for interreligious dialogue*. Dostopno prek: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2008/june/documents/hf_ben-xvi_spe_20080607_interrelg-dialogue_en.html (19. junij 2008).
11. --- 2008b. *Address of his Holiness Benedict XVI to the bishops' conference of Rwanda on their »ad limina« visit*. Dostopno prek: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2005/may/

- documents/hf_ben-xvi_spe_20050521_ad-limina-rwanda_en.html (19. junij 2008).
12. --- 2008c. *Address of his Holiness Benedict XVI to the bishops from the Democratic Republic of Congo on their »ad limina« visit to Rome.* Dostopno prek:
http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2006/january/documents/hf_ben-xvi_spe_20060127_bishops-congo_en.html (19. junij 2008).
 13. Berry, A. John in Carol Pot Berry. 1999. *Genocide in Rwanda: a collective memory.* Washington: Howard University Press.
 14. Brams, J. Steven. 1975. *Game Theory and Politics.* New York: Free Press.
 15. Bučar, Bojko. 2002. *Navodila za pisanje: seminarske naloge in diplomatska dela.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 16. Callamard, Agnés. 2000. *French Policy in Rwanda. V The Path of genocide: The Rwanda Crisis from Uganda to Zaire* ur. Howard Adelman, 157–183. New Brunswick in London: Transaction publishers.
 17. Carlberg, Heather. 2008. *Negritude: Political discourse — Theories of Colonialism and Postcolonialism.* Dostopno prek:
<http://www.scholars.nus.edu.sg/post/poldiscourse/negritude.html> (28. april 2008).
 18. *Central Intelligence Agency.* 2015a Dostopno prek:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/by.html> (20. april 2009).
 19. --- 2015b. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cg.html> (3. januar 2015).
 20. --- 2015c. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html> (7. januar 2015).
 21. --- 2015d. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rw.html> (3. januar 2015).
 22. Chalk, Frank in Kurt Jonassohn. 1990. *The history and sociology of genocide: Analyses and case studies.* New Haven, London: Yale University Press.
 23. Charles-Picard, Gilbert. 1954. *Les religions de l'Afrique antique.* Paris: Plon.

24. Chomsky, Noam. 2005. *Prevlada ali preživetje*. Ljubljana: Sanje.
25. Conforti, Benedetto. 2002. *Mednarodno pravo*. Ljubljana: Diritto Internazionale.
26. Consilium. 1999. Dostopno prek:
<https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahukewiu6uv1snlkahxhkywk9bbekqfggnmaa&url=http%3a%2f%2fwww.consilium.europa.eu%2fen%2feuropean-council%2fconclusions%2fpdf-1993-2003%2fcologne-european-council---presidency-conclusions-3-4-june-1999%2f&usg=afqjcnh5sr9m77f-8wtj9xcfggf5y8zrfq&cad=rja> (12. januar 2010).
27. --- 2008. Dostopno prek:
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/104630.pdf (4. december 2011).
28. --- 2010a. Dostopno prek:
<http://www.consilium.europa.eu/showpage.aspx?id=605&lang=en> (4. februar 2010).
29. --- 2010b. Dostopno prek:
<http://www.consilium.europa.eu/showpage.aspx?id=1091&lang=en> (4. februar 2010).
30. --- 2010c. Dostopno prek:
<http://www.consilium.europa.eu/showpage.aspx?id=1303&lang=en> (4. februar 2010).
31. --- 2010č. Dostopno prek:
<http://www.consilium.europa.eu/showpage.aspx?id=909&lang=en> (4. februar 2010).
32. Debeljak, Aleš. 1995. *Oblike religiozne imaginacije*. Ljubljana: Sophia.
33. Debeljak, Aleš, Peter Stankovič, Gregor Tomc in Mitja Velikonja, ur. 2002. *Cooltura: uvod v kulturne študije*. Ljubljana: Študentska založba.
34. Downs, Anthony. 1957. *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper & Row Publishers, Incorporated.
35. Echevarria II, J. Antulio. 2007. *Clausewitz and Contemporary War*. New York: Oxford University Press.

36. *European Parliament*. 2015. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/20150201PVL00008/The-Lisbon-Treaty> (20. februar 2016).
37. *European Union*. Dostopno prek: http://europa.eu/pol/cfsp/index_en.htm (12. januar 2016).
38. *Eur-Lex*. Dostopno prek: http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/petersberg_tasks_en.htm (10. december 2011).
39. Fukuyama, Francis. 2011. Samuel huntington's legacy. *Foreign policy*, 6. januar. Dostopno prek: <http://foreignpolicy.com/2011/01/06/samuel-huntingtons-legacy/> (14. oktober 2011).
40. Galtung, Johan. 1998. 21st century conflict formations: diagnosis, prognosis, therapy. *Journal of international relations and development* 3/4: 152–163.
41. Gellner, Ernest. 1983. *Nations and nationalism*. New York: Cornell University Press; Ithaca.
42. Gettleman, Jeffrey. 2009. Africa: CA Congolese Rebel Leader Who Once Seemed Untouchable Is Caught. *The New York Times*, 24. januar 2009. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/world/2009/jan/23/laurent-nkunda-congo-rwanda> (26. januar 2015).
43. Giddens, Anthony. 1985. *Contemporary Critique of Historical Materialism*. Berkeley in Los Angeles: University of California Press.
44. Gnamo, H. Abbas. 2000. *The Rwandan Genocide and the Collapse of Mobutu's Kleptocracy*. V *The Path of genocide: The Rwanda Crisis from Uganda to Zaire*, ur. Howard Adelman, 321–349. New Brunswick in London: Transaction publishers.
45. Grizold, Anton. 1999. *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola.
46. Grizold, Anton in Bogomil Ferfila. 2000. *Varnostne politike vesil*. Fakulteta za družbene vede; Ljubljana.
47. Halvorsen, Kate. 2000. *Protection and Humanitarian Assistance in the refugee Canps in Zaire: The Problem of Security*. V *The Path of genocide: The Rwanda Crisis from Uganda to Zaire*, ur. Howard Adelman, 157–183. New Brunswick in London: Transaction publishers.

48. Hegel, Georg Wilhelm Friedrich. 1983. *Fenomenologija duha*. Ljubljana: Analecta.
49. Hobsbawm, J. Eric. 2007. *Nacije in nacionalizem po letu 1780: Program, mit in resničnost*. Ljubljana: Založba/*cf.
50. Holland, William. 2010. *Why Samuel Huntington's »Clash Of Civilizations« Is Inadequate*. Dostopno prek: <http://wjholland.wordpress.com/2010/08/18/why-samuel-huntingtons-clash-of-civilizations-is-inadequate/> (18. oktober 2010).
51. Horowitz, L. Donald. 1985. *Ethnic Groups in Conflict*. Berkley, Los Angeles, London: University of California Press.
52. Human Rights Watch. 2005. *The Curse of Gold*. Dostopno prek: <http://hrw.org/reports/2005/drc0505/drc0505.pdf> (1. maj 2008).
53. Huntington, P. Samuel. 1996. *The Clash of Civilizations and the remaking of World Order*. London: Simon & Schuster UK Ltd.
54. Jaenecke, Heinrich. 1979. *Beli gospodarji: Tristo let vojne in nasilja v Južni Afriki*. Ljubljana: Borec.
55. Jamnik, Rajko. 1985. *Teorija iger*. Ljubljana: Društvo matematikov, fizikov in astronomov SRS.
56. Javornik, Marija. 1998. *Veliki splošni leksikon - v osmih knjigah*. Ljubljana: DZS.
57. Jones, Bruce. 2000. *The Arusha Peace Process*. V *The Path of genocide: The Rwanda Crisis from Uganda to Zaire*, ur. Howard Adelman, 131–156. New Brunswick in London: Transaction publishers.
58. Južnič, Stane. 1980. *Kolonializem in dekolonizacija*. Maribor: Obzorja.
59. Kajfež-Bogataj, Lučka. 2008. *Kaj nam prinašajo podnebne spremembe?* Ljubljana: Pedagoški inštitut.
60. Kakwenzire, Joan in Dixon Kamukama. 2000. *The Development and Consolidation of extremist Forces in rwanda 1990-1994*. V *The Path of genocide: The Rwanda Crisis from Uganda to Zaire*, ur. Howard Adelman, 82–90. New Brunswick in London: Transaction publishers.
61. Kedourie, Elie. 1994. *Nationalism*. Oxford, Cambridge: Blackwell.
62. Kellas, G. James. 1991. *The Politics of Nationalism and Ethnicity*. Basingstoke: Macmillan.
63. Ki-Zerbo, Joseph. 1977. *Zgodovina Črne Afrike*. Ljubljana: Borec.

64. Le Roux, Elisabeth. 2011. *Silent no more*. Dostopno prek: http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/document/2011/20110321_silent_no_more.pdf (7. december 2011).
65. Lijphart, Arend. 1977. *Democracy in Plural Societies*. London: New Haven, Yale University Press.
66. Little, Alan in Silber, Laura. 1996. *Smrt Jugoslavije*. Ljubljana: Co Libri.
67. Louis-Vincent, Thomas. 1969. *Les religions d'Afrique Noire: textes et traditions sacrés*. Paris: Fayard.
68. L'Afrique Occidentale Française. Dostopno prek: http://www.asnom.org/fr/151_aof.html (28. april 2008).
69. Marx, Karl in Friedrich Engels. 1971. *Izbrana dela: II. zvezek*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
70. Marx, Karl in Julian Borchardt. 1976. *Kapital*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
71. Mazrui, Ali Al'Amin in Alamin M. Mazrui. 1995. *Swahili state and society: the political economy of an African language*. East African Educational Publisher; Nairobi, London.
72. *Mednarodne pogodbe*. (MRS MKS). Ur. l. RS 29/2001. Dostopno prek: http://212.103.130.130/_pdf/2001/Mp/m2001101.pdf (13. december 2001).
73. Milojković, Dušica. 2011. Sad i Kina se bore za prevlast nad afrikom – a sad gube. *Blic*, 05. december. Dostopno prek: <http://www.blic.rs/vesti/svet/sad-i-kina-se-bore-za-prevlast-nad-afrikom-a-sad-gube/0yjxdll> (6. december 2011).
74. Ministrstvo za zunanje zadeve. 2015. *Zunanja politika in mednarodno pravo*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_pravo/ (29. julij 2015).
75. Minority Rights Group International. 2004. *"Erasing the board" : Report of the international research mission into crimes under international law committed against the Bambuti Pygmies in the eastern Democratic Republic of Congo*. (15. junij 2010).
76. Murgel, Jasna. 2003. *Človek v mednarodnem pravu*. Maribor: ISCOMET.
77. Nienaber, Georgianne. 2012. What Happened to Congolese General Laurent Nkunda? *The World Post*, 20. januar 2012. Dostopno prek:

http://www.huffingtonpost.com/georgianne-nienaber/what-happened-to-congoles_b_1214372.html (26. januar 2015).

78. OECD. 2008. *Guidelines for multinational enterprises*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/56/36/1922428.pdf> (9. maj 2009).
79. Organisation de l'Unite Africaine. 2000. *Rapport sur le génocide au Rwanda*. Dostopno prek: http://www.africa-union.org/Official_documents/Reports/OUA-Rapport%20sur%20le%20genocide%20au%20Rwanda.pdf (13. september 2009).
80. Plato. 1976. *Država*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
81. Pudgar, Avgust. 2004a. Sudanska kriza z vonjem po nafti. *Delo*, leto XLVI, št. 173 (27. julij).
82. --- 2004b. Sudanska kriza: Med resolucijo OZN in svarili Kartuma. *Delo*, leto XLVI, št. 175 (29. julij)
83. --- 2004c. Afriške tragedije: Nauki za črno celino in svetovna skupnost. *Delo*, leto XLVI, št. 189 (14. avgust).
84. --- 2004č. Pokol beguncev v Burundiju: Politiki podpihujejo razlike. *Delo*, leto XLVI, št. 191 (17. avgust).
85. --- 2005. Vrh Afriške unije: Prepričevanje bogatih. *Delo*, leto XLVII, št. 153 (5. julij).
86. Ragin, C. Charles. 1994. *Družboslovno raziskovanje: Enotnost in raznolikost metode*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Pine Forges Press.
87. Rizman, Rudi. 1991. *Študije o etnonacionalizmu: Teoretske strategije v študijah entonacionalizma*. Ljubljana: Knjižnica revolucionarne teorije.
88. Robinson, David. 2004. *Muslim societies in African history*. Cambridge, New York. Cambridge University Press.
89. Rothman, Jay. 1992. *From Confrontation to Cooperation: Resolving Ethnic and Regional Conflict*. Newbury Park, CA, London, New Delhi: Violence, Cooperation, Peace – An International Series. SAGE Publications.
90. Seton-Watson, Hugh. 1980. *Nacije i države*. Zagreb: Globus.
91. Shaw, Martin. 2003. *War and genocide: Organized killing in modern society*. Cambridge: Polity Press.

92. Slavin, Barbara. 2006. U.S. re-establishing diplomatic relations with Libya. *USA today*, 16. maj. Dostopno prek: http://www.usatoday.com/news/washington/2006-05-15-us-libya_x.htm (29. april 2009).
93. Smith, D. Anthony. 2001. *Nationalism and Modernism*. London, New York: Routlende.
94. Sun, Tse. 1993. *L'art de la guerre*. Pariz: Presses Pocket.
95. Šentjunc, Tea. 2009. *General Nkunda: heroj ali zver?* Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/svet/foto-general-nkunda-heroj-ali-zver.html> (10. november 2010).
96. Šurk, Barbara. 2005. Pred napovedanim izraelskim umikom iz Gaze: Zadnji poskus za odlog. *Delo*, leto XLVII, 153 (5. julij).
97. Tatalović, Siniša, Anton Grizold in Vlatko Cvrtila, ur. 2008. *Suvremene sigurnosne politike: države i nacionalna sigurnost početkom 21. stoljeća*. Zagreb: Golden marketing-tehnička knjiga.
98. The Economist. 2007a. *Congo and Uganda: Do you want to share or to fight?* Dostopno prek: http://www.economist.com/research/articlesBySubject/displaystory.cfm?subjectid=5189846&story_id=9687573 (5. maj 2008).
99. --- 2007b. *Congo: Alarm drums*. Dostopno prek: http://www.economist.com/research/articlesBySubject/displaystory.cfm?subjectid=5189846&story_id=10026440 (5. maj 2008).
100. --- 2007c. *Congo: A humanitarian disaster unfolds*. Dostopno prek: http://www.economist.com/research/articlesBySubject/displaystory.cfm?subjectid=5189846&story_id=10146614 (5. maj 2008).
101. --- 2011. *Frenemies for ever*. Dostopno prek: <http://www.economist.com/node/21529097> (3. oktober 2011).
102. --- 2012a. *African democracy: A glass half-full*. Dostopno prek: <http://www.economist.com/node/21551494> (5. december 2012).
103. --- 2012b. *Congo and Rwanda: Stop messing each other up*. Dostopno prek: <http://www.economist.com/node/21558294> (5. december 2012).
104. --- 2012c. *South Africa: It's not just the mines*. Dostopno prek: <http://www.economist.com/node/21562202> (5. december 2012).

105. Toš, Niko. 1976. *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: Partizanska knjiga, Znanstveni tisk.
106. UNAIDS. 2010. *Global report*. Dostopno prek: http://www.unaids.org/documents/20101123_fs_ssa_em_en.pdf (4. julij 2011).
107. UNICEF. 2008. *Humanitarian Action Report*. Dostopno prek: http://www.unicef.org/infobycountry/files/har_2008_full_report_english.pdf (16. junij 2009).
108. *United Nations*. 2001a. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/onuc.htm> (4. februar 2010).
109. --- 2001b. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamir.htm> (4. februar 2010).
110. United Nations News Centre. 2008. *Land disputes complicate refugee return to eastern DR Congo, UN says*. Dostopno prek: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=26952&Cr=drc&Cr1=> (10. junij 2008).
111. United Nations Statistics Newsletter. 2004. *Comparing Standards of Living*. Dostopno prek: <http://unstats.un.org/unsd/newsletter/dec04.pdf> (31. julij 2005).
112. *Ustanovna listina Organizacije združenih narodov*, sprejeta 26. junija 1945 (v veljavi od 24. oktobra 1945). Dostopno prek: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf> (20. februar 2016).
113. *Ustava republike Francije*, sprejeta 4 oktobra 1958. Dostopno prek: http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/root/bank_mm/constitution/constitution.pdf (20. februar 2016).
114. Varnostni svet. 2001. *Resolucija 357, S/2001/357*. Dostopno prek: <http://daccess-ods.un.org/TMP/2900089.91956711.html> (13. februar 2016).
115. --- 2003. *Resolucija 1027, S/2003/1027*. Dostopno prek: <http://daccess-ods.un.org/TMP/5167495.01228333.html> (13. februar 2016).

- ^{116.} Velikonja, Mitja. 1996. *Masade duha: Razpotja sodobnih mitologij*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- ^{117.} Weaver, Matthew. 2009. Democratic Republic of Congo: Congo and Rwanda forces arrest rebel leader Laurent Nkunda. *The Guardian*, 23. januar 2009. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/world/2009/jan/23/laurent-nkunda-congo-rwanda> (26. januar 2015).
- ^{118.} Wiegel, Michaela. 2006. A défaut d'avenir, ressassons le passé. *Courrier International*, 792 (11. januar).
- ^{119.} World Health Organization. 2007. *WHO Global Online Database*. http://www.who.int/globalatlas/includeFiles/generalIncludeFiles/listInstances.asp?reload=true&boID=420&Periodicity=y&cb_adminLevel=0&boCat=&PF=2003&PT=2005 (19. junij 2008).
- ^{120.} Žagar, Mitja. 1989. *Kakšni naj bosta novi ustavi: teze za novo slovensko in jugoslovansko ustavo ter teze listine o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah*. Ljubljana: Komunist.
- ^{121.} --- 1993. »A contribution to an Ethnic Glossary«. *Razprave in gradivo* 28: 155–166.
- ^{122.} --- 2000. Ali je možno razkleniti začaran krog? Strategije in koncepti za upravljanje in razreševanje etničnih konfliktov. *Razprave in gradivo* 36/37: 11–32.
- ^{123.} Žižek, Slavoj. 1999. *Zahod proti lastni kreaturi: intervencija proti Miloševiću Srbiji*. Delo, leto 42, 82 (10. april).

Priloge

Priloga A: Podjetja, ki uvažajo naravne vire iz DR Kongo prek Ruande

PODJETJE	SEDEŽ	PANOGA
Cogem	Belgija	kasiterit
Muka-Enterprise	Belgija	kasiterit
Christopa Floss	Nemčija	kasiterit
Rademi	Ruanda	kasiterit
Banro-Resources Corp.	Malazija, Kanada	kasiterit, koltan
Bharat	Tanzanija	kasiterit
Extano-Office	Ruanda	koltan
Coopimar	Ruanda	koltan
Geologistics Hannover	Nemčija	koltan
Rwasibo-Butera	Švica	koltan
Eagleswings	Nizozemska	koltan
Veen	Nizozemska	koltan
Soger	Belgija	koltan
Patel Warehouse	Nizozemska	koltan
Afrimex	Velika Britanija	koltan
Chimie Pharmacie	Nizozemska, Belgija	koltan
Sogem	Belgija	koltan, kasiterit, kositer
Cogecom	Belgija	koltan, kasiterit
Cogea	Belgija	koltan
Panalpina	Kenija	koltan
Tradement	Belgija	koltan, kasiterit
Ventro Star	Velika Britanija	koltan
Raremet	Indija	koltan
Finconord	Pakistan	koltan
Finiming Ltd.	Belgija	koltan
Finconcorde	Ruska federacija	koltan, kasiterit
Patel	Indija	kasiterit
Cicle International	Belgija	koltan
Masingiro	Nemčija	koltan
Union-Transport	Nemčija	koltan
Specialty Metal	Belgija	koltan
MDW	Belgija	koltan, kasiterit
Transintra	Belgija	kasiterit

Vir: Davčni urad Ruande v S/2001/357 (2001: 46-47).

Priloga B: Seznam podjetij proti katerim je Odbor predlagal uveljavitev finančno kazni

PODJETJE	SEDEŽ PODJETJA	PANOGA
Ahmad Diamond Corporation	Belgija	Trgovina z diamanti
Asa Diam	Belgija	Trgovina z diamanti
Bukavu Aviation Transport	DR Kongo	Letalska družba
Business Air Service	DR Kongo	Letalska družba
Comiex-Congo	DR Kongo	
Congo Holding Development Company	DR Kongo	Pridobivanje in Trgovina z naravnimi viri
Conmet	Uganda, DR Kongo	Trgovina s koltanom
Cosleg	Zimbabve, DR Kongo	Hčerinsko podjetje podjetij Comiex in Osleg
Eagle WIngs Resources International	Ruanda	Predelava koltana iz DR Kongo
Enterprise General Malta Forrest		Predelava kobalta in Cooper iz DR Kongo
Exaco		Predelava kobalta in Cooper iz DR Kongo
Great Lakes General Trade	Ruanda	Trgovina z naravnimi viri
Great Lakes Metals	Ruanda	Pridobivanje kobalta in bakra
Minerals Business Company	DR Kongo	Trgovina z naravnimi viri
Okapi Air Odessa Air	Uganda	Letalska družba
Operation Sovereign Legitimacy (Osleg) Pvt Ltd	Zimbabve	Trgovina
Oryx Natural Resources	DR Kongo	Pridobivanje diamantov
Rwanda Allied Partners	Ruanda	Trgovina z naravnimi viri
Rwanda Metals	Ruanda	Trgovina z naravnimi viri
Saracen Uganda Ltd	Uganda	Družba za zavarovanje
Sierra Gem Diamonds	Belgija	Trgovina z diamanti
Tandan Group	Južnoafriška republika	Holding
Thorntree Industries (Pvt) Ltd		Finance
Tremalt Ltd		Pridobivanje kobalta in bakra
Trinity Investment Group	DR Kongo in Uganda	Izkoriščanje naravnih virov in utaja davkov
Triple A Diamonds	Belgija	Trgovina z diamanti
Tristar	Ruanda	Holding
Victoria Group	DR Kongo in Uganda	Izkoriščanje naravnih virov in utaja davkov

Vir: S/2002/1146 (2002: 1–3).

Priloga C: Seznam podjetij, ki so po mnenju Odbora kršili smernice OECD za multinacionalke

PODJETJE	SEDEŽ PODJETJA	PANOGA	DRŽAVA – PODPISNICA SMERNIC OECD
AFRICAN TRADING CORPORATION Sarl	Južnoafriška republika	Trgovina z naravnimi viri	NE
AFRIMEX	Velika Britanija	Trgovina s koltanom	DA
AHMAD DIAMOND CORPORATION	Belgija	Trgovina z diamanti	DA
A.H. PONG & Sons	Južnoafriška republika	Uvoz-Izvoz	NE
A. KNIGHT INTERNATIONAL Ltd	Velika Britanija	Testiranje kovin	DA
A & M MINERALS and METALS Ltd	Velika Britanija	Pridobivanje in Trgovina z naravnimi viri	DA
ALEX STEWART (Assayers) Ltd	Velika Britanija	Testiranje kovin	DA
AMALGAMATED METAL CORPORATION Plc	Velika Britanija	Trgovina s koltanom	DA
AMERICA MINERAL FIELDS (AMFI)	Velika Britanija	Miniranje	DA
ANGLO AMERICAN Plc	Velika Britanija	Miniranje	DA
ANGLOVAAL MINING Ltd	Južnoafriška republika	Miniranje	NE
ARCTIC INVESTMENT	Velika Britanija	Investicije	DA
ASA DIAM	Belgija	Trgovina z diamanti	DA
ASA INTERNATIONAL	Belgija	Trgovina z naravnimi viri	DA
ASHANTI GOLDFIELDS	Gana	Miniranje	NE
AVIENT AIR	Zimbabve	Zasebna vojaška družba	NE
BANRO CORPORATION	Južnoafriška republika	Miniranje	NE
BARCLAYS BANK	Velika Britanija	Bankirstvo	DA
BAYER A.G.	Nemčija	Kemična industrija	DA
B.B.L.	Belgija	Bankirstvo	DA
BELGOLAISE	Belgija	Bankirstvo	DA
CABOT CORPORATION	ZDA	Predelovanje tantal	DA
CARSON PRODUCTS	Južnoafriška republika	Komercializacija naravnih virov v DR Kongo	NE
CHEMIE PHARMACIE HOLLAND	Nizozemska	Finančna in logistična podpora	DA

		EWRI	
COGECOM	Belgija	Trgovina s koltanom	DA
C. STEINWEG NV	Belgija	Posredovanje blaga	DA
DARA FOREST	Tajska	Pridobivanje lesa	NE
DAS AIR	Velika Britanija	Letalska družba	DA
DE BEERS	Velika Britanija	Izkopavanje in trgovina z diamanti	DA
DIAGEM BVBA	Belgija	Trgovina z diamanti	DA
EAGLE WINGS RESOURCES INTERNATIONAL	ZDA	Pridobivanje koltana iz DR Kongo	DA
ECHO GEM	Belgija	Trgovina z diamanti	DA
EGIMEX	Belgija		DA
ENTREPRISE GENERALE MALTA FORREST	DR Kongo	Miniranje, gradbeništvo in trgovina	NE
EUROMET	Velika Britanija	Trgovina s koltanom	DA
FINCONCORD SA	Švica	Trgovina s koltanom iz DR Kongo	DA
FINMINING	Saint Kitts	Trgovina s koltanom iz DR Kongo	NE
FIRST QUANTUM MINERALS	Kanada	Miniranje	DA
FLASHES OF COLOR	ZDA	Trgovina z diamanti	DA
FORTIS	Belgija	Bankirstvo	DA
GEORGE FORREST INTERNATIONAL AFRIQUE	DR Kongo	Management	NE
HARAMBEE MINING CORPORATION	Kanada	Miniranje	DA
H.C. STARCK GmbH & Co KG	Nemčija	Predelovanje koltana	DA
IBRYV AND ASSOCIATES LLC	Švica	Trgovina z diamanti	DA
INTERNATIONAL PANORAMA RESOURCES Corp	Kanada	Miniranje	DA
ISCOR	Južnoafriška republika	Miniranje	NE
JEWEL IMPEX Bvba	Belgija	Trgovina z diamanti	DA
KABABANKOLA MINING COMPANY	Zimbabve	Miniranje	NE
KEMET ELECTRONICS CORPORATION	ZDA		DA
KHA International AG	Nemčija		DA

KINROSS GOLD CORPORATION	ZDA	Miniranje	DA
K & N	Belgija		DA
KOMAL GEMS NV	Belgija	Trgovina z diamanti	DA
LUNDIN GROUP	Bermudi	Miniranje	NE
MALAYSIAN SMELTING CORPORATION	Malezija	Predelovanje koltana	NE
MASINGIRO GmbH	Nemčija	Trgovanje z naravnimi viri	DA
MELKIOR RESOURCES Inc	Kanada	Miniranje	DA
MERCANTILLE CC	Južnoafriška republika	Trgovina z naravnimi viri iz DR Kongo	NE
MINERAL AFRIKA Limited	Velika Britanija	Trgovina z naravnimi viri iz DR Kongo	DA
NAC KAZATOMPROM	Kazahstan	Predelovanje tantala	NE
NAMI GEMS	Belgija	Trgovina z diamanti	DA
NINGXIA NON-FERROUS METALS SMELTER	Kitajska	Predelovanje tantala	NE
OM GROUP Inc	ZDA	Miniranje	DA (ZDA IN FINSKA)
OPERATION SOVEREIGN LEGITIMACY (OSLEG) Pvt Ltd	Zimbabve	Komercialni interesi v DR Kongo	NE
ORION MINING Inc	Južnoafriška republika	Miniranje	NE
PACIFIC ORES METALS AND CHEMICALS Ltd	Hong Kong	Trgovina s koltanom	NE
RAREMET Ltd	Saint Kittis	Trgovina s koltanom iz DR Kongo	NE
SARACEN	Južnoafriška republika	Družba za varovanje	NE
SDV TRANSINTRA	Francija	Transport	DA
SIERRA GEM DIAMONDS	Belgija	Trgovina z diamanti	DA
SLC GERMANY GmbH	Nemčija	Trgovina s koltanom	DA
SOGEM	Belgija	Transport koltana	DA
SPECIALITY METALS COMPANY SA	Belgija	Trgovina s koltanom	DA
STANDARD CHARTERED BANK	Združeni Arabski Emirati	Bankirstvo	NE
SWANEPOEL	Južnoafriška republika	Gradbeništvo	NE
TENKE MINING CORPORATION	Kanada	Miniranje	DA

THORNTREE INDUSTRIES (Pvt) Ltd	Zimbabve	Zagotavljanje kapitala za MBC	NE
TRACK STAR TRADING 151 (Pty) Ltd	Južnoafriška republika	Pridobivanje in trgovina z naravnimi viri iz DR Kongo	NE
TRADEMET SA	Belgija	Trgovina s koltanom	DA
TREMALT Ltd	Deviški otoki	Miniranje	NE
TRINITECH INTERNATIONAL Inc	ZDA	Pridobivanje in trgovina s koltanom	DA
TRIPLE A DIAMONDS	Belgija	Trgovina z diamanti	DA
UMICORE	Belgija	Mednarodne kovine in materiali	DA
VISHAY SPRAGUE	ZDA in Izrael	Elektrotehnika	DA (ZDA), NE (Izrael)
ZINCOR	Južnoafriška republika	Miniranje	NE

Vir: S/2002/1146 (2002: 7–10).

Priloga Č: Seznam podjetij glede na smernice OECD

Kategorija I	Rešeno (drugi ukrepi niso potrebni)
Kategorija II	Rešeno (primeri, ki čakajo na odobritev s strani NCP)
Kategorija III	Nerešeni primeri, ki jih NCP še preiskuje
Kategorija IV	Primeri v čakalni vrsti s strani vlad
Kategorija V	Subjekti, ki se niso odzvali na poročilo Odbora OZN

KATEGORIJA I - REŠENO – drugi ukrepi niso potrebni

Št.	Podjetje	Sedež	Priloga
1	Pacific Ores Metals and Chemicals Ltd	Republika Kitajska Hong Kong	III
2	Ningxia Štn-Ferrous Metals Smelter	Republika Kitajska	III
3	A & M Mineral and Metals Plc	V. Britanija	III
4	Afrimex	V. Britanija	III
5	Amalgamated Metal Corporation Plc	V. Britanija	III
6	Anglo American Plc	V. Britanija	III
7	Barclays Bank	V. Britanija	III
8	A Knight International	V. Britanija	III
9	Lundin Group	V. Britanija Bermudi	III
10	Standard Chartered Bank	V. Britanija	III
11	Alex Stewart (Assayers) Ltd	V. Britanija	III
12	Eagle Wings Resources Intl	ZDA	III
	Eagle Wings Resources Intl	Ruanda	I
	Smerciak Ronald S	ZDA	II
	Trintech International Inc	ZDA	III
13	Cabot Corporation	ZDA	III
14	Kemet Electronics Corporation	ZDA	III
15	Vishay Sprague	Izrael, ZDA	III
16	Flashes of Color	ZDA	III
17	Anthony Marinus	Belgija	II
18	Ahmad Hassan	Belgija	II
19	Banque Belgolaise Fortis	Belgija	III
20	Diagem BVBA	Belgija	III
21	Jewel Impex Bvba	Belgija	III
22	Komal Gems NV	Belgija	III
23	Nami Gems	Belgija	III

24	Triple A Diamonds Triple A Diamonds Ahmad Ahmad Ali Ahmad Moussa Ahmad	Belgija	I III II II
25	Umicore Sogem	Belgija	III
26	Trademet SA	Belgija	III
27	American Mineral Fields AMFI	Kanada	III
28	Banro Corporation	Kanada	III
29	First Quantum Minerals	Kanada	III
30	Harambee Mining Corporation	Kanada	III
31	Kinross Gold Corporation	Kanada	III
32	Melkior Resources	Kanada	III
33	Tenke Mining Corporation	Kanada	III
34	Frederic Kibassa Maliba	DR Kongo	II
35	OM Group	Finska ZDA	III
36	Bayer A.G. H C Starck Gmbh & Co KG	Nemčija	III
37	Ashanti	Gana	III
38	Shmuel Schnitzer (M,Schnitzer & Co)	Izrael	2001/1702
39	Malaysia Smelting Corporation	Malezija	III
40	Rwanda Allied Partners Manase Simba Omari Hadji Rwigema Alfred	Ruanda DR Kongo Ruanda Ruanda	I II II II
41	Niko Shefer Tandan Group Thorntree Industries Thorntree Industries (Pvt) Ltd	Izrael/ Južnoafrišk a republika Južnoafrišk a republika Zimbabve Zimbabve	II I I III
42	ISCOR/Kumba Resources Zincor/Kumba Resources	Južnoafrišk a republika	III
43	Anglovaal Mining Ltd	Južnoafrišk a republika	III
44	Carson Products	Južnoafrišk	III

		a republika	
45	Finconcord SA	Švica	III
46	IBRYV and Associates LLC	Švica	III
47	Dauramanzi Charles	Zimbabve	II
48	Billy Rautenbach (Ridgepointe Overseas Developments Ltd.)	Zimbabve	

KATEGORIJA II - Rešeno (primeri, ki čakajo na odobritev s strani NCP)

Št.	Podjetje	Sedež	Priloga
1	Kabankola Mining Company	Zimbabve	III
	Tremalt Ltd	V. Britanija	I
	Tremalt Ltd	BVI	III
	Bredenkamp John	V. Britanija	II
		BVI	
2		V. Britanija	
		/	
		Zimbabve	
	Enterprise General Malta Forrest	Belgija	I
	Enterprise General Malta Forrest	DR Kongo	III
	Forrest George	Belgija	II
	Groupe George Forrest	Belgija	I
	George Forrest	DR Kongo	III
	International Afrique		

KATEGORIJA III - Nerešeni primeri, ki jih NCP še preiskuje

Št.	Podjetje	Sedež	Priloga
1	Avient Air	V. Britanija Zimbabve	III
2	DasAir	V. Britanija	III
3	De Beers	V. Britanija	III
4	Oryx Natural Resources	V. Britanija /Kajmanski otoki/	I
	Thamer Al-Shanfari	Oman	II
	Arctic Investment Ltd	Oman	III
5	Ahmad Diamond Corp	Belgija	I
	Ahmad Diamond Corp		III
	Imad Ahmad		II
6	Asa Diam	Belgija	I
	Asa Diam		III
	ASA International		III
	Ali Said Ahmad		II
7	Cogecom	Belgija	III
8	BBL	Belgija	III
9	Said Ali Ahmad	Belgija	II
	Nazem Ahmad		II
	Sierra Gem Diamonds		I
	Sierra Gem Diamonds		III
10	Specialty Metals Company SA	Belgija	III
11	KHA International AG Masingiro Gmbh	Nemčija	III

KATEGORIJA IV - Primeri v »čakalni vrsti« s strani vlad

Št.	Podjetje	Sedež	Priloga
1	International Panama Resources Corp	Kanada	III
2	Felicien Ruchacha Bikumu	DR Kongo	II
	Congo Holding Development Co	DR Kongo	I
	Kitembo Gertrude	DR Kongo	II
	Track Star Trading 151 (Pty) Ltd	Južnoafriška republika	III
3	La Conmet		I
	PiskuŠtv Anatol	DR Kongo	II
	PiskuŠtv Valentina	Uganda	II
4	Kongolo Mwenze Mwenze Kongolo	DR Kongo	II
5	Kalume Numbe Denis Numbi Kalume	DR Kongo	II
6	Katumba Mwanke Augustin	DR Kongo	II
7	Kazadi Nyembwe Didier	DR Kongo	II
8	Mawapanga Mwana Nanga	DR Kongo	II
9	Okoto Lolakombe Jean-Charles	DR Kongo	II
10	Kabasele Tshineu Frederic	DR Kongo	II
11	Yumba Monga	DR Kongo	II
12	SLC Germany Gmbh	Nemčija	III
13	Nac Kazatomprom	Kazahstan	III
14	A H Pong & Sons	Južnoafriška republika	III
15	African Trading Corporation	Južnoafriška republika	III
16	Mercantile CC	Južnoafriška republika	III
17	Orion Mining Inc	Južnoafriška republika	III
18	Swanepoel	Južnoafriška republika	III
19	Saracen Uganda Ltd	Južnoafriška republika	III
	Heckie Horn	Južnoafriška republika	II
	Saracen Uganda Ltd	Uganda	I
20	Major Gen. James Kazini	Uganda	II
21	Lt. Gen. Caleb Akandwanaho a.k.a	Uganda	II

	Salim Saleh		
22	Col. Burundi Nyamunywanisa	Uganda	II
23	Col. Peter Kerim	Uganda	II
24	Jovial Akandwanaho (wife of Salim Saleh)	Uganda	
25	Euromet	V. Britanija	III
26	Mineraal Afrika Limited	V. Britanija	III
27	Emmerson D. Mnangagwa	Zimbabve	II
28	Gen. Vitalis M. G. Zvinavashe	Zimbabve	II
29	Brig. Gen. Sibusiso	Zimbabve	II

KATEGORIJA V - Subjekti, ki se niso odzvali na poročilo Odbora OZN

Št.	Podjetje	Sedež	Priloga	Priloga Št.	Remarks
1	SDV Transintra	Francija/ Uganda	III	69	
2	C. Steinweg NV	Belgija	III	26	
3	Echogem	Belgija	III	32	
4	Egimex	Belgija	III	33	
5	K & N	Belgija	III	52	
6	Bukavu Aviation	DR Kongo	I	3	
	Transport	DR Kongo	I	4	
	Business Air Service	DR Kongo /	II	48	
	Ruprah Sanjivan	Belgija	I	16	
	Okapi Air - Odessa Air	Uganda	II	10	
	Bout Victor				
7	Minerals Business Company	DR Kongo	I	15	
8	Exaco	DR Kongo	I	11	
9	Muamba Štzi Richard	DR Kongo	II	36	
10	Trinity Investment Group	DR Kongo Uganda	I	26	
11	Victoria Group	DR Kongo Uganda	I	29	
12	Gatete Edward	Ruanda	II	16	
13	Great Lakes General Trade	Ruanda	I	12	
14	Great Lakes Metals	Ruanda	I	13	
15	Rwanda Metals	Ruanda	I	20	
16	Kabanda Emmanuel	Ruanda	II	18	
17	Kabarebe James	Ruanda	II	19	
18	Munyuza Dan	Ruanda	II	37	
19	Nziza Jack	Ruanda	II	40	
20	Tristar	Ruanda	I	28	
21	Huber Chris	Švica/ Južnoafrišk a republika	n/a	n/a	
	Finmining	St Kitts	III	37	
	Raremet Ltd	St Kitts	III	67	
22	Engola Sam	Uganda	II	14	
23	Mayombo Štbel	Uganda	II	32	
24	Otafire Kahinda	Uganda	II	43	
25	Hambros Bank	V. Britanija		53	
26	COMIEX-Congo	DR Kongo	I	5	
27	COSLEG	DR Kongo Zimbabve	I	8	
28	OSLEG	Zimbabve	I	17	
			III	64	
29	Moyo Mike	Zimbabve	II	34	
30	Chemie Pharmacie	Nizozemska	III	24	

	Holland				
31	Dara Forest	Tajska	III	27	
32	Akhimanza		II	8	
33	Khanafer Nahim		II	26	

Vir: S/2003/1027 (2003: 1–9).